

Mahalla

№ 1 (1844-1847) 2020 йил 1 — 9 январь ИЖТИМОЙ-СИЁСІЙ, МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ ГАЗЕТА info@mahalladosh.uz www.mahalladosh.uz

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ

Азиз ватандошлар!

Мана шу қувончли лаҳзаларда сиз, азизларни, кўп миллатли бутун халқимизни Янги йил байрами билан чин қалбимдан муборакбод этаман! Барчангизга сикат-саломатлик, оилавий бахт тилайман!

Ўтиб бораётган йил мамлакатимиз учун унутилмас воқеаларга бой бўлди. Турли қийинчилик ва синовларни ҳам бошимиздан кечирдик.

Халқимизнинг фидокорона меҳнати билан «Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили»да улкан ютуқларга эришдик. Мамлакатимиз салоҳияти ва рақобатбардорлигини ошириш йўлида янги қадамлар қўйилди.

Иқтисодий тишнинг етакчи соҳа ва тармоқлари жадал ривожланмоқда. Юқори технологияларга асосланган замонавий корхоналар, янги транспорт тизимлари ишга туширилмоқда.

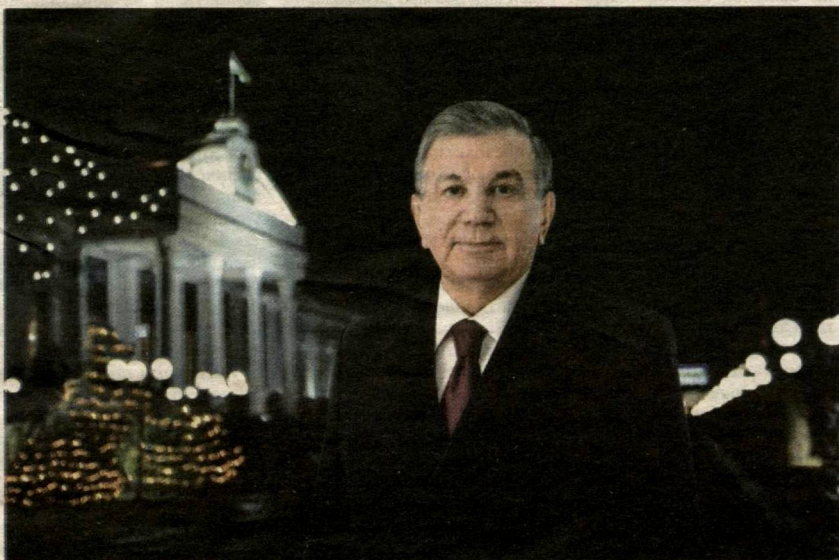
Миришкор деҳқон ва фермерларимиз, мураккаб об-хаво шароитига қарамасдан, мўл ҳосил етиштиришди.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка кенг йўл очилди.

Йил давомида ҳудудларда аҳоли, айниқса, ёшларимиз, хотин-қизлар учун кўплаб янги иш ўринлари яратилди.

Давлат дастурлари асосида шаҳар ва қишлоқларимиз, юртимиз қиёфаси бутунлай ўзгармоқда.

2019 йилда минг-минглаб юртдошларимиз, жумладан, кам таъминланган оилалар шинам уй-жойларга эга бўлдилар.

Илм-фан, таълим ва тарбия соҳасида туб бурилиш даври бошланди.

Янги-янги боғча ва мактаблар, олий ўқув юрглари, етакчи хорижий университетларнинг филиаллари, шифохоналар, маданият ва спорт масканлари бунёд этилмоқда.

Энг муҳими, одамларимизнинг ҳаёт даражаси, Ватан тақдирига дахлдорлик туйғуси, эртанги кунга ишончи тобора кучаймоқда.

Жамиятимизда демократия тамойиллари, очиқлик ва эркинлик муҳити чуқур қарор топмоқда.

Куни кеча Олий Мажлис ва маҳаллий Кенгашларга бўлиб

ўтган сайловлар бун яққол тасдиқлади. Сайловлар Ўзбекистон демократик тараққиёт йўлидан ортга қайтмаслигини яна бир бор исботлади.

Мустақиллигимиз, осойишта ҳаётимиз кафолати бўлган Куролли Кучларимизнинг жанговар салоҳияти мустаҳкамланмоқда.

Тинчликсевар ва амалий ташки сиёсат олиб бораётган давлатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори ортиб бормоқда.

Мухтасар айтганда, 2019 йил янги Ўзбекистон тарихида ҳар томонлама ёрқин из қолдирмоқда.

Ҳурматли юртдошлар!

Биз миллий юксалишнинг муҳим босқичига қадам қўймоқдамиз.

2020 йилда ҳам иқтисодий ва ижтимоий соҳаларда кенг қўламли ислохотларимизни фаол давом эттирамиз.

Хусусий мулк, тадбиркорлик ва бизнес учун янада қулай муҳит яратишга, янги иш ўринлари ташкил этишга алоҳида аҳамият қаратамиз. Иш ҳақи, пенсия, стипендия ва нафақаларни, аҳоли реал даромадларини кўпайтириш эътиборимиз марказида бўлади.

Одамларимизнинг яшаш шароитини, коммунал-маиший хизмат сифатини яхшилаш, арзон ва қулай уй-жойлар қу-

риш бўйича бошлаган ишларимизни янада кенгайтирамиз.

Фарзандларимизга муносиб таълим ва тарбия беришга, уларнинг қобилият ва истеъдодини рўёбга чиқаришга барча куч ва имкониятларимизни сафарбар этамиз.

Аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш, соғлом турмуш тарзини қарор топтиришга қаратилган ишларимиз янги босқичга кўтарилади.

Нуроний фахрийларимиз, мунис, опа-сингилларимизга эътибор ва ғамхўрликни янада кучайтирамиз.

Ижтимоий ҳимоя ва кўмакка муҳтож юртдошларимизни доимий қўллаб-қувватлашга биринчи даражали аҳамият берамиз.

Тинчлик ва барқарорликни, жамиятимизда ўзаро ҳурмат ва аҳилликни мустаҳкамлаш асосий вазифамиз бўлиб қолади.

Бу борада дунё ҳамжамияти, аввало, ён қўшнилариимиз билан самарали ҳамкорликни ҳар томонлама кучайтирамиз.

Азиз юртдошларим, кадрдонларим!

2020 йил ҳар бир оила, ҳар қайси хонадонга кут-барака, бахт ва омад олиб келсин!

Барча эзгу максадларимиз рўёбга чиқсин!

Жонажон Ўзбекистонимиз гуллаб-яшнасин!

Янги йил барчамизга муборак бўлсин!

Шавкат МИРЗИЁЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ТУРКИЯ ПРЕЗИДЕНТИ БИЛАН ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ МУЛОҚОТИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси
Президенти Шавкат
Мирзиёев
31 декабрь кун Туркия
Республикаси Президенти
Режеп Таййип Эрдоғон
билан телефон орқали
мулоқот қилди.

Давлат раҳбарлари кириб келаётган Янги йил билан бир-бирларини самимий қутладилар.

2019 йил мамлакатларимиз ўртасидаги дўстлик ва стратегик шериклик муносабатла-

рини мустаҳкамлашда муҳим бўлгани мамнуният билан таъкидланди. Ўзбекистоннинг

Туркий тилли давлатлар ҳамкорлик кенгашига тўла ҳуқуқли аъзо сифатида киришининг тарихий аҳамияти қайд этилди.

Турли даражадаги алоқалар сезиларли фаоллашди, ўзаро манфаатли савдо-иқтисодий ва инвестициявий ҳамкорлик изчил ривожланмоқда, истиқболли қўшма лойиҳалар амалга оширилиб, илмий-техник ва маданий-гуманитар алмашинувлар кенгаймоқда.

Мулоқотда Президентлар

бўлажак олий даражадаги учрашувлар сиёсат, иқтисодиёт, транспорт коммуникациялари, туризм, таълим, соғлиқни сақлаш ва бошқа йўналишлардаги ўзаро манфаатли шерикликни янада мустаҳкамлаш учун муҳим аҳамият касб этишини таъкидладилар.

Шунингдек, халқаро ва минтақавий аҳамиятга молик масалалар юзасидан фикр алмашилди.

ЎЗА

РАҚАМЛАР ЭМАС, НАТИЖА МУҲИМ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2019 йилнинг охиригача иш кунинда парламент палаталари раҳбарлари, ҳукумат аъзолари, вазирлик ва идоралар мутасаддилари билан учрашиб, йил якунларини сарҳисоб қилди, 2020 йилги муҳим вазифаларни белгилаб берди.

Мамлакатимизда барча соҳаларда дадил ислохотлар амалга оширилмоқда. Иқтисодиёт тармоқларини замон талаблари асосида модернизация қилиш, ҳудудлар имкониятларини тўла юзага чиқариб, аҳоли фаровонлигини оширишга қаратилган ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинмоқда. Ташаббус ва тақдирлар қўллаб-қувватланиб, молиявий, ташкилий жиҳатлари ҳал қилиб берилмоқда.

Бундай кенг қўламли ишлар натижаси ҳар бир жаҳада сезилаяпти. Илгари иложсиздек туюлган масалаларга ечим топилмоқда. Энг муҳими, халқнинг турмуш шароити яхшиланимоқда, оддий одамлар давлатдан, ҳаётдан рози бўлаяпти.

Юртимиздаги ўзгаришларни жаҳон ҳамжамияти ҳам тан олмоқда. Хусусан, дунёдаги энг нуфузли нашрлардан бири бўлган Буюк Британиянинг «The Economist» журнали Ўзбекистонни 2019 йилда энг жадал ислохотларни амалга оширган давлат — «Йил мамлакати» деб эътироф этди.

Шунингдек, Жаҳон банкининг 2019 йилги «Бизнес юритиш» рейтингига ҳам Ўзбекистон энг илғор ислохотчи мамлакатлар қаторидан ўрин олди.

Бундай муваффақиятлар 2020 йилда ҳам давомли бўлиши, янада яхшиланиши учун тармоқлар ва ҳудудларни ривожлантириш бўйича қабул

қилинган қарорларни бажариб, энг юқори натижаларни таъминлаш лозим.

Давлатимиз раҳбари бугун эришилган натижалар ҳали марра эмаслигини, олдимизда аҳолининг турмуш шароитини янада яхшилаш, мамлакатимизнинг иқтисодий қудратини ошириш, имкониятлардан кенгрок фойдаланиш учун 2020 йил синов йили бўлишини таъкидлади.

Йиғилишда 2019 йилда йўл қўйилган ҳатолардан тўғри хулоса чиқариб, 2020 йилга белгиланган чора-тадбирларни амалга ошириш, масъул ижрочилар ва муддатларни белгилаб олиш зарурлиги таъкидланди. Шунингдек, бевосита жойларга бориб, уларнинг ижросини ташкил қилиш ва доимий назоратни таъминлаш кераклиги қайд этилди.

Вазирлар Маҳкамаси ижро ҳокимияти фаолиятини самарали ташкил этиб, ҳар бир вазирлик, давлат қўмитаси ва бошқа идораларнинг 2020 йил ҳар чораги учун фаолият самарадорлиги кўрсаткичларини ишлаб чиқиши ва ижросини қатъий назоратга олиши зарурлиги таъкидланди.

Келаси йилда давлат корхоналарини самарали бошқариш ва иқтисодиётда давлат улушини камайтириш бўйича жиддий ўзгаришлар қилиш зарурлиги таъкидланди.

Инвестиция дастуридаги инфратузилма объектиларини

қуриш ва ишга тушириш бўйича янги тизим жорий этиш, транспорт, айниқса, темир йўл ва авиация соҳасида бошланган ислохотларни жадаллаштириш вазифаси қўйилди.

Қурилиш-пудрат ва лойиҳа бозорини тартибга солиш, бу бозорда эркин рақобат муҳитини ва замонавий шаҳарсозлик меъёрларини жорий этиш, қурилишни арзонлаштириш бўйича топшириқлар берилди. Шу билан бирга, ичимлик суви, иссиқлик таъминоти соҳасидаги долзарб вазифаларни амалга ошириш зарурлиги қайд этилди.

Макроиктисодий барқарорлиқни таъминлаш, инфляцияни пасайтириш, нарх-навоини шакллантиришни тўлиқ бозор муносабатларига ўтказиш, эркин рақобат муҳитини яратиш бўйича кўрсатмалар берилди.

Шунингдек, истеъмол товарлари, айниқса, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва харажатларни камайтириш орқали нарх-навоининг кескин ошишига йўл қўймаслик лозим.

Банк соҳасидаги ислохотларни давом эттириш, қулай ва сифатли банк хизматларини кенгайтириш ҳам муҳимлиги таъкидланди.

Халқимизнинг тадбиркорлик ташаббусларини ошириш, боқимандалик кайфиятидан халос этиш масалаларига ҳам эътибор қаратилди. Мамлакатимизда қулай бизнес муҳитини яратиш, жумладан, солиқ маъмуричилигини янада такомиллаштириш, ахборот технологияларини кенг қўллаш ва инсон омилини максимал қисқартириш зарурлиги таъ-

кидланди.

Ташки савдо ва инвестиция борасидаги ишларни самарали ташкил этишга алоҳида эътибор қаратилди. Жумладан, тўғридан-тўғри инвестициялар ва хорижий кредитларни самарали ишлатиш, уларни аниқ натижа берадиган лойиҳаларга йўналтириш, инвесторлар билан манзилли ишлашни янги босқичга олиб чиқиш бўйича топшириқлар берилди.

Шунингдек, хорижий тадбирлар чоғида эришилган келишувлар ва лойиҳаларни амалга ошириш юзасидан тизимли ишларни ташкил этиб, аниқ натижаларни таъминлаш зарурлиги қайд этилди.

Иқтисодиётимизнинг экспорт салоҳиятини ошириш, экспортнинг таркиби ва географиясини диверсификация қилиш, янги бозорларга чиқиш учун ташки савдони тубдан такомиллаштириш талаб этилади. Божхона, стандартлаштириш, карантин каби соҳаларни ислох қилиб, уларни тадбиркорга қўмақчиға айлантиришни тақозо этади.

Йиғилишда таълим, соғлиқни сақлаш, туризм ва бошқа ижтимоий соҳалардаги ислохотларни изчил давом эттириш юзасидан аниқ топшириқлар берилди.

Келаси йилда туристлар оқимини 7,5 миллионга етказиш ва хизматлар экспортини 1,5 миллиард доллардан ошириш бу соҳадаги энг устувор вазифалиги кўрсатиб ўтилди.

Ёшларни, айниқса, қизларни оилавий ҳаётга тайёрлашга эътиборни қучайтириш зарурлиги қайд этилди. Президентимиз таъкидлаганидек, оила

олдидаги масъулиятни англаш, психологик тайёргарлик ва оиладаги муносабатларни тўғри ўрнатиш, оилада соғлом муҳитни яратиш олиш зарур.

Агроекономика мажмуига кирувчи тармоқ ва соҳа раҳбарлари учун Қишлоқ ҳўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегияси ижросини таъминлаш келаси йил учун энг устувор вазифа бўлиб қолади. Бунда пахта, ғалла, шолі клас-терларига зарур шароитлар яратиш, янги тизимда юзага келадиган муаммоларни мунтазам таҳлил қилиб, уларни бартараф қилиш лозимлиги қайд этилди.

Шунингдек, йиғилишда нефть-газ, кимё тармоқлари, энергетикани ривожлантириш, ушбу соҳаларга хусусий сектор ва инвестицияларни фаол жалб қилиш, ҳомашё қазиб олишни қўпайтириш бўйича зарур топшириқлар берилди.

Йиғилишда белгиланган топшириқларни тўлиқ ва сифатли амалга ошириш учун барча раҳбарлар ўз тизимида қўйишга тушиб, ҳодимлар ва ресурсларни максимал даражада сафарбар қилиши шартлиги кўрсатиб ўтилди.

Президентимиз томонидан қўтарилган масалалар юзасидан Олий Мажлис Сенати Раиси ва Қонунчилик палатаси Спикери, Бош вазир ва ҳукумат аъзолари, давлат ва жамоат ташкилотлари раҳбарлари сўзга чиқиб, берилган топшириқларни сифатли бажариш бўйича соҳаларда тизимли ишларни йўлга қўйишларини таъкидладилар.

ЎЗА

Маҳалла раисига «Spark» совға қилинди

Пойтахтимиздаги Алишер Навоий номидаги Давлат академик Катта театрида «Юрт тараққиёти йўлида бирлашайлик!» шиори остида тантанали байрам тадбири бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси томонидан ташкил этилган тадбирда бир гуруҳ юртдошларимиз турли номинациялар бўйича ғолиб деб топилиб, кимматбаҳо совғалар билан тақдирланди. Жумладан, Тошкент шаҳри маҳаллалари ўртасида ташкил этилган «Маҳалламада 5 та муҳим ташаббус» танлови доирасида ўз ҳудудидан ушбу эзгу ташаббусларни кенг жорий этган, ундаги ҳар бир банд ижросини таъминлашда жонбозлик кўрсатган фуқаролар йиғинлари рейтингини тузилиб, энг фаол маҳаллалар аниқланди.

Унга кўра, биринчи ўринни Шайхонтоҳур туманидаги «Хадра» маҳалла фуқаролар йиғини фаоллари эгаллади ва бош соврин — «Spark» автомобили билан тақдирланди. Туман кенгашида ўртасида ўтказилган босқичда эса Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Юнусобод тумани кенгаши жамоаси биринчи ўринга муносиб деб топилиб, «Damas» автомобиллига сазовор бўлди.

— Бугунги эътирофдан жуда мамнунмиз, — дейди 1-ўрин соҳиби, «Хадра» маҳалласи раиси Зафар

Мухаммаджонов. — Бу йиғинимизнинг илғор ҳодимлари, қолаверса, лойиҳа ва тадбирларимизда фаол қатнашган маҳалламиз аҳлининг ютуғи деб ҳисоблайман. Танлов доирасида биз маҳалламиздаги таълим муассасаларида турли спорт тўрақлари, мусобақалар ва йиғинимизда китобхоналик, ҳуқуқий саводхонликка бағишланган тадбирларни ўтказдик. Шунингдек, ҳудуд аҳолисини маданий ҳордиқ чиқариш муассасалари, жумладан, театр, музейларга фаол жалб қилдик. Аёлларни иш билан таъминлашда ҳам янгилаш қатъий тизимини жорий этдик. Аслини олганда, бу амаллар ҳар бир маҳалла фуқаролар йиғинининг бажариши керак бўлган ишлардир. Насиб этса, фаолиятимизни бундан-да намунали ташкил этишга ҳаракат қиламиз.

Танлов доирасида иккинчи ўринга Чилонзор туманидаги «Гавҳар» маҳалласи сазовор бўлган бўлса, учинчи ўринни Сергели туманидаги «Қурувчилар» ва Бектемир туманидаги «Бинокор» йиғинлари банд этди.

Санжар ЭШМУРОДОВ
«Mahalla»

Оилани асрамоқ — миллатни, мамлакатни ва ёрқин келажакни асрамоқ билан баробар

Халқимизнинг жамики эзгу умидлари оила билан боғланган. Эътибор берсак, тилимизда «беватан» деган бир қадар дардчил ва ғамгин, юракқа ҳадиқ солувчи сўз бор. Кўп маъно ифодаласа-да, негадир «беватан» оиласиз, уй-жойи йўқ, сўққабош кишиларга нисбатан ишлатилади. Одам ватансиз бўлиши мумкинми? Дарҳақиқат, қайғурса — қайғурадиган киши, олислашганида тезроқ қайтишга шошади. «Ўз уйим — ўлан тўшагим» дейдиган маскани йўқ кимсани яна қандай аташ мумкин?

Шавкат ЖАВЛОНОВ,
Фукароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши бошқаруви раиси.

Бахт мезонини ҳам онгимизга оилавий саодат тарикасида сингдиришганки, оилангиз — Ватанингиз омонини, демек, сизнинг бахтингизнинг бахоси йўқ!

Аммо оиласини асрай олмаганлар, бир чакага қиммат сабабларини деб фаровон ҳаётини остин-устун қилаётганлар ҳам ораимизда оз эмас. Ажралишни энг мақбул йўл билиб, ўғеки ажралишса, роҳат-фароғатда яшайдигандек фикрлайдиганлар, катталар насихатини писанд қилмайдиганлар бир нарсани ҳис қилишмайдики, бирон бир орзу-хавас, бирон сабаб бегуноҳ боланинг ҳаётини чилпарчин қилганга аримайди. Зеро, пароканда бўлган оилалар жабрини фақатгина норасида болажонлар тортади.

Ажралишлар сони нега кўп?..

Президентимиз Шавкат Мирзиёев ўтган йилнинг 27 декабрь куни пойтахтимиздаги Муҳаммад ал-Хоразми номли мактабда ёшлар билан ўтказилган учрашув давомида ёш оилаларнинг эрта ажралиши ҳолатлари кўпайиб бораётганидан хавотирда эканини билдирди. 2019 йилнинг 11 ойи давомида 277 мингдан ортиқ никоҳ қайд этилиб, ажралишлар сони 28,7 мингга ташкил этганини Президентимиз таъсусу билан қайд эта туриб, ҳатто сайловлар, сайловолди учрашувларда бу масала кўтарилмаганини, фукаролар йиғинлари ҳузуридаги Яраштириш комиссияларининг қоникарсиз фаолияти юзасидан аниқ тақлифлар илгари сурилмаганини кескин танқид остига олди.

Дарҳақиқат, 28,7 мингга никоҳнинг бекор қилиниши жуда катта ва қўрқинчли рақамдир. Энг ёмонини, ажралиш натижасида неча-неча мурғак қалблар вайрон бўляпти. Уларнинг ўнчичини ҳеч қандай статистик рақамлар билан таъсирлаб бўлмайди. Бу жароҳат изи фарзанд қалбида умрбод қолади, унинг келажаги, тақдирини, орзу-интилишларига соя солади. Шундай экан, оилавий низоларни ҳал эттиш энг бирамчи вазирамизга айланиши керак.

Айни пайтда фукаролар йиғинлари қошидаги Яраштириш комиссияси халқимизнинг оилапарварлик ғояларини илгари суриб келаятган бетақдор органдир. Бундай комиссияларга ҳаётини таърибаси бой, ҳудудда обрў-эътибор қозонган кишилар жамланиб, кўпша оилалардаги, яқин қариндошлар, қўни-қўшнлар ўртасидаги низоларни тинч йўл билан ҳал этишга интилади. Ўтган йил давомида ушбу комиссияларга оилавий, қўни-қўшнлар ва яқин қариндошлар ўртасидаги келишмовчиликлар юзасидан 58 554 та муурожаат келиб тушган бўлса, шундан 37 424 та оила, 3 427 нафар қариндошлар, 4471 нафар қўни-қўшни муроаса келтирилган. 13134 та хонадон фукаролар йиғинлари томонидан назоратга олинган.

Таъкидлаш ўринлики, фукаролар йиғинларининг Яраштириш комиссияларига келиб тушган 10 081 та муурожаат қўриб чиқилиб, комиссия аъзоларининг сайй-ҳаракати, фидоилиги туфайли 6 439 та оилавий низоларга барҳам берилди, демек, шунча оила парокандаликтан саслаб қолинди.

Шундай бўлса-да, мазкур комиссиянинг имкониятлари тўла ишга солинганча йўқ. Айрим маҳаллаларда Яраштириш комиссиялари номитгагина тузилган ва иш юритиши ҳам ҳаминкалар. Ваҳоланки, маҳаллаларда қайиновилар, ҳожи ота-оналарнинг панд-насихати, ўрни келганда танбех бериши, қулоққонидан чиқатганларнинг «танобини тортиб» қўйиши ҳеч қимга малол келмайди. Аксинча бундай вазиятларда аҳвол ўнланганини яқини биламиз-ку.

Бир ўйлаб қўрайлик, аҳвол шу зайдла давом этаверса, бунинг оқибатини ўйлаш ҳам қўрқинчли эмасми? Маҳалламизда, кўчамизда ёки ёнгинамиздаги хонадонда бир оила барбод бўлсаю, бепарво юраверсак, «менга нима» қабилида иш тутсақ, китирга етимага айланаётган, орзу-умидларини болалиги чилпарчин бўлаётган норасидаларнинг уволи тутмайдими бизни? Хар бир бола меҳр оғушида улғайишга, ота-она тафтини бирдек ҳис қилишга ҳақли эмасми? Жажжи қалби айрилиқ

туфайли азобланаётган болаларнинг мунгли кўзларига қарашга виждонимиз қандай йўл қўймоқда? Ахир, бундай яшаш маънавиятимизга, динимизга, ўзгичимизга, миллатимизга, одамлигимизга ёт-ку! Ўзидан кечиб боласини дейдиган биз қаби миллат учун, бағрикенг халқ вакиллари учун бу ҳол иснод эмасми?! Шундай экан, кўз олдимизда парчаланиб кетаётган, болалари сарсон-саргардонликка маҳкум бўлаётган оилаларни асраб қолиш хар биримизнинг қудалиқ аълолимизга айланиши шарт!

Хавас қилиш, ибрат олиш керак

Юқоридаги учрашувда Президентимиз Шавкат Мирзиёев 2020 йилда «Йилнинг барчага ўрнатилган» республика танловини ўтказишни тақлиф қилди. Мазкур ташаббус ҳам оилалар мустаҳкамлигига ҳисса қўиши, ёш ва барқарор оилалар сони ортитишга замин яратиши тайин.

Зеро, бундай таъриблар маҳалла фукаролар йиғинларида кўп синиовдан ўтиб келаяпти. Шундай маҳаллалар борки, улар қўчалар, кўп қаватли уйлар кесмида хар ой ва йил якунида бундай танлов ғолибларини аниқлаб рағбатлантириб борадилар. Президентимиз илгари сурган ташаббус эса айни таърибларнинг кенг омаллашиши, аҳил оилаларнинг муносив рағбат топиши, мустаҳкам жуфтликлар сони ортитишга омил бўлади.

Таъкидлаш жоизки, оилаларни ажралишдан асраш жамоат ташкилотларининг олдида турган энг оғирлиқ вазифалардан. Ушбу йўналишлардан келиб чиқиб, Республика маҳаллалар кенгаши, Хотин-қизлар кўмитаси, Республика Маънавият ва маърифат маркази, Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи, «Нуроний» жамағамаси, «Оила» илмий-амалий тадқиқот маркази билан ҳамкорликда «Маҳаллаларда маънавий-маърифий тадбирларни тизимли ташкил этиш бўйича жамоат ташкилотларининг 2019 йил ноябрь-декабрь ойларига таъкидланган ҳамкорлик дастури» имзолаган. Ҳамкорлик дастури доирасида бир қатор чора-тадбирлар дунё юзини қўрди. Жумладан, оилавий қадриятларни мустаҳкамлашга қаратилган «Кўринг, хавас қилинг, ибрат олинг!» широри остида 20 йил ва ундан ортиқ муддатда биргаликда аҳил яшаб келаятган намунали оилалар ҳамда ёш оилалар, турмуш қуриш арафасида турган йиғит-қизлар иштирокида 3219 мартаба давра суҳбатлари, учрашувлар ўтказилди. Мазкур тадбирларда 225706 нафар аҳоли вакиллари иштироки таъминланди. 142 та ФХДБ органлари биноларида, шунингдек, 92 та Фукаролик ишлари бўйича суд биноларида «Оила бурчаклари» ташкил этилди.

Дастур доирасида биргина «Оиладаги тоғулиқка бирга эришамиз!» широри остида ўтказилаётган маслаҳат акциясида маҳалла фаоллари, «Оила» маркази масъуллари, Хотин-қизлар кўмитаси, Ички ишлар органлари, психологлар, ФХДБ органлари ва бошқа раҳбар ҳодимлардан иборат таркибда шакллантирилган маслаҳат гуруҳи аъзолари томонидан маҳаллаларда 2 022 мартаба суҳбатлар ташкил этилди, уларга 104 445 нафар муаммоли оила вакиллари (қайиновилар, келинлар, қуёвлар, болалар) жалб этилди.

Шу ўринда бир мулоҳаза. Оила ҳақида гап кетганда, қўнича аёл би-

ринчи бўлиб кўз ўнгимизга келади. Нега шундай? Эътибор берганимиз, кишилар ўз аёллари ҳақида гапирганда хотиним ё рафикам деб эмас, «оилам» деб гапирди. Чунки аёлсиз оила оила бўлмайди-да! Демак, оилада аёлга ҳурмат, эъзоз қилин бўлса, бахт манзили ҳам шу ерда бўлади. Аёли авайланган оилада фарзанд соғлом туғилади. Ўқиниши, дунёқарши кенг, билими онанинг фарзанди ҳеч қачон жоҳил бўлмайди. Бундай оилаларни ҳеч бир сабаб пароканда этолмайди.

Нотўлиқ оилада жиноятчиликка мойиллик бор

Бирок никоҳни бекор қилсак, барча муаммолардан қутуламиз, деб фикрлайдиганлар ҳам бор. Аммо бу нотўғри қараш, аксинча энг оғирлиқ, азобли муаммолар ажралишдан сўнг бошланиши ҳаётда кўп исботини топган. Мутахассислар нотўлиқ оилада тарбияланган фарзандларнинг кўнгли кемтик бўлиши баробарида уларда аламзадалик шаклланишини, моддий қийинчилик туфайли жиноятга қўл уриш ҳоллари кўп учрашини таъкидлашади.

Шу ўринда Фукароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши томонидан ўтган давр мобайнида жиноятчиликка қарши кураш бўйича амалга оширилган ишларни таҳлил қилиб чиқсак, ўтган йил мобайнида жиноят содир этилмаган маҳаллалар сони 3 661 та (40,2 фоиз)ни ташкил этиб, 2018 йилга (2 520 та) нисбатан бундай маҳаллалар 1 465 тага кўпайганига ғувоҳ бўламиз. Жиноят бекит бўлса-да кўп. Ачинарлиси, аксинча жиноятлар ортида оилавий парокандалик, бузилган никоҳлар, эътиборсизлик ётади. Демак, оилани асраш — маҳаллаларни, мамлакатни жиноятчиликдан муҳофазалаш билан баробардир.

Камчиликлардан кўз юмолмаймиз

Жиноятчилик ва ҳуқуқбузарлик ҳақида гап кетганда, уларнинг олдини олишда профилактика ишларининг аҳамияти бекиёқ эканини таъкидлаш ўринли. Ана шулардан энг ёрқини — маҳаллаларда сайёр судларни ташкил этиш амалиёти самарали усуллардан бири сифатида ўзини оқлайтандир. Жиноят иши судда қўрилаётган фукароларнинг туман ва шаҳар маҳаллалар кенгашларининг қафолат хати асосида суд залидан озодликка чиқариш таърибаси эса фукароларнинг маҳаллага бўлган ишончи ошишига олиб келди. Ўтган давр давомида 1026 нафар шахс туман ва шаҳар маҳаллалар кенгашлари томонидан қафилликка олиниб, озодликка чиқарилган. Ушбу фукароларнинг 312 нафарини ёшлар, 679 нафарини эса 30 ёшдан ошган фукаролар ташкил этади. Уларнинг 80 нафари хотин-қизлардан иборат.

Шу билан бир қаторда, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликнинг олдини олишда бир қатор жиддий муаммолардан кўз юмиб бўлмайди. Айни пайтда аҳоли ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш ҳамда баргараф этиш борасидаги ишлар етарли эмас. Ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликнинг олдини олишда маҳалла фукаролар йиғинлари раислари, профилактика инспекторлари ва бошқа ташкилот-

ларнинг ҳамкорлиги умуман сезилмаётганини таъкидлаш лозим.

Жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек, жиноятчиликка қарши курашиш бўйича профилактика инспекторлари фукаролар йиғинларида аҳоли олдида номитгагина қозғода ҳисобот бермоқда.

Яна бир оғирлиқ жихат — ишсизлик масаласи — бу жиноят содир этишга шароит яратувчи энг муҳим омиллардан биридир. Маҳаллаларда қорхона ва ташкилотлардаги бўш иш ўринларига жойлаштириш бўйича бандликка қўмақлашиш маркази билан ҳамкорлик талабга умуман жавоб бермаслиги ҳам аччиқ ҳақиқат.

Ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича давлат ва жамоат ташкилотлари ўртасида ҳамкорлик тизими самарали йўлга қўйилмагани сабабли фаолиятимизда учраётган муаммолар ечимини топишда қийинчиликларга дуч келмоқдамиз. Бу эса, ҳақиқати равишда жойларда аҳолининг қайфиятига, ижтимоий-маънавий муҳит барқарорлигига ўз таъсирини кўрсатмоқда.

Самарали ҳамкорлик зарур

Юқоридагилардан келиб чиқиб, бошланаётган йилда фаолиятимизга танқидий кўз билан қарашимиз ва олдимизда турган вазифаларга виждонан қиршишимиз жоиз.

Биринчидан, юқоридаги учрашувда Президентимиз томонидан белгилаб берилган вазифаларга хар бир ташкилот раҳбари виждонан ва садоқат билан ёндашиши зарур.

Иккинчидан, Республика маҳаллалар кенгаши, Хотин-қизлар кўмитаси, Республика Маънавият ва маърифат маркази, Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи, «Нуроний» жамағамаси, «Оила» илмий-амалий тадқиқот маркази ўзaro самарали ҳамкорликни қучайтириши, муаммога биргаликда ечим топиши зарур.

Учинчидан, қўпгина ҳудудларимизда оилалар билан етарли тарбиявий ишлар олиб борилмаётганини оқибатида ҳуқуқбузарлик ва жиноятлар содир этилаётгани боис маҳаллаларда оилалар билан ишлаш тизимини қучайтириш даркор.

Тўртинчидан, фукаролар йиғинлари ҳузуридаги Яраштириш комиссиялари фаолиятини танқидий қўриб чиқиб, унинг мукамал ишлаши учун аниқ тақлифлар, таъсирчан усуллар киритиш керак.

Бешинчидан, жамиятимизнинг бошланғич бўғини бўлган оилаларимизда бир-бирига боғлиқ бўлган иккита муаммо ишсизлик ва ажралишларни баргараф этиш учун ишсизликни тугатиш, фукароларни доимий иш ўринлари билан таъминлаш борасида барча чораларни ишга солишимиз жоиз.

Бир сўз билан айтганда, оила башариёт ҳаётида энг муҳим ўрин тутган ҳамда доимо давлат ва жамият ривожига устувор аҳамият касб этган муҳим ижтимоий институтдир. Миллат маънавиятини юксалтиришда, ҳеч шубҳасиз, оиланинг ўрни бекиёқ. Зеро, инсоннинг энг бегуноҳ туйғулари айнан оилада қарор топади. Бинобарин, жамиятда мавжуд қайси бир муаммога назар ташламанг, унинг замири оилага, унинг моддий ва маънавий-маърифий ҳолатига бориб тақалаверар экан, шу муқаддас қўрғонни асраб-авайламоқ, фарзандларни бекаму қўст қамолга етказмоқ, намунали оилалар қўшигидан гуруҳ туймоқ учун ҳам қўни қўлга беришимиз, бор имкониятларини ишга солиш, виждонан меҳнат қилишимиз зарур.

Ютуқлар кўп, аммо бу фаолиятга чегара эмас

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгашининг 2019 йил фаолияти якунлари ҳамда 2020 йил I чорагига мўлжалланган устувор вазифаларга бағишланган кенгайтирилган йиғилиши бўлиб ўтди

Йил сўнгги — сарҳисоб палласи ва янги йил — янги орзу-режалар оstonасида ортга назар ташлаб, эришган натижаларимизни сарҳисоб қилиш, келгуси режаларни белгилаб олиш яхши анъанага айланган. Бугун мамлакатимиз аҳли ҳам яна янги ниятлар, режалар, эзгу ишлар бўсағасида турибди. Ана шу дамларда ҳар биримиз ҳаётимизда юз берган муҳим ўзгариш ва янгиланишларни ёдга олиб, 2019 йилда эришган ютуқларимизни сарҳисоб қилишимиз табиий.

Хўш, ортда қолган йилда маҳаллалар ҳаётида қандай ўзгаришлар юз берди? Қайси эзгу ташаббуслар одамларимизни ҳушнуд этди? Йил бошида ният қилинган қайси яхши, соғлом амаллар рўёбга чиқди?

Қилинган меҳнат бесамар кетмайд

Танқидий-тахлилий руҳда ўтган йиғилишда Республика маҳаллалар кенгаши бошқаруви раиси Шавкат Жавлонов мавзу юзасидан маъруза қилди. Дастлаб ўтган давр мобайнида эришилган ютуқлар ва амалга оширилган ишларга қисқача тўхталиб ўтилди.

Таъкидланганидек, 2019 йил давомида соҳага доир Президентнинг 1 та фармони, Олий Мажлис Сенати Кенгашининг 2 та қарори, Вазирлар Маҳкамасининг 4 та қарори ҳамда ҳукуматнинг 4 та йиғилиши баъни қабул қилинди, тизимни аниқлаб тақомиллаштириш мақсадида 2 та қонун, давлатимиз раҳбарининг 1 та қарори лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Бу ҳақда сўз борганда, 2019 йил 2 апрелдаги «Аҳоли муаммолари билан ишлашда маҳалла институтининг мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Президент фармонини алоҳида қайд этиш жоиз. Фармон билан фуқаролар йиғинлари раислари ва масъул котибларининг ойлик маошлари оширилиб, «Маҳалла — сектор — Халқ қабулхонаси — маҳалла» принципи асосида аҳоли муаммоларини ўрганиш ва ҳал этиш тартиби тасдиқланди.

Май ойида фуқаролар йиғини раиси (оксоколи) сайлови юқори савияда ўтказилди.

Шунингдек, маҳаллаларда маънавий-маърифий тадбирларни тизимли ташкил этиш бўйича жамоат ташкилотларининг 2019 йил ноябрь-декабрь ойларига мўлжалланган **Ҳамкорлик дастури** тасдиқланди. Фуқаролар йиғинлари тўғрисида барча зарур маълумотларни ўзида жамлаган «Маҳалла» электрон базаси яратилди. Маҳаллаларни ривожлантиришга ҳисса қўшган 318 нафар жамоатчилик тузилмалари вакиллари «Маҳалла ифтихори» кўрак нишони билан тақдирланди.

Ҳисобот даврида тегишли мутасадди ташкилотлар билан ҳамкорлик тизимли йўлга қўйилгани натижада жиноят содир этилмаган маҳаллалар сони 3 минг 661 тани ташкил этиб, 2018 йилнинг шу даврига нисбатан 1 минг 141 тага ёки 40,2 фоизга кўпайган.

Йил давомида 580 та маҳалла биноси таъмирланиб, 154 таси реконструкция қилинди, 285 таси эса янгидан қурилди. Яна бир муҳим ташаббус: ҳисобот даврида 4 минг 178 та фуқаролар йиғинининг хизмат хоналарида кутубхоналар ташкил этилди.

Муаммолар ечими қозғаларда қолиб кетмоқда. Нега?

Албатта, ютуқлар ҳақида кўп гапириш мумкин. Лекин йиғилишда асосий эътибор йўл қўйилган камчиликлар, ечимини кутаётган долзарб, устувор вазифаларга қаратилса, мақсадга мувофиқ бўлиши таъкидланди.

— Маҳалла тизимида олиб борилаётган ишлар, мавжуд муаммоларнинг ечими, ойдимизда турган вазифалар бир неча бор атрофида таҳлил қилиниб, муҳокама қилинган, — деди Республика маҳаллалар кенгаши бошқаруви раиси Ш.Жавлонов. — Йиғилишларда ҳар сафар 10-15 арақ камчиликлар ёзиб олиниб, бартараф этиш ҳақида ваъдалар берилади. Бироқ муаммолар ҳали-ҳануз ечимини топмапти, улар қозғаларда қолиб кетмоқда. Шунинг учун натижа, самара кўришмапти, ҳодимлар ташаббуси сезилмапти.

Қатор вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда «Маҳалла — сектор — Халқ қабулхонаси — маҳалла» принципи бўйича тегишли Низом тасдиқланган бўлса-да, шу вақтга қадар нечта хонадон ўрганилгани, қанча муаммо аниқланиб, нечтаси бартараф этилгани, қанча маълумот секторлар ва Халқ қабулхоналарида киритилганини нечта муаммони ҳал этиш бўйича жамоатчилик назорати ўрнатилгани ҳақида биронта вилоят маълумот тақдим этмаган. Хўш, бунини қандай баҳолаш мумкин? Ижроси бажарилмаса, бу ҳужжатларнинг нима кераги бор?

Худди шундай, давлатимиз раҳбарининг тегишли фармонида фуқаролар йиғинлари раислари ва масъул котибларининг ойлик иш ҳақлари оширилиши белги-ланган бўлса-да, таҳлилларга кўра, ноябрь ойида Тошкент вилоятининг Янгийўл, Бўка, Бўстонлиқ, Қибрай, Фарғона вилоятининг Бувайда туманларидаги фуқаролар йиғинлари ҳодимлари маошини ошмаган ҳолда олиб келгани маълум бўлди.

Яна бир жиддий масала: фуқаролар йиғини раислари сайлови

ўтганига олти ой бўлмасдан маҳаллий ҳокимлик ва давлат бошқаруви органларининг таъсири сабаб раисларнинг 314 нафарининг ваколати муддатидан олдин тугатилган. Хўш, бу ҳолатларни худуд раҳбарлари нима билан изоҳлайди?

Маҳалла фаоллари қачон уйғонади, ташаббус кўрсатади?

Бугун қайси маҳаллада иш тўғри ташкил этилса, ҳар бир фуқаро билан яқин ижтимоий ҳамкорлик ўрнатилса, ўша ерда ҳамжиҳатлик, меҳр-оқибат, ўзаро тушуниш ва қўллаб-қувватлаш муҳити ҳужм суради, ноҳуш ва кўнгилсиз ҳолатларга йўл қўйилмайди. Бирок ўрганишлар давомида маҳалла раислари томонидан хотин-қизлар бўйича мутахассис, профилактика инспектори ҳамда унинг жамоат тартибини сақлаш бўйича ёрдамчиси билан етарли даражада ҳамкорлик ўрнатилгани ойдinлашди.

— Натижада ҳисобот даврида жиноят сони ошган маҳаллалар 1 минг 679 тани ташкил этиб, олдинги йилга қараганда 133 тага кўпайган, — деди Ш.Жавлонов. — Жумладан, Сирдарёда 42 та, Қорақалпоғистон Республикасида 34 та, Бухорода 27 та, Самарқандда 20 та маҳаллада жиноятчилик ошган. Ёки бўлмаса, носовлом диний ўғиллар таъсирига тушиб қолган оилалар Андижонда 220 тага, Навоийда 164 тага, Тошкент вилоятида 80 тага кўпайган. Қўшни давлатлар билан чегара ҳудудда жойлашган 561 та маҳаллада 129 тасида ишсизлик, 77 тасида ўз жонига қасд ва суиқасд, 60 тасида нотинч-ноқобил оилалар, 100 тасида жиноятчилик, 80 тасида оилавий ажирлар оғиб кетган. Бу эса ҳудудларда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш бора-сида ишлар умуман талабга жавоб бермаслигини кўрсатади.

Ҳақли савол туғилди: бир маҳаллада яшаб, қайси хонадонда муҳит ёмонлигини, қайси уйда низоли вазиятлар борлигини билмаса, маҳалла раиси ва унинг ўринбосарлари нима билан шуғулланипти? Улар қачон уйғонади, ташаббус кўрсатади ва тизимни ривожлантириш учун ишлайди?

Ҳамкорлик дастури айрим маҳаллаларга етиб бормаган

Йиғилишда маҳаллаларда

ёшлар билан ишлаш ҳолати ҳам коникарсиз аҳволда экани таъкидланди. Худди шундай, давлатимиз раҳбари томонидан илгари сурилган 5 та муҳим ташаббусни амалга ошириш бўйича тадбирлар Тошкент вилоятининг Нурафшон шаҳри, Самарқанд вилоятининг Каттақўрғон, Иштихон, Пайарик, Пастдарғом, Пахтачи, Тайлоқ туманларидаги маҳаллаларда умуман ўтказилмаган.

— Энг ачинарлиси, — деди Ш.Жавлонов. — Республика кенгаши ташаббуси билан ўтказилаётган «Маҳалла — менинг тақдиримда» кўрик-танлови Тошкент шаҳрининг Яққасарой туманидаги маҳаллаларда умуман ўтказилмаган. Жиззах вилоятининг Ўстлик, Ғаллаорол, Мирзачўл туманларида эса йил давомида ёшлар ўртасида ҳуқуқ-бузарчиликлар ва жиноятчиликнинг олдини олиш бўйича тартебот тадбирлари етарлича ташкил этилмаган. Ҳамкорлик дастури ижроси юзасидан амалга оширилган ишлар ҳам умуман коникарсиз ҳолатда. Энг ачинарлиси, ҳозирги кунга қадар мазкур дастур етиб бормаган маҳаллалар ҳам мавжуд.

Шароит яратмай, ишни жонлантириб бўлмайди

Маҳаллаларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш бўйича амалга оширилаётган ишлар ҳам коникарсиз ҳолатда. Жумладан, республика бўйича 58 та маҳалланинг идораси йўқлиги сабабли йиғин раислари ўз уйида фаолият юритмоқда. Худди шундай 62 та маҳалла фаоллари кўшнни йиғин биносида ишлашга мажбур бўлаётди.

Йиғилишда қайд этилганидек, афсуски, бундай жиддий вазият ҳеч кимни безовта қилмапти. Маҳаллаларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш бирорта вилоятда на маҳаллалар кенгашида, на халқ депутатлари кенгашларида муҳокама қилинган. Ахир, маҳалла ҳодимлари, турли фаолият йўналишлари бўйича жамоатчилик тузилмаларига зарур шарт-шароит яратмасдан туриб, улар ишнни жонлантириш ҳақида қандай сўз юритиш мумкин?

Раҳбарлар кўнимсизлиги қачон барҳам топади?

Ҳисобот йиғилишида кадр-

лар билан ишлаш ҳолати ҳам коникарсиз экани таъкидланди. Мисол учун, йил давомида 172 нафар ҳудудий ва туман, шаҳар кенгашлари раисининг биринчи ўринбосари ва ўринбосарлари эғаллаб турган лавозимларидан озод этилган. Бу кўрсаткич Тошкент вилоятида 28 нафарни, Фарғонада 11 нафарни, Сурхондарёда 14 нафарни ташкил этади.

Шунга кўра, номзодларни танлашда ва тавсия қилишда, энг аввало, унинг маҳаллалар йўналиши бўйича биринчи ўринбосар эканини англаган ҳолда, кечаю кундуз одамларнинг ғаму ташвиши билан яшайдиган, олдида турган муаммолар ечимини топмагунча ўзига ҳам, бошқаларга ҳам тиним бермасдан меҳнат қиладиган инсонларга эътиборни қаратиш зарур.

Қайд этилганидек, тизимда ижро интизомини мустаҳкамлаш ҳамда фуқароларнинг мурожаатлари билан ишлаш ҳолати ҳам талабга жавоб бермайди. Жумладан, Президентнинг Виртуал, Халқ қабулхоналарига келиб тушган 50 мингдан зиёд мурожаатнинг 710 тасида муддат бузилиши ҳолатларига йўл қўйилган.

Одамлар биздан қачон рози бўлади?

Йиғилишда юқорида қайд этилган ҳолатларни бартараф этиш мақсадида қатор вазифаларни белгилаб олиш мақсадга мувофиқлиги таъкидланди.

Жумладан, эндиликда маҳалла раислари, хотин-қизлар билан ишлаш ва оилаларда маънавий-ахлоқий кадриятларни мустаҳкамлаш бўйича мутахассис, профилактика инспектори ҳамда унинг жамоат тартибини сақлаш бўйича ёрдамчиси ҳамкорлигини самарали йўлга қўйиш бўйича Наумнали тизим ишлаб чиқилди. «Маҳалла — сектор — Халқ қабулхонаси — маҳалла» ҳамкорлик тизимини самарали йўлга қўйиш, ҳар бир фуқаролар йиғини кесимида ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш бўйича ҳудуддаги муаммолардан келиб чиқиб, 2020 йилга мўлжалланган «Харажатлар режасини ишлаб чиқиш лозимлиги қайд этилди.

Шунингдек, тўй-маросимларни ихчам ва тартибли ўтказиш бўйича кекса авлод вакиллари тажрибасидан самарали фойдаланиб, жамоатчилик таъсирини кучайтириш, мурожаатлар билан ишлашда ҳудудий ва туман (шаҳар) кенгашларида ҳар ойнинг 10-санасида «Очик эшиклар кунини» ўтказиш бўйича кўрсатмалар берилди.

— Уйлайманки, бугунги мажлисда билдирилган барча таҳлилий ва танқидий фикрлардан тўғри хулоса чиқариб, ишчимизни янги ҳаётда ташкил этмас, эртанги кун учун, маҳаллалар фаолиятини тақомиллаштириш, ижтимоий-маънавий муҳитни аниқла соғломлаштириш учун муносиб ҳиссамизни қўйган бўламиз, — деди Ш.Жавлонов.

— Ҳаммамизга бир ҳақиқат равшан бўлиши лозим: бугун ишдаётган ривожланиётган замон ўз талабларини ойдимизга жиддий тарзда қўймоқда. Мана шундай мураккаб шароитда, раҳбар сифатида ҳар биримиз ўз ўрнинида мавжуд муаммоларни ақл-заковатимиз, меҳнатимиз билан ҳал этасекимиз, ҳалқимиз биздан рози бўлади.

Санжар ИСМАТОВ
«Mahalla»

Янги йил арафасида туғилиб ўсган қишлоғимга боришни, ота-онам ҳолидан хабар олишни ният қилдим. Манзилга тезуорар «Афросиёб» поездиди кетар эканман, поездда менга саксонни қаршилаган ўрлобой ота ва Сора ая ҳамда уларнинг 7-8 ёшлардаги невараси ҳамроҳ бўлишди. Улар билан танишиб, тезда чиқишиб кетдик.

Поезд сезилар-сезилмас ҳаракат билан жойидан кўзгалди. Йўлимиз беҳатар бўлишини тилаб юзига фотиҳа тортар экан, соғлиғини текширтириш баҳонасида пойтахтни томоша қилиб қайтаётган отахон поезд кузатувчиси келтириб берган чойдан ҳўллаб, секин гап бошлади.

— Яратганга шукр, не бир яхши кунларни кўриш насиб этди, — деди азиз бир мамнулик билан. — Илгари Тошкентга келиш учун поездда чиқсак, умримиз йўлда ўтиб кетарди. Қўшни давлат ҳудудини кесиб ўтувчи йўл билан айланиб келгунча минг бир азоб кўрардик. Поездга чиқсангиз, ётиб кетиш у ёқда турсин, ўтиришга имкон бўлмас, кўп ҳолларда Тошкентга тик оёқда бориб келардик. Поезд деганимиз тошибақа юриши қилиб, ҳар бир катта-кичик бекатда тўхтаб ўтарди. Одамлар ҳўп ўхшатишлар топанг эди-да: «Поезднинг охириги вағони эсо-йидан қимирлар-қимирламас олдинги вағони тўхтади»...

«Амалдор деса, олиймақом бир зотни тушунар эдим...»

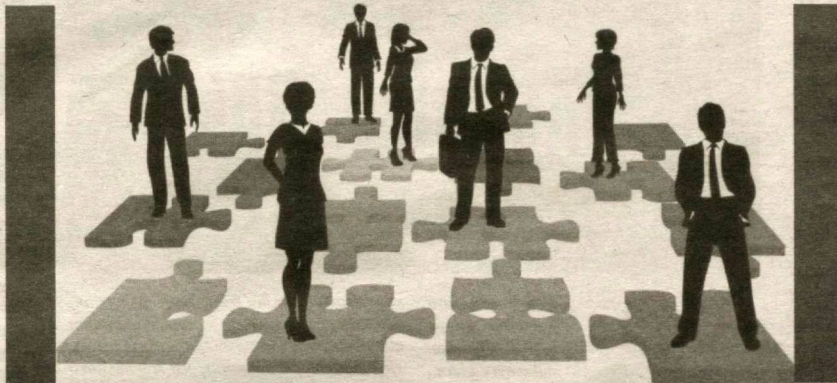
...Поезд елдай учиб борар экан, отахон тўлиб-тошиб гапиришда давом этади. Яқинда Самарқандга борганию, ўзгача киёфа касб этган шахарлар, аслидек қилиб таъмирланган тарихий обидалар, макбаралар, тоза ва озода, равон кўчалар, тўқин ва фаровон бозорлар — буларнинг бари ўрлобой отанинг нигоҳидан четда қолмади.

Сухбатга бизга яқин ўриндиқда кетаётган йўловчилар ҳам қўшилди. Гурунг кизигандан қизиди, табиийки, бугунги ислохотлар, янгиланишлардан ҳам гап кетди.

— Умрим бино бўлиб амалдор деганда ўз идорасидан чиқмайдиган, мажлислардан бўшамайдиган, ёзда чанг, қишда лой кўчаларга оёқ босмайдиган олиймақом бир зотни тушунар эдим, — дейди ўзини Саиджон Халилов деб таништираган самарқандлик отахон. — Тан олиш керак, илгари одамлар ўзлари яшаётган туман ҳокими ёки прокурори қабулига кириш тугул, уларни телевизор орқали кўриши ҳам катта гап эди. Минг шукр, ҳозир вазият тубдан ўзгарди. Катта-кичик раҳбарлар пастга тушиб, эсоиларда ҳақиқий ҳолатни ўрганимоқда, одамлар билан мулоқотга киришиб, уларни тингламоқда. Энди мансабдор

Масъулиятни ҳис этмаётганлар энди «уйғониши» керак

ОТА-БОБОЛАРИМИЗ «БЕРСАНГ – ЕЙМАН, УРСАНГ – ЎЛАМАН», ДЕБ ЯШАБ ЎРГАНМАГАН. ОРИЯТИ, ГУРУРИ, ҲАМИЯТИ БУНГА ЙЎЛ ҚЎЙМАГАН. ҲАММА НАРСАГА ЎЗ КУЧИ, МЕҲНАТИ БИЛАН ЭРИШГАН, БОЛАСИНИ ҲАМ ШУНГА ЎРГАТГАН

бўлиш — оддий одамлар билан бирга яшаш, бирга ишлаш, халқни рози қилиш дегани. Аслида шундай бўлиши керак-да.

— Биз илгари тўқчилик деганда қорнимиз тўқ, устимиз бут бўлса, бўлди-да, деб ўйлардик, — гапга қўшилади йигирма йилдан бери ҳайдовчилик қилиб келаётган Ормиқбой Намозов. — «Теп»дан эснатишган озиқ-овқатни еб, ўзимиздан олиб кетишган пахтадан тайёрланган кийимларни қиммат нархда сотиб олиб, кийиб юраверардик. Мана энди ҳаётнинг гаптини, яшашнинг қадрини билаётгандекмиз. Ҳар қадамда янги корхона, янги ишоот. Миллий маҳсулотларимиз ўзимизда қайта ишланиб, турли чет давлатларга экспорт қилинати. Телевизор орқали юртимиздаги мана шундай ўзгаришларни кўриб, фахрланиб ўтирмаман.

Йўловчиларнинг бири қўйиб, бири олиб бугунги жараёнларни, одамлар ҳаётидаги ўзгаришларни таҳлил қилишга тушиб кетди. Кимдир аҳоли муаммолари билан ишларда йўлга қўйилган янгица ёндашувларни ёқласа, кимдир солиқ, пул-кредит снэсатидаги ислохотларни тўлиб-тошиб сўзлади. Яна кимдир эса маҳаллалардаги ободлик, ҳудудлардаги бунёдкорлик ишларидан фахрда эканини баён қилди. Фикрлар хилма-хил, қарашлар турлича, бироқ мақсадлу маслак битта: барчасида юрт фаровонлиги, одамлар турмуш-тарзини юксалтириш бўйича олиб борилаётган сазй-ҳаракатлардан мамнулик хисси мужжасам.

Ҳамма ҳам ўзгаришлар мазмун-моҳиятини англаб етгандими?

Сухбат авжига чиқади. Но-

гоҳ кирк йил мактабда бола-ларга таълим берган Йўлчибой аканинг: «Тўғри, шунча ислохотлар бўляпти, аҳолига қатор қулайликлар яратилляпти, қонун устуворлиги таъминланяпти. Хўш, бунга одамларимизнинг жавоби қандай бўляпти? Ҳамма ҳам бу ўзгаришлар мазмун-моҳиятини англаб етгандими?» деган саволи билан бир зум ўртага сукунат чўмди.

— Бежиз бу ҳақда тўхталмадим, — сўзиди давом этади Йўлчибой Орипов. — Қишлоғимиз «Обод қишлоқ» дастурига тушган. Дастур доирасида қонуний қурилган кўплаб иморатлар — молхона, гарасе, тандирхона, товуқхона ва яна аллақанча «хона»лар бузилди. Орадан 4-5 ой ўтган бўлса-да, хонадон эгалари улар ўрнида ҳалигача ҳеч нарса қўрмаган. Бузилган иморатлар чиқиндисини ҳам охиригача йиғиштириб олинмаган. Сабабини сўрасангиз: «Давлат бۇдидими, энди ўзи қуриб берсин», дейди...

Дарҳақиқат, Йўлчибой ака қуюниб гапирган бундай ҳолатлар фақат битта ҳудудда кузатилмаяпти. Бунга етарлича мисолларни келтириш мумкин. Афсуски, жамиятимизда ханузгача боқимандалик кайфияти бутунлай барҳам топгани йўқ. Яхши яшаш учун, энг аввало, яхши меҳнат қилиш, ҳуқуқ ва эркинлик билан бирга, жавобгарлик ва масъулиятни ҳам чуқур ҳис этиш кераклигини ҳамма ҳам англаб етмапти.

Бир нарса аниқки, боқимандалик асло халқимизга хос фазилат эмас. Ота-боболаримиз «Берсанг – ейман, урсанг – ўламан», деб яшаб ўрганмаган. Ҳамма нарсага ўз кучи, меҳнати билан эришган, боласини ҳам шунга ўргатган. Кези келганда, сабрли, қаноатли бўлишни ҳам билган.

Сал ғайрат қилса, ечиладиган муаммосини ҳар ёкка кўтариб чопмаган, ҳадеганда дардини бировга дастурхон қилмаган. Орияти, гурури, ҳамияти бунга йўл қўймаган. Бугун эса баъзида бунинг аксига дуч келяпмиз.

Тани-жони соғ, каттагина томорка ерига эга бўлган баъзи кишилар моддий ёрдам сўраб турли идораларга мурожаат қилиши кишини ўйга толдиради. Рўзғор муаммолари билан Халқ қабулхонасига боришни биламиз, лекин уй-жойларимиз, томорқаларимиз имкониятларидан фойдаланган ҳолда шаронгимизни яхшилашда мумкинлигини ўйлаб ҳам кўрмаймиз. Кам таъминланган оила сифатида нафақа олиш учун мурожаат қиламиз, бироқ оила бюджетини яхшилашга қаратилган имтиёзлар ёки кўрсатилган хизматлардан фойдаланмаймиз. Нега?

Давлатимиз раҳбари Конституциямиз қабул қилинганининг 27 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида: «**Айрим фуқароларимиз бошқарув идораларидан масъулият талаб қилишни яхши била-дую, лекин ўзининг жамият олдидаги, қонун олдидаги масъулияти ва мажбуриятини унутиб қўяди**», дея бежиз қуюниб гапирмади. Демак, ҳар биримиз «Фуқаролик ҳуқуқларимиздан фойдаланиш билан бирга, зиммамиздаги бурчимизни ҳам тўлақонли бажаряпмизми?», «**Ҳуқуқ ва бурч масъулиятини бирдек ҳис қилиб, шунга амал қилияпмизми?**» деган саволларни ўзимизга қайта-қайта беришимиз керак. Чунки ҳуқуқий маданият, авваламбор, ҳар бир фуқароннинг ўз ҳуқуқи ва бурчини бирдек билиши, унга тенг амал қилиши демакдир.

«Ҳуқуқни англаш масъулият ҳиссини ривожлантиради»

Президентимиз юқоридаги маърузасида: «**Биз қанчалик мукаммал қонунлар яратмайлик, қандай ислохотлар ўтказмайлик, агар фуқароларимизнинг ҳуқуқий билими, онги ва маданияти етарли бўлмаса, қутилган натижаларга эришиш мушкул бўлади**», дея бежиз таъкидламади.

Аҳамият берган бўлсангиз, гап ҳуқуқий масъулият, жамиятда ҳуқуқий тафаккурни ошириш, фуқаролар онгида Конституция ва қонунлар асосида қундалик яшаш турмуш-тарзини шакллантиришни кенг тарғиб этиш ҳақида бормоқда. Ҳуқуқшунос олимларнинг бундан бир неча аср аввал «Ҳуқуқни англаш масъулият ҳиссини ривожлантиради» деб айтган ҳикматли сўзлари ҳеч қачон ўз долзарблигини йўқотмаслигини даврий ўзи кўрсатмоқда. Конституция ва қонунларга ҳурмат, ҳуқуқий онг ва маданият ҳар бир фуқароннинг, ҳар бир мансабдор шахснинг ҳаёт ва фаолият тарзига айланмоғи керак.

Айтиш керакки, бу борада, энг аввало, ҳуқуқий тарбияни мактабгача таълим тизимидан бошлаш, айни йўналишдаги илк кўникмалар она алласи каби болалар қалбидан умрбод жой олишига эришиш даркор. Конституциямиз ҳар бир фуқароннинг онги ва қалбидан чуқур жой олган, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини тўлиқ қафолатлайдиган ҳақиқий ҳаёт қомусига айланмоғи лозим.

Президентимиз бу борада ҳам аниқ кўрсатма ва вазифаларни белгилаб берди. Жумладан, ҳар бир соҳа ва йўналиш, таълимнинг барча босқичлари учун ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг илмий асосланган дастурини тайёрлаш кераклиги айтиб ўтилди. Бунда, авваламбор, Конституцияни ўрганишга жиддий ёндашиш лозимлиги, умумтаълим мактабларида «Конституция алифбоси», «Конституция сабоқлари», «Конституция асослари» каби дарсликлари ўқитиш зарурлиги таъкидланди.

Мухтасар айтганда, масъулиятни ҳис этмаётганлар энди «уйғониши» керак. Бу кайфиятга узил-кесил барҳам бериш пайти келди. Бунинг учун, энг аввало, мамлакатимизда амалга оширилаётган катта ўзгаришлардан қўзланган олижаноб мақсад-моҳияти тарғиботини янада кучайтириш керакка ўхшайди. Токи, яхши яшаш учун ана шундай нотўғри фикрда юрган айрим фуқароларнинг ўзи ҳам «қамшидан бел боглаб» иш-лаш зарурлигини англаб етсин.

Санжар ИСМАТОВ
«Mahalla»

Тошкент шаҳрида 168 та ёш оилга «Ёшлар уйлари» топширилди.

Қачон ўзгармас қонунларга эга бўламиз?

МАСЪУЛЛАР ҚОНУННИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИНИ ТўЛА АНГЛАБ ЕТМАСА, УНИ ҲАЁТГА ТАТБИҚ ЭТИШДА ЖОНБОЗЛИК КўРСАТМАСА, ОДАМЛАРДА ТАШАББУС УЙҒОТИШ ОСОН БўЛМАЙДИ.

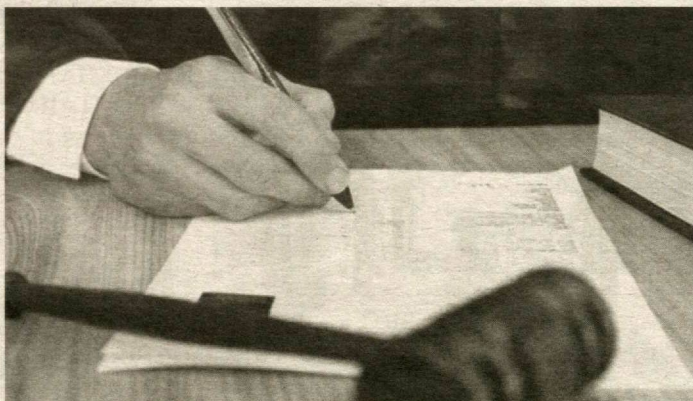
Соҳибқирон Амир Темур «Давлат қонунлар асосида қурилмас экан, шундай салтанатнинг шуқуқи, қудрати ва таркиби йўқолади», деб таъкидлаган эди. Ҳеч шубҳасиз, қонунлар ҳар бир жамиятни тутиб турадиган устун ҳисобланади. Аммо ўша устунлардан фойдалана олиш керак. Яъни жамиятда қонун устуворлиги таъминланиши шарт. Бунинг учун эса мамлакат кўп ҳам ўзгаравермайдиган қонунлар базасига эга бўлиши лозим.

Маълумотларга қараганда, мамлакатимизнинг қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасига 1991-2015 йилларда 60 мингта қонун ҳужжати жойлаштирилган бўлса, охириги 3 йилда яна 15 мингта ҳужжат қўшилган.

Шу ўринда ҳақли савол туғилади: қабул қилинаётган қонун ҳужжатларининг ижроси тўла бажарилаётими? Умуман, қонунчилик базасида бучалик қатта ўзгариш бўлган бўлса, уларнинг ижроси билан боғлиқ муаммолар пайдо бўлмайди?

Гильотина механизмини қўллаш фурсати етган

— Қонунчилик базиси кенгайганда бир қатор масалалар ўртага чиқа-

ди, — дейди Адлия вазир-и Русланбек Давлатов.

— Биринчидан, сифат кўрсаткичи меъёрида бўлмайди ва улар қай даражада

да қуча эга, деган савол туғилади. Иккинчидан, барқарорлик масаласи. Қонунлар тез-тез ўзгариб туриши яхши эмас. Чунки тез ўзгарадиган

қонунларга ишонч бўлмайди. Масалан, биз инвестиция жалб қилишга ҳаракат қиламиз, халқни ҳам ишга ундаямиз. Инвесторлар ишончини эса мустаҳкам қонунчилик базаси билан ишонтириши мумкин. Учинчидан, қонунларнинг тез ўзгариши ижро масаласида ҳам айрим ноқулайликлар келтириб чиқаради.

Хўш, қонунчилик базасидаги бундай ўзгаришлар шу каби муаммоларни келтириб чиқарар экан, бунинг қандай ечими бор? Ахир, сўнгги йилларда биз кескин ривожланиш йўлини танладик ва бунда қатъий давом этамиз, деямизку! Қабул қилинаётган қонун ҳужжатлари эса айнан мана шу янгилашниларга асос дея қабул қилинапти. Бундай вазиятда қандай йўл тутиш керак?

— Дунёнинг кўплаб мамлакатларида гильотина механизми қўлланилади, — дейди Адлия вазирлиги масъул ходими Зафаржон Раҳмонов. — Бу механизм қонун ҳужжатлари жуда кўпайиб кетганда жорий этилади. Яъни ҳужжатлар биронига ўз қучини йўқотади. Адлия вазирлиги бунинг учун 2 мингта ҳужжатни тайёрлаб қўйган. Яна бир маълумот: вазирлик 2019 йилнинг ўзида умумий базанинг 10 фоизи — 300 та идоравий ҳужжатни бекор қилишни мақсад қилганди. Аммо реал вазият бироз бошқача бўлиб, 11 фоиз — 400 та идоравий ҳужжатни бекор қилишга тўғри келди. Буларнинг барчаси қонун устуворлигини таъминлаш учун амалга оширилляпти.

Қонунларнинг ижросини таъминлаш учун...

Гильотина механизмини жорий этиш орқали қонунчилик базасини фойдасиз ҳужжатлардан тозалаш яхши, албатта. Лекин бу янги қабул қилинаётган қонунларнинг ижросини таъминлайди, дегани эмас! Хўш, қонунларнинг ижроси тўла таъминланиши учун қандай йўл тутиш керак?

Президентимиз Конституциямиз қабул қилинганининг 27 йиллигига бағишланган тантанали маросимда: «...Барча бўғимдаги кадрлар, у ҳоким, ҳоким ёки олий фуқаро бўлин, Конституция ва қонунларни пухта билиши, уларнинг ижросини тўғри ташкил этиши ҳамда биринчи навбатда, бу қондаларга бутун жамият аъзолари қатъий амал қилиши шарт бўлган муҳт яратилиши за-

рур», деб таъкидлади. Демак, аввало, қабул қилинаётган қонун ҳужжатларидан хабардор бўлишимиз керак.

Қолаверса, халқимизнинг ҳуқуқий онини кучайтиришимиз зарур. Юрти-мизда олиб борилаётган очиклик сиёсати самараси ўларок, бугун аксарият юртдошларимиз ўз ҳақ-ҳуқуқларини талаб қилишни бошлади. Лекин бу ҳали етарли эмас. Қонун устуворлиги — фаровон ҳаёт гарови экани фуқароларимизнинг онги ва қалбига чуқур ўрин эгаллаши ҳамда ижтимоий эҳтиёжга айланиши зарур. Бунинг учун қонунлар ижросини самарали ташкил этиш, тизимли муаммоларни олдиндан кўра билиш механизмини шакллантириш керак. Бунда Президентимизнинг 2019 йил 2 ноябрдаги «Ҳуқуқий мониторингнинг замонавий механизми асосида қонун ҳужжатлари ижросининг самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори муҳим аҳамият касб этади.

Ушбу қарорга кўра, жорий этилган янги тартиб бўйича ҳар бир идора ўзининг фаолиятига тааллуқли бўлган қонун ҳужжатларининг ижросини мониторинг қилади. Шунингдек, Адлия вазирлиги давлат бошқаруви органларининг ҳуқуқий мониторингини ўтказиш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича махсус ваколатли орган этиб белгиланди. Зеро, масъуллар қонуннинг мазмун-моҳиятини тўла англаб етмаса, уни ҳаётга таъбиқ этишда жонбозлик кўрсатмаса, одамларда ташаббус уйғотиш осон бўлмайди. Фуқароларимиз ташаббускор бўлмай туриб, ислохотларда етарли натижага эриша олмаيمиз.

Негаки, халқимиз қонун бузилишига қарши қаттиқ туриши керак. Чунки фақат давлат идоралари, мансабдор шахслар иродаси билан қонун устуворлигини таъминлаш кийин. Буёқ файласуф Афлотун айтганидек: «Халқ қонунларга эҳтиёж сезиб, уларни пухта ўрганса, бу фақат унинг ўзига фойда келтиради. Акс ҳолда қонундан қўзланган мақсадга эришиб бўлмайди».

Хулоса ўрнида

Дарҳақиқат, бугун муҳим ўзгаришлар даврида яшаймиз. Бундай вазиятда шоянмасдан тўғри йўлни танлай олиш энг муҳим вазифа ҳисобланади. Қабул қилинаётган қонун ҳужжатлари эса йўлқўрсаткич вазифасини ўташи табиий. Шундай экан, қонунларимиз ҳам ислохотларимиз билан уйғун бўлиши керак. Ана шундагина улар ишончли қучга айланади.

Лекин айрим қонунларни замон талабларига тўла мос, дея олмаимиз. Шу боис Президентимиз қонунларни ижро этиш механизмининг аниқ тизим асосида яратиш — долзарб вазифа экани ва бунинг учун 2020 йилдан бошлаб Адлия вазирлиги қонунчиликни янгилаш ҳамда тизимлаштириш бўйича мутлақо янги иш услубига ўтиши зарурлигини таъкидлади. Айни пайтда сайловолди тарғиботларида барча партия етакчилари бир овоздан янги парламент мутлақ ўзгача иш олиб боришини — халқ тақдирини белгилайдиган қонунларни қабул қилишда муросасиз курашишини ваъда қилган. Демак, янги йилда бизни қувонтирадиган янгиланган умид қилиб қоламиз.

Боборовшан ГОЗИДИНОВ
«Mahalla»

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

«СЕНАТОРНИНГ ВАЗИФАСИ «КНОПКА» БОСИБ КЕТИШ ЭМАС...»

Яқинда Олий Мажлис Сенати раиси Танзила Норбоева журналистлар билан бўлган мулоқотда қонун устуворлигини таъминлаш борасида ўз фикрларини билдириб ўтди. Жумладан, Сенат раиси шундай деди:

— Бизнинг қатта камчилигимиз — қонунларни кўп қабул қилаверамиз, лекин уни амалиётга таъбиқ қилиш механизми ҳали аниқ эмас. Қонунга қайсидир вазирлик масъул бўлади. Масалан, «Давлат бюджети тўғрисида»ги қонунни қабул қилдик. Унинг асосий ижросиси Молия вазирлиги ҳисобланади. Мана шу давлат органи қонунни қандай қилиб пастгача тушириш, энг қуйи бўғин — маҳаллага етказиш, тарғибот қилиш ва уни бажаришга масъул. Масъулларнинг виждони ўша механизмларни, чораларни ишлаши керак.

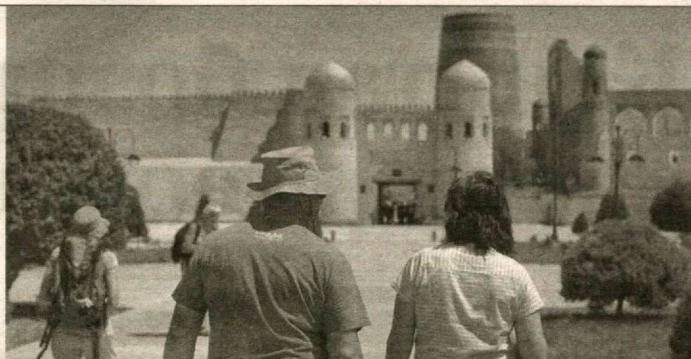
Бизда мана шунақа механизмлар йўқ. Биринчидан, давлат идораларидаги раҳбарларнинг ўзидаги масъулият етарли даражада эмас. Қонунларни пастгача тушиб тушунтириш ва уни доимий бажарилишига эътибор бериш масаласида. Иккинчидан, давлат органи аҳолини хабардор қилишдан ўзи манфаатдор бўлиши керак. Мен масъул бўлган қонунни халқ билиши керак, деган манфаат бўлиши керак. Лекин ўша манфаат уларда мутлақо йўқ. Мутлақо йўқ, буни бемалол айтишим мумкин.

Шу қунгача мен биронта вазирликни кўрмаганманки, ўзининг фаолиятига доир бирор қонуннинг тарғибот ёки медиа планини ишлаб чиққан бўлса. Ҳеч қачон олиб бормаган. Шунинг учун бу масалани Сенат қилиши керак эди. Лекин Сенат ҳам буни шу қунгача қалар яхши бажармади. Худудларда вакилларимиз бор, бу фақат бу ерга келиб, қонунни қабул қилиш ёки қабул қилмасликка «кнопка» босиб кетиш эмас. Улар қонун қабул қилингани, демак, ўз ҳудудига бориб, ўша режани тузиб, худудда амалиётга таъбиқ қилишга масъул бўлиши керак. Аммо бундай бўлаётгани йўқ.

Шунинг учун давлатимиз раҳбари қуюниб гапирдиларки, қонунларни кўп қабул қиламиз, зўр қонунлар, лекин уларнинг кўпи ишламаяпти. Қолаверса, одамларимизнинг ҳам ҳуқуқий маданияти етарли эмас. Биз ҳуқуқий маданиятни қандай қилиб оширамиз, деганда, ҳамма ўз вазифасини топиб олиши керак. Янги сайланадиган депутатлар ҳам, сенаторлар ҳам, маҳаллий кенгаш депутатлари ҳам қонун масаласини ўзининг биринчи устувор вазифаси деб белгилла олиши зарур.

Сенатда Одам савдосига ва мажбурий меҳнатга қарши курашиш миллий комиссиясининг мажлиси бўлиб ўтди.

Кейинги йилларда туризм ҳақида жуда кўп гапирилди. Мазкур соҳанинг иқтисодийёта келтирадиган фойдаси тўғрисида хабардор бўлмаган юртдошимиз қолмади, ҳисоб. Умуман олганда, туризм ривожининг фойдаси, бу борада бажарилиши керак бўлган ишлар ҳақида кенг жамоатчилик фикри шаклланди. Аммо шунча қилинаётган саяёҳ-ҳаракатлар ўзини қай даражада оқлаётди, деган ҳақли савол туғилади.

Туризм соҳасидаги ислохотлар сайёҳлар сафини оширадими?

Хўш, туризм соҳасида 2020 йилда бизни қандай янгиликлар кутмоқда? Йўналишда қандай ўзгаришлар амалга оширилади? Бунда қайси жиҳатларга кўпроқ эътибор қаратилади?

Маълумотларга қараганда, 2016 йилда Ўзбекистонга ташриф буюрувчи сайёҳлар сони 1 миллион нафардан ортиқ бўлган бўлса, 2018 йилда 5 миллиондан ошган. Қувонарлиси, 2019 йилда ҳам ушбу тармоқда кенг қўламли ишлар олиб борилди. Айниқса, мамлакатимизда уй меҳмонхоналарини ташкил этиш борасида янги тажриба яратилди, замонавий меҳмонхоналар кадр ростилаб, сайёҳлар сони янада кўпайди. 2020 йилда ҳам бу йўналишдаги ишлар тизимли давом эттирилади. Жумладан, бу борада Президентимизнинг 2019 йил 13 августдаги «Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони муҳим аҳамият касб этиши муқаррар.

Хўш, туризм соҳасида 2020 йилда бизни қандай янгиликлар кутмоқда? Йўналишда қандай ўзгаришлар амалга оширилади? Бунда қайси жиҳатларга кўпроқ эътибор қаратилади?

Медиа маҳсулотлар сони нега кам?

Кино индустриясидан дунё мамлакатларида реклама воситаси сифатида фойдаланиш аллақачон урфга кирган. Эътибор берилса, дунёга машҳур туризм марказларида, албатта, кино санъати ҳам тараққий топади. Бунга исталганча мисол келтириш мумкин. Шу маънода медиа маҳсулотлар мамлакатнинг «ташрифномаси» сифатида уни дунёга танитиши, деб бемалол айтиш мумкин. Хўш, бизда вазият қандай?

Айтиш керакки, юртимизда ҳам тарихий манзиллар, гўзал табиатга эга ҳудудлар бисёр. Бироқ тан олиш лозим, уларни оммага кўрсатиб беришда сифатли медиа маҳсулотлар етарли даражада тайёрланмаган.

— Кейинги йилларда Бухоро, Самарқанд, Фарона каби тарихий шаҳарларимизнинг туризм имкониятини кўрсатувчи бир неча медиа маҳсулотлар тайёрланди, — дейди Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси раиси ўринбосари Фахриддин Давруков. — Аммо юртимизнинг гўзал табиати, тоғ ён-бағирларидаги сўлим

дам олиш масканлари тўғрисидаги мукамал медиа маҳсулотларга эҳтиёж бор. Шу мақсадда чет эллик мутахассислар ва кинокомпанияларни жалб қилиш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, 2019 йилнинг ноябрь ойида машҳур француз актёри Жерар Депардьё бошчилигидаги делегация Франция ва юртимиз телеканалларида намойиш этилиши режаслаштирилган ҳужжатли фильмни суратга олишни бошлаб юборди. Хитой киношароҳдорлари билан ҳам ҳамкорликда ҳужжатли фильм суратга олинапти.

2020 йилда бу борадаги ишлар янги босқичга кўтарилади. Президентимизнинг юқоридаги фармонида биноан, жорий йилдан хорижий кинокомпанияларнинг мамлакатимиз ҳудудида аудиовизуал маҳсулотлар (кино, теле ва видеофильм, клип, мультфильм, анимелар) яратишдаги харажатларининг бир қисми («субсидия») Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ҳисобидан, битта маҳсулот учун 300 минг АҚШ долларидан ошмаган миқдорда қоплаб берилди. Бу имконият кўпгина хорижий кинокомпанияларини қизиқтириши шубҳасиз.

Шунингдек, ҳужжатда Бюджетдан ташқари Туризм соҳасини қўллаб-қувватлаш жамғармаси маблағлари ҳисобидан Ўзбекистоннинг тарихий ва афсонавий шахслари тўғрисида тўлиқ метражли бадиий, қисқа метражли бадиий, хроникал ҳужжатли фильмларни суратга олиш учун лойиҳа қийматининг 30 фоизи, лекин 3 миллион сўмдан ошмаган миқдорда грантлар ажратиши кўзда тутилган. Бу ўз навбатида, Ўзбекистоннинг буюк тарихини аҳоли, айниқса, ёшлар ва кенг жамоатчилик олдида тарғиб қилишда ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Таъкидлаш жоизки, 2020 йилдан ЮНЕСКО рўйхатига киритилган маданий мерос объектлари ва давлат муҳофазасига олинган ёдгорликлар ҳудудида фақат мамлакатимизда ишлаб чиқарилган сувенир маҳсулотлари сотилиши белгилангани ўзбек миллий хунарамандчилиги ривожига ҳам катта ҳисса қўшади.

Визасиз режим қанча муддатга берилди?

Сайёҳлар дам олиш учун энг қулай, арзон ва ортиқча қорғоз-бозиликдан холи ҳудудларни маъқул кўришади. Икки-уч кунлик саяёҳатнинг бир дақиқасини ҳам ҳужжатбозлик учун сарфлашни хоҳламайди. Айни жиҳатдан мамлакатимизда кўпгина хорижий давлат фуқароларига қисқа муддатли визасиз тизим жорий этилган. Хусусан, юқорида таъкидланган фармонга кўра, 2020 йилдан бошлаб яна 20 та мамлакат фуқаролари учун 30 кун муддатга визасиз режим қўлланилади. Албатта, бу тизим ҳам юртимизга ташриф буюрувчи сайёҳлар сони ошишига хизмат қилади.

Маълумки, 2019 йилнинг 1 октябрдан «Қарши», «Нукус»

ва «Термиз» халқаро аэропортларида «бешинчи ҳаво эркинлиги» даражасини қўлаган ҳолда, «Очиқ осмон» режими жорий қилинди. Бу эса, ўз навбатида, мамлакатимизнинг туристик салоҳияти ошишига замин яратди.

Шу боис бу борадаги ишларни янада кучайтириш, ҳаво йўллари орқали келаётган сайёҳлар сонини ошириш мақсадида 2020 йилдан бошлаб Ўзбекистонга ташриф буюрувчилар учун бир қатор имтиёзлар жорий этилди. Жумладан, туризм фаолияти субъектлари ва авиаташувчиларнинг хорижий мамлакатлардан Ўзбекистонга чартер рейсларини ташкил қилиш бўйича харажатларининг бир қисми, хусусан, хар бир хорижий турист учун, у республика ҳудудида қандай беш кеча тунаб қолган тақдирда, 20 АҚШ доллари, киш мавсумида (20 ноябрдан 20 февралгача) эса 50 АҚШ доллари миқдоридида қоплаб бериладиган бўлди. Бош мақсади фойда кўриш бўлган авиаташувчиларни бу имтиёз, албатта, қизиқтирмай қўймайди.

Уй меҳмонхоналар — сайёҳларнинг севимли маскани

Халқимизда: «Тошкентнинг тарихини еган чумчуқ Маккадан ҳам қайтиб келадиган» деган нақл бор. Туризмни ривожлантиришнинг қондиси ҳам шундай — бир марта келган сайёҳни яна шу давлатга қайтиб келишга мажбур қилишди. Бунга, албатта, мамлакатда сайёҳларнинг яшashi, дам олиши учун қулай шарт-шароитларни яратишга эришиш мумкин. Бунинг учун эса жойлардаги меҳмонхоналар сонини ошириш, дам олиш масканлари ҳамда тарихий меъморий обидалар жойлашган ҳудудларни янада ободонлаштириш талаб этилади.

— 2019 йилнинг ўн ойида 200 дан ортиқ катта-кичик меҳмонхона ва 700 дан зиёд оилавий меҳмон уйлари ташкил этилди, — дейди Ф.Давруков. — Таъкидлаб ўтиш жоизки, 2018 йилда 106 та меҳмон уйлари фаолияти йўлга қўйилган эди. Рақамлардан кўриниб турибдики, юртимизда оилавий меҳмон уйлари ташкил этишга катта эътибор қаратилмоқда. Сабаби, бугунги сайёҳлар яшаш учун беш юрдузли меҳмонхоналардан кўра, шу мамлакат муҳити уфуриб турган оилавий меҳмон уйлари афзал бўлмоқда. Шунингдек, меҳмонхона биргина тадбиркор даромад манбаи бўлса, арзон ва қулай бўлган меҳмон уйлари ўша ҳудуддаги кўпгина аҳоли вақилларининг турмуш даражасини кўтарди.

Бугун мамлакатимизда бир неча «Туризм маҳалласи», «Туризм қишлоғи» ва «Туризм овули» мақомига эга ҳудудлар мавжуд. 2020 йилда бу ҳудудлар сонини ошириш ва уларни янада ободонлаштиришга эътибор қаратилади. Хусусан, жорий йилдан бошлаб «Обод маҳалла», «Обод қишлоқ» дастурларига туристик ҳудудлар биринчилар қаторида киритилди.

Шунингдек, 2020 йилдан бошлаб республика ҳудудларида (Тошкент шаҳридан ташқари) чет эл таомларига ёки алоҳида йўналишга ихтисослаштирилган мавзули овқатланиш шохобчаларини, шунингдек, «караоке» заллари ва туристик кўнгилочар муассасаларни ташкил этиш харажатларининг бир қисми, хар бир лойиҳа учун 10 миллион сўм миқдоридида қопланадиган бўлди. Бу, албатта, тадбиркорларимизни кўнгилочар маскан бунёд этишга ундайди.

Санжар ЭШМУРДОВ
«Mahalla»

Ўзбекистон очик маълумотлар манбалари бўйича дунёда биринчи ўнналикка кирди.

Қимматбаҳо қоғозлар, молия бозорини ривожлантириш ва унга хорижий инвесторларни жалб этиш орқали аҳоли ушбу бозорда иштирок этиб корхоналардаги иқтисодий ўсишдан фойда олиши, муносиб пенсия, яхши уй-жой билан таъминланиши мумкин. Капитал бозори орқали ривожланган давлатларнинг иқтисодий кўрсаткичлари кўтарилаётгани исботланган. Тараққий топган давлатларда нафақат банк сектори, балки капитал бозори иқтисодиёт раванқини таъминлаш ва уни молиялаштиришнинг асосий негизи бўлиб хизмат қилади. Бундан ташқари, халқнинг бойлиги шу бозорда тўпланади, яъни аҳоли, тadbirkorларнинг бўш пул маблағларини йиғиш орқали уларнинг даромадини ошириш омили ҳисобланади.

Капитал бозори қачон ривожланади?

Одамлар ишончи муҳим

— Капитал бозори ўзи бир нечта таркибий қисмдан иборат бўлиб, уларнинг бирига кўра, корхоналар корпоратив облигациялар чиқариб, шу бозор орқали ўзини ривожлантириш учун пул жалб қилиши мумкин, — дейди **Отабек Нарзиев**. — Ҳозирда энг долзарб масалалардан бири одамларни ушбу бозорга ишонттира олишдир. Бунга амалий ишлар орқалигина эришиш мумкин. Бугунги кунда агентликнинг назорат бошқармаси томонидан бевосита аҳоли, акциядорлар билан мулоқотда бўлиб, уларнинг муаммоларини ўрганишга эътибор қучайтирилган. 2019 йилда агентликка 500 дан зиёд мурожаат келиб тушган. Мурожаатлар таҳлили шуни кўрсатадики, аризаларнинг 70 фоиз акциялар ва бошқа қимматли қоғозларга дивидендлар тўланмаслиги, 13 фоизда эса акциядорларнинг ҳуқуқларини бузилиши кузатишмоқда.

Хулоса ўрнида

Бозор қанчалик катта бўлса, ҳамма ўз махсусотини ўша ерда сотишга қизиқади. Мисол учун, рўзгорни тўлдиришга отланган уй бекаси ҳам кичкина бозорга бормайди. Икмоният бўйича катта бозорни афзал кўради. У ерда талаб ва таклиф шартлари қулай бўлиши мумкин. Капитал бозори характери ҳам шундай ривожланади. Биз бозорни ривожлантирмоқчи бўлсак, мувофиқ келадиган модели танлаш зарур. Бунда глобал ва тайёр инфратузилмага қўшилиб, киришиб кетиш мумкин. Иккинчи йўлни танласак, маҳаллий ва миллий бозорни ривожлантириш устида иш олиб бориш керак. Булардан фаркли равишда, учинчи йўл ҳам мавжуд: дунё инфратузилмасига қўшилиб, бир вақтнинг ўзида маҳаллий шaroitларни соддалаштириб бориш орқали маҳаллий инвестиция оқимини пайдо қилиш мумкин.

Дарҳақиқат, капитал бозори ўз номи билан капитализм тарафдори, бу — ҳусусий мулк. Инвесторлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун тўла қафолат берилиши лозим. Агар ҳукумат ўзи капитал бозор ишига қўшилиб, тўсиқлар пайдо қилса, ҳусусий инвесторлар бу бозорга ишонмайди.

Нилуфар ЮНУСОВА
«Mahalla»

Хўш, юртимизда капитал бозори қай даражада? Унинг ютуқ ва камчиликлари ҳақида билиш мақсадида мутахассисларга юзландик.

Капитал бозори нима?

— *Ўтган йили Президентимиз ташаббуси билан Капитал бозорини ривожлантириш агентлиги ташкил этилган эди, — дейди Капитал бозорини ривожлантириш агентлиги директори Отабек Назиров.* — Унинг асосий вазифала-

кечирди. Бозор иқтисодиётининг энг муҳим институтларидан бири бўлган капитал бозори эса шаклланиш босқичида қолди. Ўзбекистон бугунги кунда капитал бозорининг ривожланганлик даражасини белгилувчи халқаро рейтинглар бўйича энг пастки поғонада турибди. Соҳа мутахассисларининг фикрича, изчил ва самарали ислохотлар бўлганда дастлабки босқичдан ривожланган босқичгача ўртача 20-25 йил талаб этилади.

Пулни қимматли қоғозларга йўналтириш керак

Ривожланган капитал бозори мавжуд давлатларда тadbirkorлар пул керак бўлганда банклардан ташқари фонд бозори орқали пул жалб қилиш, фуқаролар эса бўш пул маблағларини фақат банкка депозитга қўймасдан, қимматли қоғозларга йўналтиришади. Бу тadbirkor ва фуқароларга қўшимча имконият бериши билан бир қаторда, мамлакатда банк ва капитал бозори ўртасида соғлом рақобатни таъминлайди.

Сўнгги қирқ йилликда жаҳонда фонд биржалари сонининг элликтдан бир юз олтимиштагача кескин ўсиши, капитал бозорининг иқтисодиёт ривожига муҳим ўрин тутишини кўрсатади. Бизда эса ҳалигача банклар молиявий ресурсларни тўплаш ва қайта тақсимлаш бўйича асосий институтлигича қолмоқда. Юртимизда капитал бозори босқичма-босқич ривожланмоқда. Ҳозир давлат облигациялари миқдори оширилди. Ушбу бозорнинг асосий катнашчилари банклар ва кичик брокерлик компаниялари, ҳолос. Унда йирик субъектлар

ва аҳоли иштирокига эришиш мақсадга мувофиқ бўларди. Бу борада келгусида катта режаларни рўёбга чиқариш мўлжалланган. Чунончи, капитал бозорида профессионал даражада ишловчи молиявий институтларни ташкил этиш билан бирга, норезидентларнинг ҳам суверен облигацияларни сотиб олишлари учун шароит яратиш кутилмоқда. Чунки хорижий инвесторларсиз мазкур бозорни тараққий топтириш кийин. Zero, чет эллик иштирокчилар билан бирга, ушбу бозорга профессионал ёндашув ҳам кириб келади.

Асосий муаммолар нимада?

Капитал бозори ҳолатини таҳлил этсак, Ўзбекистон иқтисодиёти, асосан, кредитлар орқали молиялаштирилган. Бизнинг биринчи вазифамиз шуки, капитал бозорни банк капитализациясининг яримига тенг бўлган даражада ривожлантириб, унинг сифатини оширмоқчимиз.

Дунёда капитал бозорни ривожлантириш бўйича ҳар хил моделлар мавжуд. Булар орасида англо-саксон тизими жуда машҳур ҳисобланади. Нью-Йорк, Лондон, Хонг-конг каби капитал бозорлари ушбу моделда фаолият олиб бораётган илғорлар саналади. Бу моделга мувофиқ, иқтисодиётни молиялаштириш манбаларининг деярли ярми шу бозорларда шаклланади. Мисол учун, АКШда қимматли қоғозлар бозорида капитализация 30 триллион АКШ долларига яқин бўлиб, бу мамлакат ЯИМ (тахминан 19 триллион доллар) суммасидан анча баланд. Ўзбекистонда эса ЯИМ тахминан 400 триллион сўм ёки

ДАРВОҚЕ...

Ўзбекистон 2023 йилгача камида 20 та йирик давлат компаниясини ҳусусийлаштиришни режалаштирмоқда.

Капитал бозорини ривожлантириш агентлиги томонидан 2019 йилда 100 дан ортиқ акциядорларга 1,2 млрд. сўм миқдорида дивидендлар ундириб берилди ва моддий зарар қопланди.

50 миллиард АКШ долларига яқин. Капитал бозоридаги эркин маблағ айланмаси ЯИМнинг 0,5 фоизига ҳам тенг эмас. Мамлакатда бу борада жуда катта салоҳият мавжудлигини исботлайди. Яъни инвестицияларни акциялар, облигация орқали жамлашга имкониятимиз бор.

Тасаввур қилинг, бир корхона шартли балансга (актив ва пассивлари) эга, дейлик. Ҳар бир тadbirkor ишини ривожлантириш ё бошлаш учун қўшимча пул жалб этиши керак. Кўпинча бу пул корхона раҳбари, бизнес эгасининг пули бўлади, бошқа ҳолатларда пул қарзга олинади. Кредит линиялари орқали молиялаштириш манбасини топиш яхши ривожлантириш, аммо бизнесда шерикчилик жамиятимизда оммалашмади. Ҳамкорлар орқали шахсий бизнесга кўпроқ маблағ жалб этиш масаласи яхши ривожланмаган.

Бундан ташқари, бозорда профессионал ўртақашлар, агентлар фаолияти талаб этилади. Афсуски, биз каби ривожланаётган давлатларда шундай имкониятлар ҳали кенг эмас.

ри ушбу йўналишда тартибни ўрнатиш, маҳаллий сармоядор ва инвесторларга имконият бериб, акцияларни сотиб олиш эвазига иқтисодиётда қўшимча молиялаштириш манбаларини шакллантиришдан иборат.

Агентлик ташкил этилгунга қадар Давлат рақобат қўмитаси ҳузурида Қимматли қоғозлар бозорини мувофиқлаштириш ва ривожлантириш маркази фаолият юритиб келган. Қўмита тугатилиб, унинг негизига Давлат активларини бошқариш агентлиги, Монополияга қарши кураш давлат қўмитаси ва Капитал бозорини ривожлантириш агентлиги каби учта мустақил орган тузилди.

Мамлакатимиз қарийб ўттиз йил мобайнида режали иқтисодиётдан бозор иқтисодиёти томон босқичма-босқич ўтиш жараёнини бошидан

ФХДЁ шакллари тўлдириш қоидаларига ўзгартириш киритилди.

Энди солиқчилар солиқ тўловчилар эшигини тақиллатмайди. Нега?

САБАБИ, СОЛИҚ ХИЗМАТИ ОРГАНЛАРИ ОЧИҚЛИК, АДОЛАТЛИЛИК ВА ШАФФОФЛИК ТАМОЙИЛЛАРИГА АСОСЛАНГАН ЭЛЕКТРОН ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ ДАВРИГА ҚАДАМ ҚЎЙМОҚДА

Солиқ сиёсати ҳар бир давлатнинг макроиқтисодий кўрсаткичларида муҳим роль ўйнайди. Зеро, мамлакатнинг иқтисодий салоҳиятини ошириш, дунё ҳамжамиятидаги ўрнини мустақкамлаш, аҳоли фаровонлигини таъминлашда мазкур тизим асосий механизмлардан биридир. Айни жиҳатдан юртимизда ҳам солиқ сиёсати шаффоф, адолатли тарзда олиб борилишига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Акмал НАЗАРОВ,
Давлат солиқ қўмитаси
бош инспектори.

Президентимизнинг тегишли тошхирлари, аҳолига кенг қулайликлар яратишга қаратилган ислохотлар самараси ўлароқ, солиқ тизими ҳам янгича босқичда ривожланмоқда. Жумладан, 2019 йил давомида Давлат бюджетига солиқ тушуми миқдори 2018 йилга нисбатан 155 фоизга ошгани соҳада жиддий бурилиш ясалганининг ифодасидир. Қўмита ўз олдига қўйган йиллик режани 75 трлн. сўм миқдорида муддатидан олдин, декабрь ойи бошидаёқ ниҳоясига етказди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан кўриб чиқилиб, янги тахрирда қабул қилинган Солиқ кодекси бу соҳани янада такомиллаштириш ва замон талабларига мослаштиришнинг истиқболли жиҳатларини белгилайди, шубҳасиз. Кодекса мувофиқ, солиқ ислохотларини амалга оширишда 3 та муҳим жиҳат — **солиқ юкни камайтириш, солиққа тортишни соддалаштириш, тизимни босқичма-босқич такомиллаштириш** муҳим ўрин тутаяди.

Янги тахрирдаги ушбу ҳужжатга кўра, бюджет ташкилотларидан бошқа барча тadbirkorлик субъектлари учун ягона ижтимоий тўловни 12 фоиз (олдин 25 фоиз эди) миқдорида белгилаш тартиби жорий этиладиган бўлди. Қолаверса, яқна тартибдаги тadbirkorлар томонидан тўланадиган солиқ суммасини ўртача 30 фоизга камайтириш кўзда тутилмоқда.

Мамлакатимизда юридик ва жисмоний шахсларни солиққа тортиш кенг қамровли жараён

бўлиб, бу Давлат бюджетини шакллантиришда муҳим аҳамиятга эгадир. Янги тахрирдаги Солиқ кодексига кенг жамоатчилик фикрига таянган ҳолда амалдаги 13 та солиқ турини 9 тага камайтириш мўлжалланмоқда. Шунингдек, яқна тартибдаги тadbirkorларга қай тарзда солиқ тўлашни танлаш ҳуқуқи берилди. Хусусан, улар солиқни қатъий белгиланган миқдорда тўлаш ёхуд жисмоний шахснинг жами йиллик даромади тўғрисидаги декларация асосида тўлашни мумкин бўлади.

Мораторий тугади, аммо...

Статистик маълумотларга қараганда, 2019 йил якуни бўйича ялпи ички маҳсулот ҳажмининг ўсишида қувонарли натижага эришилди. Бунда тadbirkorлик субъектларининг хиссаси катта.

2018 йил бошида Президентимиз томонидан Ўзбекистонда тadbirkorлик субъектлари фаолиятини текширишга икки йиллик мораторий (таъки) эълон қилинган эди ва у жорий йил охирида ниҳоясига етди. Тўғри, мораторий молия-хўжалик фаолиятини режали текширувдан ўтказишни маълум муддатга тўхтатиб турди, аммо бу 2020 йилдан бошлаб тadbirkorлар ёнпасига текширилади, дегани эмас.

Аслида мораторий, бу — амнистия, яъни афв дегани ҳам эмас. Кейинчалик 2018-2019 йилларга тегишли бухгалтерия ишлари ҳам текширилиши мумкин. Агар ваколатли органларга тadbirkorлик субъекти устидан шикоят ёки ариза тушиб, маъмурий ёки молиявий хатоликлар аниқланса, ўтиб кетган мораторий даври уни қутқариб қолимайди. Текширув жараёнида қорхонанинг биланми ҳужжатлари мавжуд эмаслиги, молиявий хатоликлар аниқланса, жиноий иш қўзғатилади. Солиқ кодексининг 38-моддасига мувофиқ, солиқ мажбуриятлари бўйича даъво қилиш муддати беш йилни ташкил этишини инобатга олсак, 2018 ва 2019 йиллар

кейинчалик, яъни 2025 йилда ҳам текширилишига ҳеч қим монелик қила олмайди.

Инсон омилини камайтирувчи дастурий маҳсулот

Коррупция ҳар қандай давлатни таг-тубидан емиради, унинг фуқаролари онгини бузиб, ҳаёт тарзини номақбул томонга ўзгартириб юборади. Шу боис бу иллатга қарши курашмай, уни йўқотмай туриб, ҳеч бир давлат тараққиёт поғонасига чиқа олмайди. Ўзбекистон Республикасининг «Коррупцияга қарши кураш тўғрисида»ги қонуни ижросини таъминлаш мақсадида Давлат солиқ қўмитаси ҳам ўз чора-тадбирларини белгилади. Бу инсон омили (аралашуви)ни қисман ёки бутунлай истисно қиладиган маҳсулуст дастурий маҳсулотнинг яратилиши билан боғлиқдир.

2020 йил 1 январдан мораторий бекор қилиниши билан бир вақтда бутун мамлакатимизда шаффофлик ва ошқораликни таъминлаш учун **хавфни таҳлил қилиш**нинг янгича «Таҳлика-таҳлил» тизимини жорий этиш мўлжалланмоқда. Хўш, бу нимани аниқлатади?

Ушбу тизим мустақил равишда ташқи аралашувларсиз, тadbirkorлар фаолиятини таҳлил қилиш ва солиққа оид ҳуқуқбузарлик хавфини баҳолаш имконини беради. Эндиликда солиқ органлари ўзбошимчилик билан қимни ва қайси турдаги текширувни қўллаш бўйича қарор қабул қилиш ҳуқуқига эга эмас. Бу жараёнларнинг барчаси инсон омилидан ҳоли, яъни автоматлаштирилган тизим зиммасига юклатилади. Ҳеч қандай «олди-берди»га ўрин йўқ.

Хавфни таҳлил қилиш дастурига мувофиқ, амалдаги барча хўжалик юритувчи субъектлар маълум мезонлар асосида автоматик равишда 3 сегмент — **яялиқ, сарик ва қизил йўлак**ка бўлинади. Хавф даражаси паст бўлган «яялиқ йўлак»даги қорхоналарга солиқ текшируви тайинланмайди, улар билан фақат хизмат кўрсатиш бўйича

ҳамкорлик қилинади. Хавф даражаси ўртача бўлган «сарик йўлак»дагиларга фақат камерал текширув ва ҳисоботдаги хатоликларни тузатиш имконияти тақдим этилади.

Бу тоифадаги солиқ тўловчиларга молиявий ва маъмурий жарима қўлланилмайди. Хавф даражаси юқори бўлган қорхоналар эса «қизил йўлак»дан жой олади. Улар фаолиятида солиқ тўлашдан бўйин товлаш, бухгалтерия ҳужжатлари ва ҳисобварақ-фактураларни қалбакилаштириш ҳолатлари аниқланган тақдирда, сайёр текширув ёки солиқ аудити тайинланади.

Онлайн ва виртуал касса аппарати ишга тушади

Нақд пул тушуми бўлган савдо шохобчалари, хизмат кўрсатувчи тadbirkorлик субъектларида биров билиб, биров билмайдиган қинғир ишлар содир этилиши барчамизга маълум. Ҳисоб-китобни пухта

МАЗЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Солиқ тўловчининг ҳуқуқлари бузилган тақдирда тезкор чораларни кўриш учун Давлат солиқ қўмитасининг «Ишонч телефони» 24/7 иш тартибда фаолият кўрсатмоқда. Асосий мақсад — соҳадаги ҳуқуқбузарликни ўз вақтида аниқлаш, зарурий чораларни кўриш ва бартараф этишга қаратилган. Йил бошидан буён «Ишонч телефони» (244-98-98)га 5 минг 966 та мурожаат келиб тушди ва амалдаги қонунчилик доирасида ҳал этилди. Қўмита томонидан «Call-марказ» (71 202-32-82 ёки 11-98 қисқа рақам орқали) фаолияти ҳам йўлга қўйилган. Ушбу марказда солиқ тўловчиларнинг ҳар қандай саволига жавоб бера оладиган 24 нафар малакали оператор ишламоқда. Йил бошидан буён «Call-марказ»га 98,6 мингта мурожаат бўлди.

юритиш, янада шаффоф ҳолга келтириш, яширин нақд пул айланишини қисқартириш ва жамоатчилик назоратини ўрнатиш мақсадида 1 январдан бошлаб тасдиқланган жадвалга мувофиқ, нақд пул тушумига эга хўжалик юритувчи субъектлар навбати билан онлайн назорат-касса машиналари ёки виртуал касса аппаратларидан фойдаланишга ўтказилади. Даставвал алкоголь ва тамаки маҳсулотлари, дори-дармон, дизель ёқилгиси ва табиий газ

Текширув жараёнида қорхонанинг бирламчи ҳужжатлари мавжуд эмаслиги, молиявий хатоликлар аниқланса, жиноий иш қўзғатилади.

сотиш билан шуғулланадиган тadbirkorлар фаолиятига онлайн касса жорий қилинган, 2022 йил январигача бу барча тadbirkorлик субъектлари фаолиятига татбиқ қилинади.

2020 йилдаги яна бир муҳим янгилик, 1 январдан бошлаб ҳисоб-китоб тизимига **электрон ҳисобварақ-фактуралар**ни мажбурий тартибда жорий этилаётгани билан боғлиқ. Бу бир қатор афзалликларга эга. Ҳужжатлар алмашинуви жуда қулай ва хавфсиз бўлиб, солиққа тортиш ва ҳисобот топириш жараёнида шаффофлик, аниқлик ва бехатолик таъминланади. Қўлда тўлдириладиган касса китоблари, солиқ органлари томонидан мавжуд нақд пулларни хронометраж текширувдан ўтказиш сингари вақтни кўп талаб қилувчи, ортиқча овозгарчилик келтириб

чиқарадиган ҳолатларга нукта қўйилади.

Савдо-сотик амалиётлари тўғрисидаги барча маълумотлар энди солиқ органларига онлайн тарзда юборилади, бу нафақат бизнес вакиллари, балки солиқ органларининг очиклиги, шаффофлиги ва ошқоралигини таъминлайди. Демак, солиқ мажбуриятларини бажариш учун ҳудудий инспекцияга таширф буюришнинг ҳолати йўқ. Буларнинг барчасини уйдан туриб, солиқ органларининг «Электрон давлат хизматлари» портали, яъни «my.soliq.uz» ёки электрон тизимлар (PayMe, Click ва бошқалар) орқали бажариш мумкин.

Мухтасар айтганда, Ўзбекистон халқи янги минг йилликнинг 20-йиллини эзгу ниятда бошлади. Ҳар бир соҳада бўлгани каби солиқ тизимида замон талабларига мувофиқ рўй бераётган ўзгаришлар 2020 ва ундан кейинги йилларда ҳам давом этади. Солиқ органлари ҳодимларининг вақтини тежаш, солиқ тўловчиларга қулайлик яратиш мақсадида амалиётга жорий этилаётган барча янгилиklar, шубҳасиз, бутун халқимизни мамнун этади.

«Нодавлат таълимни бошқариш ахборот тизими» яратилади.

Оммавий заҳарланишга нима сабаб бўлмоқда?

СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИДА СОҒЛОМ ОВҚАТЛАНИШНИ ТАРҒИБ ҚИЛИШ, АҲОЛИГА ТУШУНТИРИШ, БУ КАБИ САЛБҲОҲЛАТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ БЎЙИЧА ИШЛАР УМУМАН КОНИҚАРСИЗ. ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДАГИ ТИББИЁТ ХОДИМЛАРИ, ОШПАЗЛАРНИНГ АКСАРИЯТИ, АФСУСКИ, БУ БОРАДА УМУМАН ТУШУНЧАГА ЭГА ЭМАС

Хаёт, у – ҳар кимга берилган улугъ неъмат. Аммо ораимизда нафси йўлида ўзгалар соғлиғио ҳаётини ўйин қилаётганлар ҳам йўқ эмас. Минг афсуски, ён-атрофимизда бунга мисоллар талайгина.

Чунончи, шу кунларда ижтимоий тармоқларда тарқалган аудиоёзувни эшитиб, киши қалби сесканиб кетади. Унда мактабгача таълим муассасаси ходимлари бўлган икки аёлнинг суҳбати ёзиб олинган. Мулоқотда боғча мудирасини ишдан олишнинг «ўзига хос» усули ҳақида сўз боради. Ачинарлиси, жабрланувчи «субъект» сифатида болалар танланган. Режанинг қабиллигини қаранг: мактабгача таълим муассасаси тарбияланувчилари овқатига заҳарловчи қандайдир дори воситаларини қўйиш орқали мудирани ишдан олишмоқчи...

Тўғри, бутун кўплаб «фейк» хабарлар тарқалмоқда. Шу нуқтаи назардан, бу аудиоёзувни ҳам атай ёздириб олинган, дея баҳолаш ҳам мумкин. Аммо у «ташқиллаштирилмаган» бўлса-чи? Бунга масъуллар қандай муносабат билдиришди?

Бош прокуратура матбуот хизматининг қайд этишича, мазкур ҳолат юзасидан Бекобод тумани прокуратураси томонидан терговга қадар текширув ҳаракатлари олиб борилмоқда.

Сенаторлар қандай изоҳ беради?

Юқоридаги воқеа кенг жамоатчиликнинг қатта муҳокамасига сабаб бўлди. Жумладан, Олий Мажлис Сенати кенгашининг кенгайтирилган мажлисида Сенат раиси Танзила Норбоева ҳам бу ҳақда фикр билдириб, шундай деди:

— Овқатдан заҳарланиш, оммавий заҳарланиш ҳолатлари тобора кўпайиб бормоқда. Айниқса, эртанимиз эгалари

бундан кўп азият чекмоқда. Бу борада қабул қилинган қонун ҳужжатлари қанчалик ишлайпти, жойларда, айниқса, таълим муассасаларида умумий овқатланиш қоидаларига амал қилинмаптими, озиқ-овқат саноати, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини этиштириш, етказиб бериш тизими қандай йўлга қўйилган, бу саволларга аниқ жавоб, муаммоларга ечим топиш асосий вазифа ҳисобланади.

Ўрганишлар натижасида маълум бўлишича, кўплаб таълим муассасалари ўқувчиларида хроник касалликлар бор. Бу сифатсиз, носоғлом овқатланиш натижасида юзага келади. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотларига кўра, соғлом овқатланишнинг 12 та принциплари мавжуд. Бизнинг мутахассисларимиз, айнан таълим муассасаларидаги тиббиёт ходимлари, ошпазларнинг аксарияти, афсуски, бу борада умуман тушунчага эга эмас. Соғлиқни сақлаш тизимида ҳам соғлом овқатланишни тарғиб қилиш, аҳолига тушунтириш, бу каби салбий ҳолатларнинг олдини олиш бўйича ишлар умуман қониқарсиз.

— Сўнги ишларда аҳоли ўртасида овқатдан гуруҳли заҳарланиш натижасида фуқароларнинг жабрланиш ҳолатлари ортиб бормоқда, — дейди сенатор Зайниддин Низомхўжаев. — Хусусан,

2017-2019 йилларда 154 та шундай ҳолат қайд этилиб,

жами 1 минг 700 нафар киши, шу жумладан, 665 нафар бола жабрланган, 15 нафар фуқаро эса вафот этган. Таҳлилларга кўра, агар 2005-2016 йилларда овқатдан заҳарланиш натижасида жабрланганлар сони бир йилда ўртача 170 кишини ташкил этган бўлса, охириги икки йилда бу кўрсаткич йилга 566 нафарга етди. Бу ҳолат, асосан, умумий овқатланиш қорхоналари, мактабгача ва умумий ўрта таълим тизимида рўй бермоқда.

Сабаб нимада?

Бундай ҳолат тўйхона, ошхона, кафе, ресторан ва боша умумий овқатланиш қорхоналарининг санитария талаблари лойиҳалари асосида қурилгани, маҳсулотларни тайёрлаш, сақлаш ҳамда реализация қилиш учун санитария талабларига мувофиқ шароитлар яратилмагани оқибатида келиб чиқмоқда.

МЕНДА САВОЛ БОР...

Талабларга риоя этмаган жавобгарликка тортилади, қачонки...

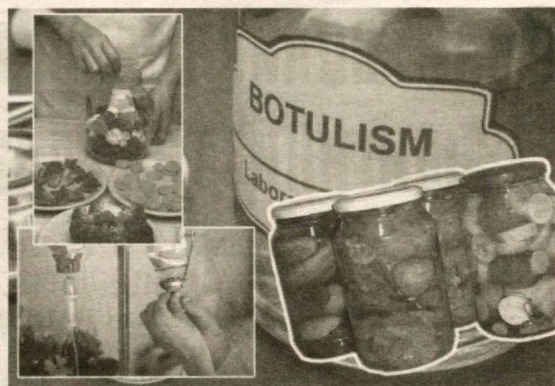

— Умумий овқатланиш шохбчаларида санитария-гигиена талабларига риоя этилмаётганига кўп бор гувоҳ бўлганман. Уларни инсофга қақирганимизда: «Ҳеч ким сизни мажбурламапти, марҳамат, бошқа жойда овқатланг», деган қинояномиз жавобни ҳам олганман. Айтинг-чи, бундай жойларда санитария-гигиена талабларига риоя этмаганлик учун жавобгарлик белгиланганми?

Дилафрўз ГОФУРОВА.
Тошкент вилояти.

Нурбек ТОШКАНОВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими:

— Албатта, белгиланган. Чунончи, са-

Мактабгача таълим ташкилотлари ва мактабларда ошхоналар жихозлар билан тўлиқ таъминланмаган. Мавжудлари эса маънан эскирган ва носоз. Ошпаз ва ёрдамчилар эса тиббий кўрикдан ўтмаган. Аксарияти технологик талабларни билмайди. Таом тайёрлаш сифати ва хавфсизлиги қафолатланмаган маҳсулотларнинг ишлатилиши оқибатида заҳарланишлар юзага келган.

Ваҳоланки, давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 9 сентябрдаги «Ўзбекистон Республикаси санитария-эпидемиология хизмати тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони билан Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Санитария-эпидемиология назорати давлат инспекцияси ва Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузурида Санитария-эпидемиологик осойишталик агентлиги ташкил этилган. Натижалар ўзгарди, вазият-чи, ўнгландими?

Тошкент шаҳрида эксперимент тариқасида 60 нафар тадбиркор томонидан 266 та давлат мактабгача таълим ташкилотига овқатлантиришнинг аутсорсинг усулида ташкил этилиши муайян натижаларни берди. Бундай хизмат кўрсатувчи тадбиркорлар сони 84 тага, аутсорсинг хизматидан фойдаланувчи мактабгача таълим ташкилотлари сони эса 532 тага етди.

Муаммога ечим борми?

Сенаторларнинг қайд этишича, республика бўйича мактабгача таълим муассасаларида 11 минг 272 нафар ошпаз фаолият юритса, шундан 6 минг 293 нафари касбий маълумотга эга эмас. 2 мингдан ортиқ мактабда ичимлик суви таъминоти йўқ. Шу билан бирга, 3 мингдан зиёд мактабда ошхона йўқ, бўлса ҳам таъмирталаб аҳволда.

Ўрганишлар давомида республиканинг 1 минг 533 мактабгача таълим муассасасида табиб келтирилаётган ичимлик суви фойдаланилиши аниқланди. Бунда уларнинг кўп қисмида тегишли гигиеник сув идишлари ўрнатилмаган. 5 минг 854 давлат мактабгача таълим муассасаси ошхоналарида моддий-техник базаси ҳолатини яхшилаш лозим, бунинг учун 391 миллиард сўм маблағ талаб этилади.

Йўл қўйилган қамчиликлар кундек равшан. Ҳатто, ҳагаларни тузатиш чораси ҳам аниқ. Фақатгина уларнинг рисоладагидек амалга ошириш учун қуйиндан юқоригача бўлган бугунги риважларига узилиш бўлмаса бўлгани. Шундагина аҳоли саломатлигига раҳна солувчи омишлар ўз-ўзидан барҳам топади, оммавий заҳарланишлар кузатилмайд.

«Mahalla» мухбири
Садоқат МАХСУМОВА
тайёрлади.

2020 йилда болаларни мактабгача таълимга қамраб олиш қарийб 60 фоизга етказилади.

Эрта тонгдан ишга, ўқишга йўл олганимизда шаҳримиз кўчаларида аллақачон ўз вазифасини бажаришни бошлаб юборган, дарахт хазонларини йиғайтган, йўллари супуриб, хиёбонлар ва у ердаги фавворалар, ҳайкаллару монументларни тозалаштирган ободонлаштириш бошқармаси ходимларига кўзимиз тушади. Бу манзарага кўникиб қолганимиз учунми, кўп ҳам эътибор қаратмаймиз.

Шаҳарлар ободлигига фақат битта ташкилот масъулми?

ОЧИҒИНИ АЙТИШ КЕРАК, СОВУҚНИ-СОВУҚ, ИССИҚНИ-ИССИҚ ДЕМАЙ МЕҲНАТ ҚИЛАДИГАН ОБОДОНЛАШТИРИШ ХОДИМЛАРИНИНГ ТОПГАНИ ЗЎРҒА РЎЗҒОР ТЕБРАТИШГА ЕТАДИ, ХОЛОС

Аслида эса кишининг изғирин кунларию ўзининг жазирамасига қарамай, сахарлаб ҳудуд озодалигини таъминлаётган инсонларнинг машаққатли меҳнати туфайли шаҳарларимиз кундан-кунга чирой очиб бораётгани ҳам бор гап. Афсуски, айрим инсонлар бундай кишиларнинг меҳнатини кадрламай, уларнинг кўз ўнгига атрофни ифлослантиришдан тап тортмайди. Баъзан эса уларга хизматкордек муносабатда бўлгувчиларни ҳам кўриш мумкин.

Очиғини айтиш керак, аслида бу инсонларнинг ойлик маошини меҳнатига яраша деб ҳам бўлмайди. Совуқни-совуқ, иссиқни-иссиқ демай меҳнат қиладиган ходимларнинг топгани зўрға рўзғор тебратишга етади, холос. Давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 4 июндаги «Аҳоли пунктларини ободонлаштириш соҳасида ишлар самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори билан эндиликда соҳа ходимларининг ижтимоий, иқтисодий томондан янада яхшироқ таъминланишига эътибор кучайтирилди.

Жумладан, ҳужжатга мувофиқ, 2020 йил 1 январдан бошлаб Тошкент шаҳар ҳокимлиги ҳузуридаги Ободонлаштириш бош бошқармаси ва Мустиқлик майдонини кўкаламзорлаштириш, ободонлаштириш ва сақлаш департаменти, ихтисослаштирилган бошқарма ходимларига 30 фоиз, республикамиз бўйлаб барча ободонлаштириш бошқармалари ходимларига 15 фоиз устама ҳақлари белгиланди.

Шунингдек, ободонлаштириш бўлиналари ходимларига овқатланиш учун қонун ҳужжатларида белгиланган базавий ҳисоблаш миқдорининг бир баравари миқдорда компенсация тўланадиган бўлди. Бу нафақат соҳа ходимларининг машаққатли меҳнатини муносиб баҳолаш, балки аҳоли ўртасида уларга бўлган ҳурмат-эътиборни ошириши билан ҳам аҳамиятлидир.

Шаҳарлар экологик тоза ҳудудга айланади

Президентимизнинг юқоридаги қароридан турли янги инновацион ғоялар, лойиҳа ва моделлар орқали юртимизни янада ободонлаштириш кўзда тутилган. Хусусан, ҳужжатга асосан, 2020

йил 1 январдан бошлаб «Одамлар учун шаҳар», «Шаҳар-боғ», «Яшил шаҳар» намунавий лойиҳалари орқали ҳудудларни янада қулай ва замонавий масканга айлантириш ишлари бошланади.

— Жумладан, «Одамлар учун шаҳар» модели асосида шаҳар ҳудудига аҳолининг, айниқса, кекса, ногиронлиги бор шаҳарларнинг эркин ҳаракатланиши учун қулай шарт-шароитлар яратишга эътибор қаратилади, — дейди Тошкент шаҳар ҳокимлиги ҳузуридаги Ободонлаштириш бош бошқармаси бошлиги ўринбосари Шохруҳ Ражабов. — Маълумки, айрим вилоят марказлари ҳамда пойтахтимизнинг баъзи ички йўлларида тибдалар йўлакчаси ёки велосипед йўлакчаси мавжуд эмас ёки борлари ҳам таъмирга муҳтож. Айни ҳолатдан келиб чиқиб, тибдалар йўлакчаларини қуриш ва аҳолининг велосипедларда ҳаракатланиши учун қулайликлар яратиш ҳам эътибордан четда қолмайди.

«Яшил шаҳар» моделини лойиҳалаштиришда эса минтақа иқлими ва табиий шароитларидан келиб чиқиб, комплекс ландшафт дизайни, тавсия этилган яшил буталарни ҳисобга олган ҳолда ҳудудларни кўкаламзорлаштиришга урғу берилди. «Шаҳар-боғ» лойиҳаси асосида юртимиздаги шаҳар ва туман марказларида истироҳат боғлари, хиёбонлар ва бульварлар сонини кўпайтириш, бундай манзилларда одамлар учун майдончалар, ёритиш элементлари ва кичик архитектура шакллари яшилдириш режалаштирилган.

Ушбу моделларнинг ҳаётга татбиқ этилиши шаҳарларимизда кўча-йўл ҳудуди, истироҳат боғлари, хиёбонларни янада замонавийлаштириб, улар сонини оширади. Одамлар учун қулай ҳудудлар яратиш, йўловчилар ва велосипедлар ҳаракатланишини ривожлантириш учун шарт-шароитлар ҳозирланади. Ушбу лойиҳалар шаҳар кўрғига кўра кўпиш билан бирга, уларнинг дунёдаги экологик соф, энг тоза мамлакатлар қаторидан жой олишига замин яратади.

«Обод ҳудуд» ахборот тизими жамоатчилик назоратини кучайтиради

Сир эмас, ҳар биримиз агар кў-

ча-кўйда икки инсоннинг тортишиб қолганига гувоҳ бўлсак, ички ишлар органларига мурожаат қиламиз, бир инсоннинг тоби қочиб қолганини кўрсак, «Тез ёрдам» чақирамиз. Аммо шаҳримиз ободлигига путур етказётган одамни кўрсак-чи, унда қаерга мурожаат қиламиз? Афсуски, бу борада кўпчиликда етарлича маълумот йўқ. Шу боис ободонлаштириш бошқармаларида мурожаатларни қабул қилиш тизими янада такомиллаштирилмоқда.

Фуқаролар томонидан соҳадаги мавжуд муаммолар бўйича мурожаатлар юбориш, улар билан қайта алоқани йўлга қўйиш, аҳоли билан ҳамкорликда ободонлаштириш ишларини режалаштириш ва фуқаролар билан ахборот алмашиш орқали жамоатчилик назоратини амалга ошириш мақсадида «Обод ҳудуд» ахборот тизими ишга туширилмоқда.

Мазкур тизим бажарилган иш натижаларини «аввал» ва «кейин» форматидан таққослаш имкониятини беради. Ободонлаштириш, кўкаламзорлаштириш ва санитария ҳолатидан келиб чиқиб, ҳудудлар рейтингини ташкил этиш орқали фаол ташкилот ва ходимларни рағбатлантириш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Яна бир жиҳат: жорий йилдан бошлаб янги қурилган объектларни, реконструкция қилинган ва капитал таъмирланган бино ёки иншоотларни туташ ҳудудлари ободонлаштирилмасдан фойдаланишга топшириш таққосланади. Бу айрим ҳолларда кузатилаётган — қурувчиларнинг иншоотни тугатиб, қурилиш чиқиндиларини шу ернинг ўзига ташлаб кетишининг олдини олади.

«Иш қуролинг соз бўлса, машаққатинг оз бўлур»

Ушбу нақл бежиз айтилмаган. Ўз навбатида, ободонлаштириш бошқармаларининг иш сифати ҳам ундаги техника-технологияларга боғлиқ.

— Тошкент шаҳар бош бошқармасига қарашли туман ободонлаштириш бошқармаларида жами 22 та самосвал,

2 автоминора, 12 сув қўйғич, 330 дан ортиқ трактор ва бошқа техникалар мавжуд, — дейди Ш.Ражабов. — Аммо уларнинг айримлари сотиб олинганига кўп вақт бўлгани боис кунда-кунора бузилиб қолади. Президентимизнинг юқоридаги қароридан айни шу масалага — ободонлаштириш бошқармаларининг моддий-техник базасини кучайтиришга алоҳида эътибор қаратишган. Жумладан, қарорга мувофиқ, 2020-2024 йиллар даврида туман (шаҳар) ободонлаштириш бошқармаларини махсус техника ва механизмлар билан жиҳозлаш иш режаси ишлаб чиқилган. Унга кўра, шу даврда ободонлаштириш бошқармаларига 1 минг 400 дан ортиқ техникалар олиб келиниши белгиланган.

Бир сўз билан айтганда, ободонлаштириш соҳаси ҳам мамлакатимиздаги тараккий этиб бораётган ва фаворитга инновацион лойиҳалар, компьютер технологиялари кенг жалб этилаётган йўналишлардан биридир. Зеро, юртимиз қанчалик обод ва шаҳарларимиз гўзал бўлса, халқимизнинг ҳаёти ҳам фаровонлашиб, давлат ва жамиятимиз ривожланиб бораверади.

Санжар ЭШМУРОВО
«Mahalla»

ДАРВОҚЕ...

ЭНГ ТОЗА МАМЛАКАТ ҚАЙСИ?

Барча тартиб-қондани, тозаликни ҳуш кўради, аммо унга доим ҳам амал қилавермайди. Аммо дунёда озодаликка қатъий амал қилувчи мамлакатлар ҳам бор.

Швейцария — дунёдаги энг тоза мамлакат ҳисобланади. Бу ерга сайёҳлар мамлакатнинг тоза атмосферасидан нафас олиш ва озода шаҳар кўчаларини саёҳат қилиш учун ҳам келади. Швейцариядаги аҳолининг ўртача яшаш умри баландлиги ҳам у ерда соғлом турмуш тарзи ҳукмронлигини кўрсатади.

Люксембург — бу кичкина мамлакат жуда қулай географик ҳудудда жойлашган. Ўрмонлар билан ўралгани бу ҳудудни табиати гўзал ва ҳавоси тоза мамлакатга айлантирган. Мамлакат аҳолисининг озодаликни севиши ҳам бор гап. Улар чиқиндини тўғри келган жойга улоқтиришмайди.

Австралия — «яшил қитъа» номи билан машҳур ҳудуд ҳам дунёнинг энг тоза мамлакатлари сирасига қиради. Улар Янги йилни 30 даража иссиқда қумли соҳилларда кутиб олиш ҳам ўзгача. Шунингдек, бу мамлакат ҳукумати экология ва табиатни асраш учун катта маблағ сарфловчи давлат ҳокимиятлари сирасига қиради.

Сингапур — дунёнинг энг тоза мамлакатлари сафида Осиё қитъасидагиларга ҳам жой бор. Сингапур нафақат Осиёдаги баланд бинолари, ривожланган технологияси билан етакчи, балки бу ернинг ҳавоси тоза аҳолиси тозалikka қаттиқ риоя қилувчи кишилар ҳисобланади. Шунингдек, Осиё мамлакатлари ичида Япония ҳам энг тоза мамлакатлардан бири.

Кадастр тизимини юритиш учун янги агентлик ташкил қилинади.

Хар бир инсоннинг тақдирини каби фикри, дунёқараши ҳам турфа хил ва барча инсон ўзича ҳақ. Аммо ҳар бир гўдак бахтли бўлишга, меҳр ва эътиборга муносиб экани инкор этиб бўлмас ҳақиқатдир. Меҳрибонлик уйларида қанчалик яхши шарт-шароитлар яратилган, тарбиячилар қанчалик меҳрибон бўлмасин, барибир оиланинг ўрнини боса олмайди.

Айрим сабаблар билан ота-она меҳридан жудо бўлган болаларга оила тафтини ҳис этиши имконини бериш, қолаверса, оғир ижтимоий аҳволдаги оилаларни асраб қолиш каби бир қатор ишларни амалга ошириш мақсадида 2019 йил 11 февралда давлатимиз раҳбарининг «Етим болалар ва ота-онасининг қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоий ҳимоя қилишни кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори қабул қилинди.

— *Ушбу тарихий ҳужжат асосида 2019 йил 30 сентябрда Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарори ҳам қабул қилинди. — дейди Халқ таълими вазирлиги бош мутахассиси Ўлмасбек Камолов.* — Шу асосда бажариладиган аниқ ишлар белгилан олди. Жумладан, 2019 йилнинг 1 ноябридан бошлаб ҳар бир вилоятдаги мавжуд Меҳрибонлик уйлари ва Болалар шаҳарчаларида тутинган ота-оналарни тайёрлаш курслари йўлга қўйилди. Ушбу курсларда тутинган ота-оналар етим ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни тарбиялаш, парварishi қилиш, уларнинг ижтимоийлашуви, таълими ҳамда ҳар томонлама ривожланиши учун қўлай шароитларни яратиш билан боғлиқ ота-оналик салоҳияти-

Ўзбекистонда тутинган ота-оналарни тайёрлаш курслари ташкил этилади

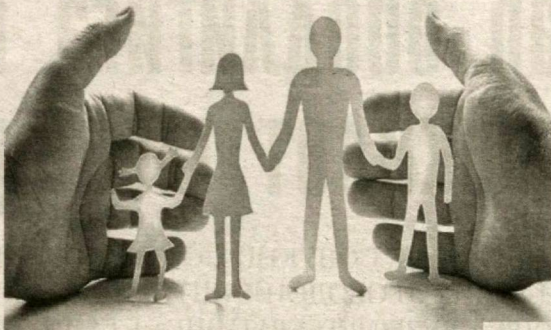
ҲАЁТНИНГ ТУРЛИ СИНОВЛАРИ САБАБЛИ АЙРИМ БОЛАЛАР ОТА-ОНА МЕҲРИДАН, ОИЛА ШУКУҲИДАН ЖУДО БЎЛИШИГА МУТЛАҚ ЧЕК ҚЎЙИШНИНГ ИМКONI ЙЎҚ. ЛЕКИН БУ УЛАРНИ БАХТИЁР ҚИЛА ОЛМАСЛИГИМИЗНИ БИЛДИРМАЙДИ. БУНИНГ УЧУН ШУНЧАКИ АРИЗА БЕРИШ ВА ТУТИНГАН ОТА-ОНАЛАР КУРСИДА ЎҚИШИМИЗ КЕРАК БЎЛАДИ

олиш учун ота-оналарга ҳар томонлама ёрдам бериб, йўл-йўриқ кўрсатилади.

Кимлар тингловчи бўла олмайди?

Дарҳақиқат, бундай курсларнинг очилиши тутинган ота-оналарни психологик жиҳатдан бола асраб олишга тайёрлашга шубҳа йўқ. Аммо бугун ўз дилбандини ҳам аянчли аҳволга солиб калтаклаётган ва ҳатто умрига зомин бўлаётганлар ҳам кам эмас. Шундай экан, курс тингловчиси бўлган ҳар қандай кишига бир инсон тақдирини ишониб топшириш қанчалик тўғри?

— Бундай хавотирга ўрин йўқ, — дейди *Ў. Камолов*. — Чунки юқорида номи қайд этилган қарор билан масаланинг барча ҳуқуқий жиҳатлари пухта ишлаб чиқилган. Аввало, айтиши керакки, курслар етим ва ота-онасининг қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни оилага тарбияга (патронат) олаётган ёки оилавий болалар уйига қабул қилаётган тутинган ота-оналар учун мўлжалланган. Аммо бу барча бирдек курс тингловчиси бўла олади дегани эмас. Масалан, суд томонидан муомаласа лаёқатсиз ёки муомала лаёқати чекланган деб топилганлар, ота-оналик

олмайдиган ота-оналар ўз аризасига асосан, узрсиз сабаблар туфайли 30 соатдан кўпроқ машгулотларда қатнашмаганлар эса муассаса директори буйруғи билан тингловчилар сафидан чиқарилади.

Маҳалла аҳли фаол бўлиши керак

— *Жаҳон тажрибасида, хусусан, Англия, АҚШ, Жанубий Корея, Чехия каби мамлакатларда 10 ёшгача бўлган болани*

ўзимизга мослашимиз зарур бўлади. Яъни вазийликка олинган болага маҳалла аҳли ҳам яхши муносабатда бўлиши, меҳр кўрсатиши ва энг муҳими, унинг ўша оиллага мослашиб кетишида кўмакчи бўлиши зарур.

Қандай ишлар амалга оширилди?

Сир эмас, бугунги кунда кам таъминланганликни сабаб қилиб кўрсатиб, фарзандини Меҳрибонлик уйига жойлаштираётган ота-оналар ҳам йўқ эмас. Бизнингча, аввало, бундай ота-оналарда фарзандини қандай кийинчилик бўлмасин, ўз бағрида тарбиялаш зарурлиги бўйича онгли муносабатни шакллантириш лозим. Иқтисодий кийинчиликларни бартараф этиш мақсадида уларни хунарга ўргатиш, иш билан таъминлаш, даромад манбаига эга бўлишга ёрдам бериш оила таназзулининг олдини олишда муҳим чорадир.

Юқорида қайд этилган қарорда бу борадаги ишлар ҳам назарда тутилган. Мана, орадан бир мунча фурсат ўтди. Хўш, бу вақт оралиғида оғир оилавий шароитда яшаётган, ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар учун қандай амалий ёрдам берилди?

— *Марказимиз томонидан Президент қарори бўйича «Йўл харитаси» ишлаб чиқилган, — дейди «Оила» илмий-амалий тадқиқот маркази бўлим бошлиғи Гулнора Ишанханова.* — Унинг доирасида марказнинг ҳар бир ҳудудий бирлашмалари томонидан фарзандлари Меҳрибонлик уйи ва Болалар шаҳарчаларига вақтинча жойлаштирилган кам таъминланган, кўп болали, оғир ҳаётини вазиятга

(хавф-хатар гуруҳига) тушиб қолган оилалар ҳамда бефарзанд ота-оналарни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, уларга моддий, руҳий-педагогик, ахборот ва ҳуқуқий жиҳатдан ёрдам кўрсатиш ишлари жадал сурьатларда олиб бориляпти. Ижтимоий-моддий ёрдамга муҳтож инсонларни ишга жойлаштириш, имтиёзли кредитлар олиш ва шу каби бошқа муаммоларини ҳал этишга кўмаклашиш орқали оилалар

Уй-жойга муҳтож 108 та оила аниқланиб, уларнинг 81 таси маҳаллий ҳокимликлар, ҳомийлар кўмагида уй-жой билан таъминланди.

бузилиши ва етимлик сони ортишининг олди олинишига эришляпти.

Хусусан, Тошкент шаҳрида оғир турмуш шароитида яшаётган 304 та оила аниқланиб, уларнинг муаммолари ўрганилди. Бу оилаларнинг 224 тасида ногирон оила аъзоси бор, 53 таси кам таъминланган, 37 тасида ишсизлик муаммоси мавжуд. Шунингдек, уй-жойга муҳтож 108 та оила аниқланиб, уларнинг 81 таси маҳаллий ҳокимликлар, ҳомийлар кўмагида уй-жой билан таъминланди. Оғир турмуш шароитида яшаётган 39 нафар хотин-қизга ижтимоий ёрдамлар кўрсатилди. Бу каби ишлар бевосита болаларнинг ўз оиласида ҳеч бир камчиликларсиз камол топишида аскадади.

Хулоса ўрнида

Ҳаётнинг турли синовлари сабабли айрим болалар ота-она меҳридан, оила шукҳидан жудо бўлишга мутлақ чек қўйишнинг имкони йўқ. Лекин бу уларни бахтиёр қила олмаслигини билдирмайди. Эндilikда сизу биз — болаларга бефарқ бўлмаган инсонлар оилавий болалар уйлари ташкил этишимиз мумкин. Бунинг учун шунчаки ариза бериш ва тутинган ота-оналар курсида ўқишимиз керак бўлади. Зеро, болаларга бахт улашишдек улуг саодат йўқ.

Боборовшан
ҒОЗИДДИНОВ
«Mahalla»

ни шакллантиради. Шу билан бирга, болалар психологияси ва педагогикаси соҳасидаги билим ҳамда амалий қўникмаларини ривожлантиришда ёрдамлашади. Ана шу курс давомида бола асраб олмоқчи бўлган ота-онанинг болани оиллага қабул қилишга қанчалик тайёр экани ҳам аниқланади. Ёлунда қилиб айтганда, болани асраб

ҳуқуқидан маҳрум қилинган ёки аввал қасддан эжиноятга қўл урганлар ёки соғлиги туфайли бола тарбиялаш мажбурияти-ни бажара олмайдиган шахслар ушбу курсларда тингловчи бўлолмайди.

Муҳими, курсларда тингловчиларнинг билими махсус гуруҳ томонидан суҳбат асосида баҳоланади. Қолаверса, курсда ўқишни давом эттира

институционал муассасаларга жойлаштириш қатъий ман этилар экан, — дейди *пойтахтимизнинг Мирзо Улугбек туманидаги «Катта Қорасу» маҳалла фуқаролар йиғини раиси Наима Жабборовна*. — Болаларнинг ота-онаси билан яшати имкони бўлмаган тақдирда улар болани тарбиялаш борасида махсус тайёрланган оилаларга маълум бир муддатга жойлаштирилади. Бу боланинг оилавий ҳаёт тажрибасини эгаллаш, «она» ва «ота» деб аталмиш ягона инсонга ҳиссий боғланиш имконини таъминлайди. Юртимизда ҳам шунга ўхшаш тизимнинг йўлга қўйилиши қувонарли, албатта. Бу ана шундай фарзандларимизнинг оила, рўзгор тутиш сирларини ўрганиб, катта ҳаётга тайёр бўлиб ўсишида қўл келади. Шу ўринда айтиши керак, хориж тажрибасини ўрганиш яхши, аммо уни

Ўзбекистонда Нотариал палата ташкил этилди.

ҚУДАЛАР ЖАНЖАЛИ ФОЖИА БИЛАН ТУГАДИ: БИРИ ФАРЗАНДИНИ ЎЗ ОИЛАСИГА ҚАЙТАРИШ ИЛИНЖИДА БЎЛСА, БОШҚАСИ ЎҒЛИНИ УЙЛАНТИРИБ ҲАМ УЛГУРГАН...

Сарвар ва Мақсуда (исм-фамилиялар ўзгартирилган) бахтли умр кечириб ниятида катта орзулар билан оила қурди. Кўп ўтмай, фарзандли ҳам бўлишди. Аммо бу ёш оила ҳаётининг баъзи аччиқ синовларидан ўта олмади. Сарварнинг ота-онаси келиннинг ўғлига ёқмаслигини вақт қилиб, ёш оиланинг ажрашиб кетишига сабабчи бўлишди.

Кўп ўтмай, Сарвар иккинчи бор уйланди. Шундан сўнг қуда томон билан можаро бошланди. Мақсуданинг отаси кизини оиласига қайтариш илинжида судга музоахат қилди. Суд Мақсуда қайночасига тегишли хонадонда яшаш ҳуқуқига эгаллиги тўғрисида қарор чиқарди. Айни шу масалани ҳал қилиш мақсадида қудасининг уйига келган Ориф Ҳақбердиев у билан «сен-мен»га бориб қолади. Оқибатда қуданинг отаси Ҳамид Ҳасанов қудасига пичоқ уради. О. Ҳақбердиев шифохонага етиб боргунча ёруғ дунё билан видолашади...

Афсуски, икки ёшни яраштириб, уларга бахт йўлини кўрсатиши керак бўлган Ҳ. Ҳасанов ўз қудасининг қотиллигига айланди. Аввал оддий оилавий келиншовчилик билан бошланган можаронинг охири дахшатли хотима олади.

Пойтахтимизнинг Шайхонтохур туманидаги «Кўкча

Дарвоза» маҳалласида содир бўлган мазкур ҳодиса бир қатор фаоллар ва масъул шахслар иштирокида кенг муҳокама қилинди.

Нега қотилликнинг олди олинмади?

— Маълумотларга кўра, жорий йилнинг 11 ойи давомида юртимизда содир этилган жиноятлар 15,4 фоизга камайишига эришилган, — дейди Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши раиси ўринбосари Турғун Қирғизбоев. — Бу ўз-ўзидан бўлгани йўқ, албатта. Бунда Президентимиз ташаббуси билан «Жиноят ҳақиқати ва адолат» деб номланган бутунлай янгича тизим ташкил этилгани муҳим аҳамиятга эга бўлди. Аммо «Кўкча Дарвоза»даги аянгли воқеа бу борада ҳали бажарилиши лозим бўлган ишлар борлигидан далолат беради.

Тасаввур қилипсизми, бир оилага дарз кетяпти. Келиннинг хайдаб юборган қайнона-қайнота ўғлини уйлантиришига ҳам улгурган, орадан шунча вақт ўтишига қарамай, вазият ўнгланмаган! Аксинча чигаллашиб бораверган. Бунда ким айбдор?! Инсонийлигини унутган қотил қўлига пичоқ олгунча масъуллар қарда эди? Нега улар қотилликнинг олдини олишга эриша олмади? Шу каби қатор саволларга биргина сўз билан жавоб бериш мумкин — лоқайдлик! Маҳалла раиси муаммонинг қанчалик чуқур илдиз отаётганини вақтида кўра олмас, кўни-кўшни ота уйига кетиб қолган келин ҳақида маҳалла фаолларини вақтида хабардор қилмас, қандай қилиб ўзимизни бефарқ эмасман, дея оламиз?!

Ошқора қотиллик қиссаси

Габриель Гарсиа Маркеснинг «Ошқора қотиллик қис-

саси» асарида ака-ука Пабло ва Педро Викариолар Сантьяго Насарни ўлдиршига жазм қилади. Улар ўзлари режаласган қотилликни ҳаммага айтиб, кимдир бизни бу жиноятдан қайтарармикан, деб умид қилади. Аммо лоқайд одамлар уларнинг бу гапига эътибор бермайди.

Уларни тўхтатиб қолиш эса ҳеч кимнинг ҳаёлига ҳам келмайди. Аксинча улар бажармоқчи бўлган ишларни ўзaro муҳокама қилишдан нарига ўтмайдилар. Натижада куппакундузи бутун шаҳарча аҳолисининг кўз ўнгига қотиллик юз беради. «Кўкча Дарвоза» маҳалласидаги ҳолат ҳам шу қиссани ёдга солади. Ҳамид Ҳасанов уйига келган қудасига пичоқ уради. Хўш, бу пайтда, умуман, вазият шу даражага етгунча маҳалла раиси, кўни-кўшнilar қарда эди?

— Ҳ. Ҳасанов билан ҳам, унинг оиласидагилар билан ҳам бир неча бор шу масалада суҳбатлашганимиз, — дейди «Кўкча Дарвоза» маҳалласи раиси Абдусаттор Валиев.

— Суҳбатлар давомида улар ўзларини муносиб туттиган, шу вақтгача бирон ноҳўя иш қилишмаган. Ўша кун қудасининг келгани ҳақидаги хабарни эшитишим билан Ҳасановлар хонадонига отланамиз. Аммо у ерга етиб борганимда кеч бўлганди... Албатта, вазиятнинг бу даражага боришини билмаганимиз. Ҳасановлар оиласининг маҳалламизга янги қўчиб келгани, доимий рўйхатда турмагани ҳам ўзимизни оқлагига сабаб бўлмаганини яхши биламиз. Ҳеч ким ҳудудда бундай қўнғилсизлик бўлишини истамайди, аммо истакнинг ўзи етарли эмаслигини энди ҳис этиялмиз. Зеро, муаммонинг катта-кичиги бўлмайди. Энг арзимас-дек қўнғилсизлик ҳолатлари ҳам маҳалла фаоллари синчковлик билан ўрганиши, ўз вақтида ҳал этиши керак экан. Бу ҳолат барчамизга сабоқ бўлди.

Маҳалла раиси айтганидек, Ҳамид Ҳасанов шу пайтгача бирон қинғирликка қўл урмаган, халқона қилиб айтганда, «қўй оғзидан чўп олмаган» одам экан, унда нега бирдан қотилга айланди?

Қалбига қулф урилган...

— Муқаддас динимизда қўлаб турган дахмта ҳам азият бериш қораланган, — дейди Тошкент шаҳридаги «Оқилон» жоме масжиди имом-нонби Аброр Турғинов. — Бежиз Ҳазрат Навоий ҳам инсон қалбини улуғлаб, уни шод қилган кишини Қабани

обод этганга қийсламаган. Ибн Жарир ривоят қилган ҳадисда: «Туноҳлар кетма-кет бўлиб кетса, қалбни қулфлаб қўяди. Қалб қулфланган пайтда Аллоҳ таоло тарафидан муҳр келиб уни муҳрлайди. Қулфланган, муҳрланган қалбга имон кирмайди, ичидagi қуфр чиқиб кетолмайди», дейилган. Бир гўдакни тирик етим қилиш ҳам гуноҳ. Шайтонни энг хурсанд қиладиган иш — оила бузилишидир. Ҳ. Ҳасанов эса ана шундай ишга бош бўлгани кишини қаттиқ қайғуга солади.

Агар ҳар биримиз улугларимизнинг насиҳатларига қулоқ тутганимизда, муқаддас динимизнинг аҳкомларини яхши билганимизда, бундай ботил ишларга қўл урмасдик. Зеро, динимизда инсонга қасд қилиш қаттиқ қораланади. Инчунун, кимки бир одамни қасос олиш ёки қилган жинояти учун жазолаш каби сабабларсиз, бекордан-бекорга ўлдирса, гўё барча одамларни ўлдиргандек бўлади. Чунки унинг учун одамнинг фарқи йўқ.

Шунингдек, кимки бошқа инсонни ўлдиргани харом деб билса ва бу жиноятдан қўлини тийса, ундан барча инсонлар саломат бўлишади. Қалбида мана шундай маърифат бўлмаган одамнинг қалбига қулф урилади ва ҳеч бир гуноҳ ишдан қўрқмайдиган бўлиб қолади.

Хулоса ўрнида

Ҳамид Ҳасанов «Кўкча Дарвоза» маҳалласига қўчиб келиб яшай бошлагач, йўқин фаоллари ўрганишлар давомида бир неча бор улардан муаммолари ҳақида сўраган. Аммо фаоллар Ҳасановлар оиласи Мақсуданинг ўрнига янги келин олаётганидан ҳам ўз вақтида хабардор бўлмаган. Афсуски, аксариятимиз бирон қўнғилсизлик бўлгандан кейин унинг сабабларини ахтара бошлаймиз. Аслида кўз ўнгимизда бўлаётган воқеалар бизни қай томонга етаклашини олдиндан таҳлил қилишимиз керак эмасми?

Ҳозир ҳолат юзасидан тергов-сурништирув ишлари бошланган. Айбдор жавобгарликка тортилади, албатта. Аммо кишини қатор саволлар ўйлантиради: Ҳ. Ҳасанов аслида ким эди? У қандай оилада вояга етган ва фарзандларига қай йўсин тарбия берган?

Вокееани «Mahalla» газетаси кузатиб боради ва кейинги сонларда ҳолат бўйича батафсил мақола тайёрланади.

Боборовшан ҒОЗИДДИНОВ
«Mahalla»

Хавфли рецидивист яна бир жиноятга қўл урди

Жиззах вилояти Зафаробод тумани ИИБга шу ҳудудда яшовчи Ўттам Шухратов (исм-фамилиялар ўзгартирилган) ариза билан музоахат қилган. Ў. Шухратов ўз аризасида 2002 йилда тузилган ўғлини Дўстлик кўчасида номаълум шахс ушлаб олиб, уриб тан жароҳати етказгани, баҳоси 900 минг сўмлик «Samsung» русумли уяли телефон аппаратини тортиб олиб, ҳодиса жойидан яширинганини билдириб, ушбу шахсни аниқлаш ва унга нисбатан қонуний чора кўришни сўраган.

Тезкор-қидирув тадбирлари натижасида ушбу жиноятни суд томонидан ўта хавфли рецидивист деб топилган 41 ёшли Сардор Туропов содир этгани аниқланди. Далил сифатида жиноятчидан «Samsung» русумли телефон аппарати тегишли тартибда расмий-

лаштириб олинган.

Мазкур ҳолат юзасидан Зафаробод туман ИИБ ҳузуридаги Тергов гуруҳи томонидан Жиноят кодексининг 166-моддаси 4-қисми «б» банди билан жиноят иши қўзғатилган. Ҳозирда дастлабки тергов ҳаракатлари давом эттирилмоқда.

Янги ўқув йили қабулида абитуриентга бешта фандан 105 та тест топшириғи берилади.

ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИНИНГ ИСТИҚБОЛДАГИ ВАЗИФАЛАРИ ҚАНДАЙ?

Давлатимиз раҳбари ҳар доим икки масалага алоҳида эътибор қаратиб келмоқдалар: биринчиси, юрт тинчлиги ва осойишталигини сақлаш, иккинчиси, аҳоли саломатлигини мустаҳкамлашдир. Давлат сиёсатининг энг устувор вазифаларидан бири ҳам Ватанимиз тинчлиги ва осойишталигини таъминлаш, фуқароларимизнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишдир.

Дарҳақиқат, тинчлик ва осойишталик барқарор юрт ҳар томонлама юксалади, тараққий топади. Шу нуқтан назардан, тизимни ислоҳ қилиш ва замон талаблари асосида такомиллаштириш давлатимиз раҳбарининг доимий диққат-эътиборида бўлиб келмоқда. Президентимиз томонидан имзоланган илк ҳуқуқий ҳужжат (2016 йил 16 сентябрь) ҳам айнан Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни бўлди.

Жамиятимизда «Қонун ва адолат – устувор», «Жиноятга жазо муқаррар» деган муҳим принципларни таъминлаш, ички ишлар органларини том маънода инсон ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоячисига айлантириш бўйича ҳам салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Тизим олдида қўйилган бундай вазифаларни бажариш ички ишлар органлари фаолиятини қолган такомиллаштиришни тақозо этади. Шу боис ҳам асосий эътибор қуйи бўлини қучайтиришга қаратилиб, бевосита маҳаллаларда криминал вазиятни ижобий томонга ўзгартиришга таъсир кўрсата оладиган илҳам ва мобил тизим шакллантирилди.

Шунингдек, ички ишлар органлари тизимида замонавий ахборот-коммуникация технологиялари жорий этилиб, «Хавфсиз шаҳар», «Хавфсиз пойтахт», «Хавфсиз ҳудуд», «Хавфсиз туризми таъминлаш», «Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш», «Хавфсиз хонадон» концепциялари амалга оширилмоқда. Худудларнинг ўзига хос тажрибалири сифатида Андижон вилоятида «Намунали ҳудуд», Бухоро вилоятида «Хотин-қизлар билан ишлаш», Фарғона вилоятида «Ёшлар билан ишлаш», Бўка туманида «Президентнинг бешта ташаббуси», Жиззах вилоятида «Жиноятга қарши курашни ҳақиқати ва адолати», Сирдарё вилоятида «Жиноятдан холи маҳалла» концепциялари яратилди.

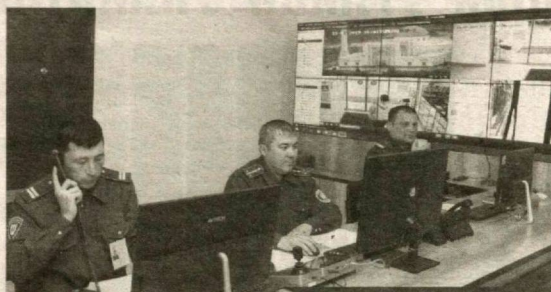
2020 йилда қандай ўзгаришлар кутилмоқда?

– Эшик қоқиб келган янги 2020 йилда Ички ишлар вазирлигининг асосий эътибори жиноятларнинг барвақт олдини олиш, жамоат хавфсизлигини ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқлари,

эркинликлари ва қонуний манфаатларини таъминлашга қаратилади, – дейди Ички ишлар вазирлигининг матбуот қотиби полковник Шохруҳ Ғиёсов. – Бу борада, Президентимизнинг 2017 йил 14 мартдаги «Ҳуқуқ-бузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашни тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосида ҳар ҳафтанинг чоршанба кунлари «Жиноят ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси кўни» тадбирлари билан илгари судланган, пробация назоратида турган, таълим муассасалари ўқувчилари ва алоҳида эътиборга молик аёллар қамраб олинади. Шунингдек, якунига етган 2019 йилда Бухоро, Сирдарё, Фарғона ва Андижон вилоятларида жиноятчиликни жисловлаш мақсадида жорий этилган ҳудуд тажрибалири республиканинг қолган вилоятларида татбиқ этиш чоралари кўрилади.

Бугунги кунда республикада фаолият кўрсатаётган 14 та вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш марказларининг фаолияти ҳуқуқбузар ва оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган болаларни тўлиқ ижтимоийлаштириш имкониятини беради. Шу боис жорий йилда бундай вояга етмаган болалар учун кафолатланган ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш ва ихтисослаштирилган марказдан чиқарилган болаларни келгусида ижтимоийлаштириш механизми яратилади. Натижада, Ўзбекистонда ота-оналар назоратсиз қолган, тиланчилик, дайдилаб юрган, доимий яшаш ҳудудидан бошқа ҳудудга кетиб қолган вояга етмаганлар ҳамда бошқа сабабларга кўра оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган болалар ҳуқуқларини таъминлаш механизмида халқаро стандартларга мос равишда шакллантирилади.

Ўтган йилда мамлакатимизда содир этилган жиноятлар таҳлили хотин-қизлар ўртасида жиноят ва ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишнинг ягона тизими жорий этилмаганини кўрсатди. Айниқса, ижтимоий муаммолари мавжуд, мунтазам равишда ҳуқуқбузарлик содир этиб келаётган, оғир ҳулқ-атворли хотин-қизларнинг ижтимоийлашувини таъминлаш борасидаги норматив-ҳуқуқий механизмлар

шаклланмаган.

– Улар билан истиқболдаги режа асосида ижтимоийлаштириш тадбирлари амалга оширилиб, мавжуд муаммоларни рўйхатга олишнинг ягона тизими шакллантирилади, – дейди Ички ишлар вазирлиги таъминоти департамент ходими, майор Сабина Қаюмова. – Шу тариқа уларга ижтимоий, маънавий, руҳий ва бошқа зурур ёрдам кўрсатиш механизмлари жорий этилади. Шунингдек, республиканинг ҳар бир маҳалласида ички ишлар органлари ва жамоатчилик таъминоти билан ўзаро ҳамкорликда жамоат тартибини сақлаш, жиноятлар содир этилишининг олдини олиш бўйича ягона тартиб шакллантирилади. Натижада, маҳаллаларда жамоат тартибини сақлаш борасидаги фаолият натижадорлиги оширилади, хавфсиз муҳит яратилади, фуқаролар томонидан жиноят содир этиш ҳолатлари камаяди.

«Жазо муқаррарлиги» принципи таъминланади

Янги йилда Ички ишлар вазирлиги тизимида яна бир муҳим йўналиш сифатида жиноятларни фош этиш, ҳар бир жиноятчига нисбатан «жазо муқаррарлиги» принципини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилади. Бунинг учун тизимдаги тергов бўлиналари фаолиятини янада такомиллаштириш, уларни хорижий мамлакатларнинг илғор тажрибаси асосида самарадорлигини ошириш механизми яратилади.

– Бу борада ёш кадрларнинг салоҳиятини ошириш, жиноятларнинг фош этиш борасида амалий кўникмаларни шакллантириш мақсадида ҳар бир шаҳар ва туман ички ишлар органларининг тергов бўлиналарида Маслаҳат кенгашлари жорий этилади, – дейди Сабина Қаюмова. – Мақсадиимиз – аввалги йиллар давомида фош этилмасдан қолган 32 минг 385 та жиноятнинг фош этиш, жиноятларнинг фош этилишини тўлиқ таъминлаш ҳамда 6 минг 872 нафар қидирувдаги шахсларни

ДАРВОҚЕ...

2018 йил 1 июлдан Тошкент шаҳрида «Хавфсиз пойтахт» концепцияси амалиётга жорий этилди. Концепция доирасида жиноятларнинг оқибатларига эмас, балки уларнинг сабаблари ва асосий омилларига қарши курашиш, яъни уларнинг барвақт профилактикаси ўзининг ижобий самарасини берди. Шу боис Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар ҳудудидаги жами 14 та йирик (Чирчиқ, Гулистон, Жиззах, Самарканд, Навоий, Бухоро, Фарғона ва Қўқон, Андижон, Наманган, Термиз, Қарши, Ургенч ва Нукус каби) шаҳарларда Тошкент шаҳри тажрибаси – «Хавфсиз шаҳар» концепцияси жорий этилди.

ушлайдан иборат. Бунга ҳаётга тўлиқ татбиқ этиш учун содир этилган жиноятларнинг фош этилишини қисқартириш ва дастлабки терговнинг тўлиқ ҳолислигини таъминлаш учун «Автоматлаштирилган дактилоскопик таққослаш тизими» дастурий таъминоти босқичма-босқич модернизация қилинади. Шунингдек, барча вилоятларда жиноят ва ҳодисалар ҳақидаги аризаларни қайд этилишининг «102» автоматлаштирилган тизими амалиётга татбиқ этилади. Ахборот коммуникациялар соҳасидаги жиноятларга қарши курашни самарадорлигини ошириш мақсадида замонавий криминалистик воситалар ҳам жорий этилади.

Жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизими яратилади

Ички ишлар вазирлиги томонидан 2020 йилда жамоат

тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлашга ҳам алоҳида эътибор қаратилади. Бунинг учун республикада хавфсизликни таъминлаш, шу жумладан, шахс, жамият ва давлат манфаатларини турли таҳдид ва хавф-хатарлардан ҳимоя қилиш тизими билан ҳамкорликда «жамоат хавфсизлиги» алоҳида йўналиш сифатида шакллантирилади. Инобатга олиб, илмий ва амалий-услубий жиҳатдан асосланган жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизими жорий этилади.

– Мамлакатимизда жамоат хавфсизлигини таъминлаш борасида босқичма-босқич «Хавфсиз шаҳар» аппарат-дастурий комплекси амалиётга татбиқ этилади, – дейди С.Қаюмова. – Ушбу комплексга узлуксиз элемент сифатида жамоат жойларида ўрнатилган интеллектуал видеокузатув мосламалари, ички ишлар ходимларининг бодикамералари ва бошқа замонавий видеокузатув тизимлари ўланади. Шу билан бирга, республикада мутлақо янги ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини жорий этиш чоралари кўрилади. Бунинг учун, аввало, жиноят ва ҳуқуқбузарлик содир этилиши учун сабаб бўлиши мумкин бўлган ижтимоий-маиший муаммоларни ўрганиш ва уларни ҳал этиш бўйича ягона ҳуқуқий механизм ишлаб чиқилади. Аҳоли, айниқса, ёшларда жиноятчилик, ёт ва бошқа салбий, миллий урф-одатлар ва қонунчиликка мос келмайдиган гоёларга нисбатан иммунитетни шакллантириш бўйича тизимли ишлар олиб борилади. Шунингдек, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектларнинг фаолияти натижадорлигини баҳолаш бўйича шаффоф меъёrlарни белгилаш ва уларни рабатлантириш ва жазолашнинг ягона рейтинг тизимини жорий этиш каби вазифалар белгилаб олинди.

Эндиликда, ички ишлар органлари томонидан ушлаб туриш, кузатиш ва конвойлаш чоғида ҳамда ҳибс ва қамокда сақлаш вақтида фуқароларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний манфаатларини тўлиқ таъминлаш бўйича ягона ҳуқуқий механизм шакллантирилади.

Бундан ташқари, биринчи бор тажриба тарикасида Тошкент шаҳар ва Тошкент вилояти ички ишлар органларининг патруль-пост ва йўл-патруль хизматлари шахсий таркиби олий маълумотга эга ёки сиртки шаклда ўқитилган шахслар билан жамланади.

Бир сўз билан айтганда, 2020 йилда Ички ишлар вазирлиги олдида катта вазифалар турибди. Уларнинг асосий мақсади – мамлакатимизда тинчлик-тотувликни таъминлаш, ички ишлар органларини халқчил, ижтимоий йўналтирилган тизим сифатида тўлиқ шакллантиришга қаратилган.

Рустам ЮСУПОВ
«Mahalla»

Автомобилда йўловчи ва юк ташиш лицензияси энди электрон шаклда расмийлаштирилади.

«Ақлли камера»лар бизга нима беради?

2020 йил 1 январдан йўл-патруль хизмати ходимлари узлуксиз равишда ўз фаолиятини видеокамерадан фойдаланган ҳолда ошкора олиб боради

Йўл-патруль ходими фуқарони ҳақоратлади...

Фуқаро ички ишлар ходими солган жазимадан норози бўлиб, судга ариза берди...

Йўл ҳаракати қондаларини бузган ҳайдовчидан пул олиниб, қўйиб юборилди...

Йил давомида шу каби «деди-деди»лару миш-мишлар тинмади. Бирининг муҳокамаси тугаши билан иккинчи «объект» пайдо бўладию, сериал каби давом этаверади. Хўш, аслида ким ҳақ: йўл ҳаракати хавфсизлиги ходимларими ёки фуқаролар? Суд бунга одил ҳукми бера оладими? Жараёнларга қачон адолатли ечим топилади?

Давлатимиз раҳбарининг 2017 йил 11 июлдаги «Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш тизимини янада тақомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қароридан айтиш мумкин, бу масалаларга эътибор қаратилган. Хўш, унда белгиланган вазифалар ижроси таъминландими? Ўтган давр мобайнида нима ўзгарди? Йўл-патруль хизмати ходимлари ва ҳаракат иштирокчилари ўртасидаги ўзаро муносабатлар тартибга солинди?

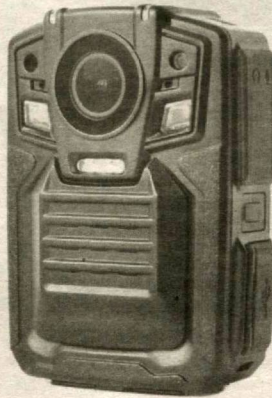
Қарор асосида Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган тегишли Низомда йўл-патруль хизмати ходимла-

рининг транспорт воситасини тўхтатиш асослари ва тартиби, йўл ҳаракати қатнашчилари билан ўзаро муносабатлари ҳамда махсус автоматлаштирилган мосламалардан фойдаланиш тартиби белгилаб берилди.

Шунингдек, Низом талабларига кўра, 2019 йил 1 июлдан бошлаб ЙПХ ходими хизмат вазифаларини мобиль видеокамерадан фойдаланган ҳолда ошкора олиб бориши ва бу ҳақда йўл ҳаракати иштирокчисини огоҳлантириши белгиланган эди. Бирок бундай мосламаларни олиб келиш ва жорий этиш бўйича айрим техник сабабларга кўра, ушбу муддат 2020 йил 1 январга қўчирилди. Хўш, энди шу санадан эътиборан, бу камералардан фойдаланиладими?

Бодикамера нимани ўзгартиради?

— Мобиль видеокамерадан (бодикамера) фойдаланиш шаффофликни таъминлайди, — дейди Ички ишлар вазир

ўринбосари Азиз Икромов. — Натижада ҳайдовчи ва ходим ўртасидаги турли кўринишдаги баҳсли ҳолатлар барҳам топади. Жумладан, ҳайдовчи ва ходимнинг ноқонуний мулоқотга киришиши ҳамда коррупция ҳолатларининг олди олинади. Ходимлар томонидан ҳаракат иштирокчиларига нисбатан ноқонуний ҳатти-ҳаракатлар содир этилишига чек қўйилади.

Шунингдек, ҳаракат иштирокчилари томонидан ходимга нисбатан тажовузкорлик қилинганда ёки ҳақоратли сўзлар ишлатилганда, уларнинг айбини исботлаш учун бодикамера видеоёзувдан фойдаланилади. Жамоат жойларидаги вазиятни, фуқароларнинг ҳаракатлари ва улар томонидан содир этилиши мумкин бўлган ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга хизмат қилади. Ходимнинг хизмат фаолиятини реал вақт (онлайн) режимида назорат қилиш имконини беради.

Камера қаерда ишлаб чиқарилган?

Ҳақли савол туғилади: «ақлли мосламалар» қаерда ишлаб чиқарилган? Маълумотларга кўра, амалиётта жорий этилаётган бодикамералар Хитойнинг «Хайтера» компанияси томонидан тайёрланган. Уларнинг техник талабларга нечоғли жавоб беришини текшириш мақсадида 50 та бодикамера Тошкент шаҳрида қўлланилди. Жумладан, 32 таси йўл-патруль хизмати, 18 таси патруль-пост хизмати ходимлари томонидан жорий йилнинг сентябрь-октябрь ойларида тест синовларидан ўтказилди.

— Шу кунга қадар республика бўйича сервер мосламаларини жойлаштириш учун 65 та, бодикамераларни жойлаштириш учун 192 та жой тайёрланди, — дейди А.Икромов. — «Хайтера» компаниясидан 6 минг 193 та бодикамера харид қилинди.

Уларга тегишли дастурлар (программа) ўрнатилиб, керакли микдорда сим-карталар билан таъминланди. Ҳимояланган VPN-каналлари орқали алоқа қўйилди. Мазкур қурилма ва жиҳозлар тасдиқланган тақсимотга асосан, жойларга тарқатилди. Махсус бодикамераларнинг ҳар бири 400 АҚШ долларига харид қилинди. Бодикамералар эндиликда республикамизнинг барча ҳудудларида қўлланилади.

Камерадан ким фойдаланади?

Албатта, йўл-патруль хизмати ходимлари. Хўш, улар бу қурилмалардан фойдаланишга нечоғли тайёр? Шу кунга қадар тизимда фаолият юритаётган ходимлар бу борада

материалларни қабул қилиш, ходимнинг хизмат вақтидаги жойлашувини назорат қилиш ва бошқа диспетчерлик вазифаларини амалга оширишнинг «SmartEYE» дастурий комплекслари ҳақида батафсил маълумотларга эга бўлишди.

1 январдан ишлай бошлайди

Барча ҳудудларга етказилган қурилмалар қачон ишлай бошлайди? Маълум қилинишича, бодикамералар 2020 йилнинг 1 январидан амалиётда қўлланилади.

Шу кундан бошлаб йўл-патруль хизмати ходими узлуксиз равишда ўз фаолиятини видеокамерадан фойдаланган ҳолда ошкора олиб боради. Бодикамералар 3 йил, тармок

БУ ФАКТ!

2019 йилнинг 11 оyi давомида 2018 йилнинг шу даврига нисбатан республика бўйича содир этилган йўл-транспорт ҳодисалари 11,9 фоизга (8077 тадан 7115 тага), уларда ҳалок бўлганлар сони 11,6 фоизга (2066 тадан 1826 тага), жароҳатланганлар сони 13,7 фоизга (7564 нафардан 6531 нафарга) камайди.

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Ҳайдовчилар сергак бўлинг — «Алкотестер»!

«Алкотестер» — бу ҳайдовчи томонидан ҳавога чиқарилган этанол буғларини аниқловчи ва текширув натижаларини қоғозда акс эттирувчи махсус техник воситадир. Унинг ёрдамида текширув қондабузарлик юз берган жойнинг ўзида амалга оширилади.

Белгиланган тартибга кўра, текширув олдидан ходим транспорт воситаси ҳайдовчисини техник воситанинг ишлаш тартиби билан таништиради. Зарур ҳолларда ҳайдовчининг талабига асосан, техник воситага тегишли ҳужжатларни кўрсатади. Яна шунинг ҳам таъкидлаш лозимки, текширув камида икки нафар холис иштирокида ўтказилади.

Текширув чоғида ҳайдовчи томонидан ҳавога чиқарилган этанол буғлари концентрацияси кўрсаткичи 0,135 миллиграмм ва ундан юқори бўлган ҳолларда ДИХХХ ходими томонидан ҳайдовчига нисбатан Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 131-моддасига мувофиқ, маъмурий баённома расмийлаштирилади ҳамда транспорт воситаси вақтинчалик жарима майдонига қўйилади.

«Алкотестер» қондабузарликларга қарши кураш самарадорлигини оширади. Шу мақсадда ички ишлар вазирлиги томонидан 109 дона «Алкотестер» қурилмалари харид қилинди.

муаммоларга дуч келмаслиги учун хитойлик тажрибали мутахассислар иштирокида малака ошириш машғулотлари ўтказилди. Соҳа ходимлари мобиль видеокамераларнинг тузилиши ва афзалликлари, қўллаш тартиби, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш жараёнида юзага келадиган турли ҳолатларнинг олдини олишда кузатув қурилмаларидан самарали фойдаланиш қўникмаларини эгаллади.

Айниқса, соҳа ходимлари мобиль видеокамералардан рақамли далилларни йиғиш ва сақлашнинг «Integrated Device System» дастури, рақамли далилларни марказлаштирилган ва тизимлаштирилган ҳолда сақлаш, бошқариш ва улар устида ишлашнинг «Digital Evidence Management» дастури, мобиль видеокамераларни онлайн ва узоқ масофадан туриб бошқариш, хизмат ўтаётган вақтда видео ва аудио

ва сервер ускуналари эса 5 йил хизмат қилади. Бу шунча вақт оралиғида йўл ҳаракати иштирокчиларининг муносабатларида тўлиқ шаффофлик таъминланишини аниқлатади. Камералар 25-30 метргача масофада содир бўлаётган воқеаларни тасвирга олиш имкониятига эга.

Бугун юртдошларимизнинг турмуш даражаси кундан-кунга яхшиланмоқда. Аҳоли ва транспорт воситалари сони йилдан-йилга кескин ортиб борапти. Бу эса, ўз навбатида, йўлларимизда ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш, йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш бўйича катъий чора-тадбирлар қўриб боришни тақозо этаётди. Амалиётта татбиқ этилаётган бу каби янгиликлар эса мазкур йўналишдаги дастлабки натижалардир.

Садокат МАХСУМОВА
«Mahalla»

Тошкентда Марказий Осиёда ягона бўлган Ўқув симуляцион маркази очилди.

Тўлов маданияти юксак бўлса, муаммога ҳожат қолмайди

СОҲА МУТАХАССИСЛАРИНИНГ БЕРГАН МАЪЛУМОТЛАРИГА КЎРА, 2020 ЙИЛДАН ФУҚАРОЛАРНИНГ ҚАРЗДОРЛИК МАСАЛАСИДАГИ АЙРИМ ТАРТИБ-ҚОИДАЛАРГА ЎЗГАРТИШЛАР КИРИТИЛАДИ

Халқимизда «Дардинг бўлса ҳам қарзинг бўлмасин» деган нақл бор. Бу аини топиб айтилган гап, шундай эмасми?! Бойси қарздор одамнинг турмушида тинчи, еган-ичганида ҳаловати бўлмайди. Ишидан унум, рўзгоридан эса барака кўтарилади.

МИБ фаолияти ҳақида кўпчилик ижобий фикрда эмас

Хабарингиз бор, бундан уч йил аввал, аниқроғи, 2017 йил 30 майда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Мажбурий ижро бюроси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида»ги қарори билан мамлакатимизда Мажбурий ижро бюроси ташкил этилган эди. Бюро зиммасига энергия ресурслари учун тўловларни ўз вақтида ундириш, электр ва газ тармоқларига ноқонуний улавиш ҳамда талон-торожликларнинг олдини олиш ва бошқа ҳужжатларнинг сўзсиз ижросини таъминлаш каби муҳим вазифалар юклатилди.

Аслида бирор янги ташкилот пайдо бўлиб, унинг фаолияти изга тушганига қадар маълум вақт талаб этилади. Бироқ тан олиш лозим, бюрого юклатилган вазифалар залвор «ишни йўлга қўйиб олиш» учун асло фурсат қолдирмади, аксинча дарҳол «оёққа туриш» шарт килинди. Натижада бу қараёнда турли тушунмовчиликлар кузатилиб, аҳоли ўртасида баъзи норозиликлар юзга келди. Эътибор берсак, бугун ҳам фуқароларнинг ушбу ташкилотга нисбатан эътирозлари кам эмас ва мавжуд муаммолар ОАВ, интернет ва ижтимоий тармоқлар орқали ёритилмоқда ва кенг жамоатчилик ўртасида муҳокама қилинмоқда. Бунга эса МИБ ходимларининг ҳуқуқбузарларга қарши қонун доирасида кескин чоралар қўллашга мажбур бўлаётгани ҳам сабабдир, балки.

Шунингдек, тизим фаолиятига оид бир нечта ҳуқуқий асосларнинг амалиётга жорий этилиши фуқаролар ўртасида турли тушунмовчиликларни келтириб чиқарди. Хусусан, МИБ ходимларига энергия ресурсларидан ҳосил бўлган қарздорлик учун истеъмолчининг пластик картасидан (энг кам иш ҳақининг икки бараваридан ошмайдиган миқдорда) пул маблағларини сўзсиз ечи олиш ваколати берилгани, жисмоний шахсларнинг пластик қарточкаларига тақиқ қўйиш

ва «блокдан» чиқариш ҳамда қарздор фуқароларнинг чет мамлакатларга чиқишига тақиқ қўйилиши каби ўрнатилган қоидалар кўпчиликка ёқмагани бор гап.

Бу каби масалалар ўз-ўзидан коммунал тўловларни ундириш, суд ва бошқа органлар ҳужжатлари мажбурий ижросини таъминлашнинг шаффоф тизимини яратиш, қарздорларга ҳабар бериш тизимини такомиллаштиришни тақозо этади.

Қарздорларнинг ҳисоб рақами 2020 йил 1 июлга қадар «блокдан»

Яқинда соҳа мутахассислари иштирокида ўтказилган ана шундай брифингда 2020 йилдан тизимдаги айрим тартиб-қоидаларга ўзгартиш киритилиши ҳақида маълумот берилди. Жумладан, қарздорликни ўз вақтида тўламаганлик учун банкдаги ҳисоб рақамига тақиқ қўйиш амалиёти вақтинча тўхтатилади. Яъни етказиб берилган энергия ва сув таъминоти, сув чиқариш, каттиқ маиший чиқиндиларни тўплаш ва олиб чиқиб кетиш хизматлари учун қарздорлик, шунингдек, суд ва бошқа орган ҳужжатларининг ижросини таъминлаш соҳасида қарздор жисмоний шахсларнинг ҳисоб рақамларини блокдан ва ҳисобдан чиқариш амалиёти 2020 йилнинг 1 июль санасига қадар вақтинча қўлланилмайди. Ҳозирга қадар блокданган ҳисоб рақамлари учун ҳам ижро тўхтатилади.

ДАРВОҚЕ...

2019 йилнинг ўтган 11 ойи давомида Мажбурий ижро бюроси томонидан 33,4 трлн. сўм маблағ ундирилди.

Бюро ва банк ўртасидаги сансдорликларга чек қўйилади

— Амалдаги қоидаларга кўра, қарздор жисмоний шахсдан пулни ундириш тўғрисида ижро ҳужжати келиб тушганда МИБ вакили қарздорга у тўлов қилиши кераклиги ҳақида хабар беради, — дейди

Мажбурий ижро бюросининг бўлим бош инспектори Миродил Мирзабоев. — Кўп ҳолларда шахс сафарда бўлгани ёки турли сабабларга кўра бундан беҳабар қолиб, тўлов учун берилган ихтиёрий муддат тугаб қолади. Давлат ижро-чиси эса қарздорнинг банкдаги мавжуд ҳисоб рақамидан фойдаланишни вақтинча чеклаш (блокдан) ҳақида банкка мурожаат қилади. Афсуски, шу вақтгача қарздор бюрого келиб тўловларни амалга оширган-дан кейин ҳам муаммо дарров ҳал бўлмасди. Бюро қарздорлик қолмагани ҳақида шахсга маълумотнома бериши, сўнг жисмоний шахс бу маълумотномани банкка олиб боришига тўғри келарди. Бу каби ноқулайлик ва овозгарчиликларга барҳам бериш мақсадида 2020 йилдан тизимни такомиллаштириш режалаштирилмоқда.

Шу боис ҳисоб рақамини блокдан амалиёти вақтинча тўхтатилади. Унга кўра, бюро ва банк ўртасида электрон ахборот алмашинуви йўлга қўйилади. Бунда қарздорлик бартараф қилинган, тақиқ электрон тарзда ечилиб, фуқаролар турли инстанция, идора ва ташкилотларга мурожаат қилиб сарсон бўлмаслиги таъминланади.

Энди қарздор фуқаро аэропорт ёки вокзалда «ушлаб» қолинмайди

Яна бир гап. Аини пайтда банк муассасалари билан қарздорларнинг банкдаги тақиқ солинган маблағларини қарздорлиги учун мутаносиб равишда ечи олиш бўйича таклиф ишлаб чиқилмоқда. Шунингдек, фуқароларнинг ҳисоб рақамлари (пластик қарточкалари)га тақиқ қўйишда қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйган ёки белгиланган тартибга амал қилмаган МИБ ва банк ходимларига нисбатан қатъий жавобгарлик масаласи ҳам кўрилмоқда. Энг муҳим янгиликлардан яна бири шуки, эндиликда Ўзбекистон Республикаси ҳукудидан чиқаётганда, халқаро аэропорт ва темирйўл вокзалларида фуқароларнинг қарздорлик ҳақида маълумотга эга бўлган заҳоти уни жойида бартараф қилиш имконияти яратилмоқда.

— Янги тартибга кўра, қарздор одам чегаранинг ўзидан ўрнатилган кассаларда ёки мобил телефони орқали қарзини тўлагандан кейин, бемалол кетмаётган манзили томон давом этаверади, — дейди Миродил Мирзабоев. — Маълумки, илгари турли сабабларга кўра, қарздорлик ҳолатларида четга чиқиш муаммолироқ эди. Коммунал хизматлардан 100-200 минг сўмлик қарздорлик ҳам, фуқароларнинг чет элга чиқишларига тўсқинлик қилар, натижада турли сарсонгарчиликлар келиб чиқарди. Янги

аъзоларига топширик бериши мумкин эмас ва бунга МИБнинг ваколати ҳам йўқ.

«Маҳалла бўлмаса, бундай ишларни амалга ошириш имконсиз»

— Яхши биласиз, Бюро қарздорликни ундиришга мурожаат муносабатда бўлади, — дейди МИБ Мамбуот хизмати раҳбари Фаррух Тошнўлатов. — Агар мавжуд қарздорлик қопланмаса, тармоқдан узишгача бўлган чораларни қўллашга мажбур бўламиз. Шунинг учун маҳалла раислари билан ҳамкорликда орамиздаги кам таъминланганларга имкон қадар ҳомиёлар қўмағида тўловларини қоплаш учун шароит яратамиз. Мисол учун, 2019 йил МИБнинг Шахрисабз тумани бўлими ходимлари ҳамда тумандаги «Янгибод» маҳалла фуқаролар йиғини фаоллари билан ҳамкорликда ўтказилган тадбирда Янгибод қишлоғида истиқомат қиляётган тадбиркор Н.Осупов маҳалласидаги 58 та абонентнинг 15 млн. 673 минг сўмлик, «Янгибод» маҳалла фуқаролар йиғини Саксонкапа қишлоғидан 28 та абонентнинг 11 млн. 49 минг сўмлик, «Нурфайон» маҳалла фуқаролар йиғини Бешикапа қишлоғидан 35 та абонентнинг 4 млн. 571 минг сўмлик ҳисаби учта қишлоқнинг 121 нафар кам таъминланган, боқувчисини йўқотган ва ногиронлиги мавжуд хонадонларнинг 31 млн. 293 минг сўмлик табиий газ ва электр энергиясидан бўлган қарздорликларини тўлаб берди. Агар маҳалла билан ҳамкорлик бўлмаса, бундай савобли ишларни амалга ошириш имконсиз.

Хулоса ўрнида шунини айтишни истардикки, агар ҳар биримиз фуқаролик бурчимизни ҳис этиб, фойдаланилган коммунал тўловларни ўз вақтида тўлаб берсак, кўнгил хотиржамлигига эришиб, юртимиз тараққиётига муносиб ҳисса қўшган бўламиз.

Саъдулло ТУРСУНОВ
«Mahalla»

Тезкор тадбирлар давомида умумий қиймати 164,3 млн. сўмлик пиротехника воситалари мусодара қилинди.

ЎЗБЕКИСТОНДА ИНТЕРНЕТ СИФАТИ ҚАНДАЙ? 2020 ЙИЛ СОҲАДА ҚАНДАЙ ЎЗГАРИШЛАР КУТИЛМОҚДА?

2019 ЙИЛ ДАВОМИДА ХАЛҚАРО ПАКЕТЛИ КОММУТАЦИЯ МАРКАЗИГА УЛАНГАН ОПЕРАТОР ВА ПОРВАЙДЕРЛАР УЧУН ТАШҚИ КАНАЛЛАРГА УЛАНИШ ТАРИФЛАРИ СОНИЯСИГА 1 МБИТ/СЕК ТЕЗЛИК УЧУН 85 МИНГ СЎМДАН 70 МИНГ СЎМГАЧА АРЗОНЛАГАН. 2020 ЙИЛНИНГ 1 ЯНВАРИДАН ЭСА ОПЕРАТОРЛАР ВА ПРОВАЙДЕРЛАР АЙНИ ШУ ТЕЗЛИК УЧУН 56 МИНГ СЎМГАЧА МАБЛАҒ ТЎЛАШИ КУТИЛМОҚДА

1969 йилда АҚШ мудофаа вазирлиги томонидан ҳарбий мақсадларда ишлаб чиқилган ва бугунги кунга келиб, бутун дунёда ахборот алмашинувиининг энг мақбул воситаси ҳисобланган интернет оддий аҳоли учун ҳам қулай ахборот ва коммуникация тизимига айланди. Шу боис бугунги давр одами, айниқса, ёшлар ўз ҳаётини интернетсиз тасаввур қилиши қийин.

20 миллион ўзбекистонлик интернетдан фойдаланади

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда ҳам глобал тармоқдан фойдаланувчиларнинг умумий сони кескин равишда ортиб бормоқда. Айниқса, уяли алоқа тизими тараккиёти натижасида бугун мамлакатимиз аҳолисининг аксарият қисми мобил интернетдан кенг фойдаланмоқда. Ўзбекистон ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги берган маълумотларга кўра, 2019 йилда бу рақам 20 миллионга етган. Бундан кўринадики, ҳозир деярли ҳар 3 та юртдошимиздан 2 таси глобал тармоқ хизматларига мурожаат қилмоқда.

Бу рақамлар, табиийки, соҳага янги инновацияларни жорий этиш, абонентлар учун қулай ва сифатли хизмат турларини таклиф этиш, интернет тезлигини яхшилаш ва мавжуд муаммоларни босқичма-босқич бартараф этишни тақозо этади. Айтиш керакки, бугунги кунда мазкур йўналишда ишлаб жадвал олиб боришмоқда. Бу ҳақда яқинда Алоқа тарихи музейида «2019-2020 йилларда «O'zbektelekom» АК телекоммуникация инфратузилмаси ҳолати ва ривожлантириш истикболлари» мавзусида бўлиб ўтган матбуот анжуманида маълум қилинди.

ДАРВОҚЕ...

Бугунги кунда Ўзбекистонда мобил абонентлар сони 22,8 миллион нафарни ташкил қилмоқда. Аҳолини рақамли телевидение билан қамраб олиш даражаси эса 100 фоизга тенг.

Интернет нархи 20 фоизга арзонлайди

Ўзбекистонда 2020 йилнинг 1 январидан провайдерлар учун интернет нархлари 20 фоизга арзонлаштириш кутилмоқда. Хабар берилишича, 2019 йил давомида Халқаро пакетли коммутация марказига уланган оператор ва провайдерлар учун ташқи каналларга улааниш тарифлари сониясига 1 Мбит/сек. тезлик учун 85 минг сўмдан 70 минг сўмга (17 фоиз) арзонлашган. 2020 йилнинг 1 январидан эса операторлар ва провайдерлар айнаи шу тезлик учун 56 минг сўмга (20 фоиз) ҳақ тўлаши кутилмоқда.

— Ўтган 2019 йилда мамлакатимизда интернет нархлари тўрт мартагача арзонлади, — дейди «O'zbektelekom» АК матбуот қотиби Александр Сучков. — Кабелли интернетнинг тезлиги эса Ўзбекистоннинг барча фойдаланувчилари бўйича қарийб икки марта ошди. Ҳозирда бир қанча операторларда соатига 100 Мбит/сек. тезликдаги

тарифлар мавжуд. Бундан бир йил аввал эса уларнинг аксариятида энг юқори тезлик сониясига 20 Мбит/сек.ни ташкил қилган. Эътиборлиси, энг юқори тезликдаги тарифларнинг нархлари ҳам пасайган.

Интернет тезлиги яхши эмас, аммо...

Юртимиздаги интернет фойдаланувчилари билан суҳбатлашсангиз, уларнинг аксарияти глобал тармоқ тезлигининг қониқарли эмаслигидан нолийд. Айрим абонентлар эса шартномада кўрсатилган тезликдаги интернет хизматларидан фойдалана олмаётганлигини айтиб, норози бўлади.

Яқинда «Speedtest Global Index» дунё миқёсида мобил ва симли интернет тезлиги тўғрисидаги маълумотларни жамлаб, рейтинг натижаларини эълон қилди. Унга кўра, Ўзбекистон 2019 йил ноябрь ойи учун рейтингда 11 поғона юқорилаб, 180 та давлат ичида 108-ўринга жойлашди. Эътиборлиси, «O'zbektelekom» АК ушбу кўрсаткичга қарамай, мамлакатимизда айнаи пайтдаги интернет тезлиги Ўзбекистоннинг барча провайдер ва операторлари эҳтиёжини қондириш учун етарли дея ҳисобламоқда.

Хўш, ўзи аслида Ўзбекистон учун глобал рейтинглар қанчалик муҳим?

«Абонентларга қулай шароит яратамиз»

— Айнаи пайтда «рейтинг оқчоқлари»ни эмас, асосий кўрсаткичларимизни яхшилашни кўпроқ ўйламоқдамиз, — дейди Александр Сучков. — Хусусан, фойдаланишдаги мис сымларини оптик толаси, шидан чиққан база станцияларини эса янгилирига алмаштириш, модернизация қилиш, ички интернет тезлигини узоқ ҳудудларгача кенгайтиришни мақсад қилганмиз. Шаҳар ва қишлоқлар ўртасидаги рақамли тафавутни эса имкон қадар йўқотиш ҳаракатидамыз. Маълумот учун айтишим керак, 2019 йилда компания мамлакатимиз бўйлаб 12 минг километрдан зиёд оптик толали алоқа линиялари ётқизиб, 500 мингдан ортиқ мизқоза юқори тезликдаги интернетдан фойдаланиш имконини тақдим этди. Шунингдек, компания 2020 йилда мобил алоқа, кенг поласали интернет хизматлари сони ва сифатини ошириш учун 2G/3G стандартлари бўйича 3 мингдан зиёд мобил алоқа база станцияларини модернизация қилиш, 700дан ортиқ 3G/4G стандартлари бўйича мобил алоқа база станцияларини ўрнатиш, кенг поласали улааниш тармоғини 1 миллиондан ортиқ FTTx/GPON технологияли портларга кенгайтиришни мақсад қилган. Ўйлайманки, бу ишлар амалга ошгач, халқаро рейтингларда эгалаб турган ўрнимиз ўз-ўзидан яхшиланиди.

Хулоса ўрнида

Юқорида таъкидланганидек, соҳада ҳали қилиниши лозим бўлган ишлар талайгина. Ўйлаймизки, 2020 йилга режалаштирилган лойиҳаларнинг ҳаётга тўла татбиқ этилиши юртимизда абонентлар учун қатор қулайликлар яратади ва бу орқали улар сифатли хизматдан фойдаланиш имконига эга бўлади.

Саъдулло ТУРСУНОВ
«Mahalla»

ИХТИРО

Ўзбек талабалари инсон фикрини ўқий оладиган қурилма ихтиро қилди

Тошкент шаҳридаги Инҳа университетининг бир гуруҳ талабалари ажойиб ихтирога қўл урди. Улар яратган C-Vision ноёб сунъий кўриш тизими инсоннинг ҳис-туйғуларига қараб уни ахборотни қандай ва қай даражада қабул қилаётгани, нигоҳи қай томонга қаратилгани, ҳатто, кейинги ҳатти-ҳаракатларини аниқлайди.

Дастур кўп функцияли бўлиб, уни яратишда олийгоҳнинг 4-босқич талабалари — Шаҳобиддин Ўрмонов, Бедилбек Хамидов, Абдуллоҳ Асқаров, Сардор Иброҳимов, Шерзод Ниёзов ва Элдор Абдухамидов профессор Фрэнсис Тай

Но бошчилигида илмий изланишлар олиб борди.

— C-Vision тизими орқали жамоат жойларида, хусусан, йирик тадбирларда оёқийшталанини таъминлаш мумкин, — дейди Абдуллоҳ Асқаров. — Айташ лозимки, унинг имкониятлари бир неча сатҳлар ичида спорт майдони ёки концерт залида минглаб инсонларнинг ҳис-туйғулари, мақсадларини аниқлаб, таҳлил қила олишга шароит яратди. Шунингдек, ушбу тизим салбий ҳис-туйғули одамларни қайд этиб, уларни алоҳида гуруҳларга ажратди. Бу эса хавфсизлик ходимларининг ишлари сезиларли даражада энгиллаштиради.

Дастур яратувчиларининг фикрича, C-Vision тизими сервис таълим соҳасида ҳам қўлланилиши мумкин. У тинг-

ловчилар маъруза ёки дарс жараёнида нечоғли иштирок этаётгани ҳамда маълумотларнинг талаба ёки ўқувчига айнаи қайси вақтда тушунарли, зерикарли ёки аксинча, қизиқарли бўлганини аниқлаш имконини беради.

Ҳатто C-Vision тизимини реклама агентликлари ҳам таклиф этса бўлади. Бунда мазкур сервис ёрдамида реклама истемолчиға нечоғли таъсир кўрсатаётгани, унинг у ёки бу роликка, баннерга нисбатан муносабатини аниқласа бўлади. Шунингдек, кўчаларда камералар ўрнатиладиган бўлса, дастур ёрдамида одамларнинг ҳис-туйғуларини кузатиш мумкин.

Таъкидлаш жонки, талабалар бу ихтироси билан Варшава шаҳрида бўлиб ўтган «Microsoft Thnext AI Guardians – 2019» халқаро танлови финалида совриндор бўлди.

Энди фуқароларни прописка қилишда уй-жой мулкдорлари шахсан иштирок этиши талаб қилинмайди.

Мамлакатимизда ўтган ўн йилликлар давомида, яшнаб турган дарахтларни турли баҳоналар билан ўйламай-нетмай кесиш урф бўлганини ҳеч ким инкор қила олмайди. Бу иллат, айниқса, чинорлар шахри — Фарғона, Қўқон, Марғилон, Самарқанд, Бухоро ва ҳатто пойтахтимиз Тошкентда ҳам авж олди. Ўрмондек қуюқ сояли даҳалар кўз очиб-юмгунча бийдек чўлга айлантирилди. Натижада бизнинг авлод оддий «раунет» шоҳобчаси ёки хот-дог дўконини қулай жойга ўрнатиш учун юз йиллик чинорларнинг аёвсиз қирқилганига гувоҳ бўлдик. Алалоқибат, 2019 йил август ойида бир гуруҳ журналистлар ва жамоат арбоблари табиатни асраш, бу борада халқаро талаблардан келиб чиқиб иш юритиш тўғрисида мамлакатимиз раҳбариятига очик хат билан мурожаат қилди. Олий Мажлис Сенатининг 23-ялпи мажлисида дарахтлар ва буталарни ноқонуний кесишни тўхтатиш масаласи муҳокама этилди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан 2019 йил 23 декабрь куни имзоланган «Ўсимликлар карантини ва химояси бўйича халқаро конвенцияга (Рим, 1951 йил 6 декабрь) Ўзбекистон Республикасининг қўшилиши тўғрисида»ги қонун юқоридаги каби ҳолатлар барҳам бериши, умуман, юртимиз флорасини асрашда муҳим аҳамият касб этиши таъкидланмоқда. Мавзу юзасидан Олий Мажлис Сенати Аграр, сув ҳўжалиги масалалари ва экология қўмитаси раиси Баҳодир ТОЖИЕВнинг фикрлари билан қизиқдик.

Охирги уч йилда дарахтларни кесиш 60 фоизга ортган

— Дарҳақиқат, кейинги пайтларда ҳатто ўрмон ҳўжалиги органлари-

ХАЛҚАРО КОНВЕНЦИЯ: ЭНДИ ЎСИМЛИКЛАР ҲАМ ҲИМОЯ ҚИЛИНАДИ

нинг мансабдорлари ҳам дарахтларни ноқонуний кесгани ҳолатларига дуч келдик, — дейди **Б.Тожиёв**. — Ҳукукбузарликлар биргина туман ва шаҳарларда эмас, балки ўрмон фонди ерларида ҳам содир этилиб келинган. Хусусан, 2017 йилга нисбатан 2019 йилда дарахтларни кесиш 56 фоизга ортди. Соҳага оид 3 мингдан ортиқ ҳукукбузарлик аниқланди. Ҳукукбузарларга нисбатан тегишли жазо қўлланилган бўлса-да, афсуски, бу узоқ йиллик бута ва дарахтларнинг кесилиши натижасида табиатга келтирилган зарар ўрнини қоплай олмайди. Айниқса, Сурхондарё вилоятида ноқонуний равишда дарахтларни кесиш кўрсаткичи баланд. Ўтган йили мазкур ҳудудда 509 туп яшнаб турган кўп йиллик дарахт ноқонуний кесилган. Жараёнда Ўзбекистон Республикаси «Қизил китоби»га киритилган 100-150 йиллик Зарафшон арчаларига зарар етказилган. Вазият Қашқадарё, Бухоро, Фарғона, Хоразм, Самарқанд вилоятларида ҳам ачинарли.

Бу каби салбий ҳолатлар аҳолининг экологик-ҳуқуқий маданият даражасининг пастлиги, айрим фуқаролар (браконьерлар)нинг ўз манфаати ва эҳтиёжлари йўлида ўсимлик дунёси объектларидан қонунга хилоф тартибда фойдаланиши оқибатида юзага келмоқда.

Энди ўсимликлар халқаро конвенция химоясида

Янги қонун билан Ўзбекистон томонидан ратификация қилинган конвенция фақатгина дарахтларнинг химоясига хизмат қилмайди. Унда юртимизда мавжуд барча турдаги ўсимликлар, флорамизнинг хилма-хиллигини сақлаш, қишлоқ ҳўжалиги ўсимликлари масалалари, ўсимликлар карантини, зараркундалар ва касалликларга қарши кураш усуллари ва бошқалар қамраб олинган. Бундан ташқари, конвенция ўсимликлар карантини бўйича давлат хизмати фаолияти самарадорлигини ошириш

ва миллий фитосанитария тизимини халқаро талабларга мувофиқлаштиришни ҳам назарда тутди. Конвенция дарахт ёки буталарни кесганга жазо чораларини қўлламайди. Мазкур масала давлатнинг ички қонунлари билан назорат қилинади. Аммо энди биз соҳада назоратни кучайтиришга, амалга оширилган ишлар юзасидан ҳар йили халқаро жамоатчилик олдида ҳисобот бериб боришга мажбурмиз. Бу эса ўз вақтида ўсимликлар билан боғлиқ ҳукукбузарликларнинг қамайишига олиб келади.

Иқтисодга ҳам фойда

Шунингдек, конвенция мамлакатимиз учун янги иқтисодий имкониятларни очиб бериши билан аҳамиятли. Масалан, унинг асосий талабларидан бири давлат ҳудудида фитосанитария хавфсизлигини мустаҳкамлаш ҳисобланади. Бу қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари экспорти ҳажмини оширишга ижобий таъсир кўрсатади. Ўзбекистон қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари экспорти учун чет эл бозорларига чиққиш тартиб-таомилини осонлаштиради. Қўшимча шартлар ўрнатилишининг олдини олади. Конвенцияга таянган ҳолда ўсимликларни химоя қилиш учун дунёнинг соҳадаги етакчи ташкилотлари, халқаро банклардан маслаҳатлар ва молиявий маблағлар шаклида техник ёрдам олиш имкониятини яратди. Бу борада ўсимликлар химояси масаласида бизнинг шароитимизга яқин давлатларнинг ижобий тажрибаси мавжуд.

Ўсимликларни химоялаш борасида ҳамкорлик

Биз конвенция доирасида хорижий мутахассислар билан ўсимликлар учун хавфли организмлар мавжудлиги, уларнинг намоён бўлиши ёки тарқалиши ҳақидаги ахборот алмашиш соҳасида ҳамкорлик қиламиз. Қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш учун жиддий хавф туғдириши мумкин бўлган ва фавқулодда вазиятларда халқаро ҳаракатларни талаб қиладиган зарарли организмларга қарши курашиш бўйича махсус кампаниялар ишида иштирок этиб, тажриба алмашамиз.

Улугбек ИБОДИНОВ
«Mahalla»

МЕНДА САВОЛ БОР...

Дарахт ва буталарни кесишга қачон рухсат берилади?

— Ҳовлимда ўсаётган дарахтларни кесиш учун ҳам экология қўмитасидан рухсат олишим керакми?

Нодир ТўРАЕВ.
Фарғона шахри

Эркинжон АБДУЛЛАЕВ,
Адлия вазирлиги мутахассиси:
— 2019 йил 17 январда Вазирлар Маҳкамасининг «Давлат ўрмон фондига кирмайдиган ерларда дарахт ва буталардан фойдаланишни тартибга солиш ва улардан фойдаланиш соҳасида рухсат бериш тартибини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори қабул қилинган. Унга кўра, дарахтлар ва буталарни кесишга фақат санитария мақсадида — дарахтлар ва буталар табиий омиллар ёки ўсимликлар зараркундалари ҳамда касал-

ликлари таъсирида зарарланган, қуриётган ёки қуриб қолган ҳамда фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғи, юридик ва жисмоний шахсларнинг мол-мулки хавфсизлигига таҳдид солаётган, похлари бетартиб ўсиши натижасида қўшилиб кетган ёки синган, шунингдек, авария ҳолатида бўлганда, бинолар, иншоотлар ва коммуникацияларни қуриш ва реконструкция қилишга, шунингдек, муҳандислик тадқиқот ишларини амалга оширишга тўсқинлик қилганда рухсат берилади. Бу ҳолда Давлат экология

қўмитаси ва маҳаллий давлат ҳокимияти органлари кесилиши кўрсатилган дарахтлар ва буталарни бошқа жойга кўчириш масаласини кўриб чиқади. Бунинг имкони бўлмаса, ҳокимият кесиш учун тегишли рухсатномани расмийлаштиради.

Аммо мазкур ҳужжат талаблари жисмоний шахсларнинг томорқа ер участкаларида ўсадиган дарахтлар ва буталарга, питомник ва плантацияларда етиштирилган дарахтлар, ниҳоллар ва буталарга, юридик ёки жисмоний шахсларнинг мулки бўлган ва улар томонидан қурилиш материали ҳамда ҳосил олиш мақсадида экилган дарахтлар ва буталарга нисбатан таътиб этилмайди.

«Москва – Тошкент» йўналишидаги биринчи автобус Тошкент автовокзалига етиб келди.

Якунланган 2019 йилда Ўзбекистон олий таълим тизимида ҳам қатор ислохотлар, янгилик ва ўзгаришлар бўлиб берди. Хусусан, ёшларни олий таълимга жалб этишга алоҳида эътибор қаратилиб, 19 та янги олий таълим муассасалари, жумладан, 10 та маҳаллий (шундан 5 таси давлат-хусусий шерикчилик асосида) ва 9 та хорижий университетлар филиаллари ташкил этилди. 40 та бакалаврият таълим йўналишлари ҳамда 41 та магистратура мутахассисликлари бўйича кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилди. Олий маълумотли кадрларга бўлган эҳтиёж юқори бўлган олис, чекка ва тоғли ҳудудларда жойлашган умумтаълим мактаблари учун мақсадли қабул кўрсаткичлари белгиланди. Бакалавр даражасини олган шахсларга магистратурада мос ва турдош йўналишлардан ташқари, бошқа мутахассисликлар бўйича ҳам ўқишни давом эттириш имконияти яратилди.

Халқаро эътирофлардан бири — олий таълим муассасалари жозибadorлигини ҳамда халқаро нуфузини ошириш мақсадида дунё университетлари рейтингини аниқловчи Times Higher Education ва QS халқаро агентликлари ҳулосасига кўра, илк маротаба Ўзбекистон олий таълим муассасаси — Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари институти 2020 йил учун QSнинг Шарқий Европа ва Марказий Осиё давлатлари университетлари рейтингига кайд этилди.

Энг муҳими, юқори малакали кадрлар тайёрлаш жараёнини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, олий таълимни модернизация қилиш, илғор таълим технологияларини кенг жорий этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йлга ривожлантириш концепцияси тасдиқланди.

Кредит-модуль тизимида ташкил этилади

— 2020 йилда 18 та янги олий таълим муассасаси, жумладан, 10 та маҳаллий ва 3 та хорижий ҳамда давлат-хусусий шериклик шартлари асосида 5 та олий таълим муассасаси фаолияти йўлга қўйилади, — дейди Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги бош мутахассиси Бахриддин Шайхалиев. — Ёшларнинг олий таълим билан қамров даражаси 25 фоизга, муҳандислик-техник таълим йўналишлари бўйича қабул параметрлари улуши 28 фоизга, бакалаврият таълим йўналишлари битирувчиларидан магистратура мутахассисликларига қабул қилинган талабалар улуши 10 фоизга оширилади. Хорижий тажрибалар асосида талабаларда амалий кўникмаларни шакллантириш мақсадида олий таълим муассасаларида ўқув жараёни кредит-модуль тизимида ташкил этилиб, таълим жараёнини электрон таълим бошқарув тизими орқали назорат қилиш жорий этилади.

Концепцияга мувофиқ, 2020 йилдан бошлаб бакалавр ва магистр битирувчиларининг дипломларига индивидуал QR-код қўйиш дастурий таъминоти ишлаб чиқилади ва жорий этилади. 2020-2021 ўқув йилидан эса олий таълим жараёнини бошқариш ахборот тизими (ўқув жараёни, илмий фаолият, маъмурий ва молиявий бошқарув ва статистика ахборот тизимлари) ишга туширилади. Профессор-ўқитувчилар, ёш тадқиқотчилар, талабалар учун илғор бадий, илмий ва ўқув адабиётларнинг электрон каталогларидан ҳамда жаҳон таълим ресурсларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш мақсадида электрон кутубхона тизими ҳам яратилади. Шунингдек, олий таълим муассасаларига магистратура босқичига кириш учун ҳужжатларни онлайн топшириш имконияти яратилади. Республика олий таълим муассасаларида ҳамда хорижда тах-

2020 йил олий таълим тизимида қандай ўзгаришлар кутилмоқда?

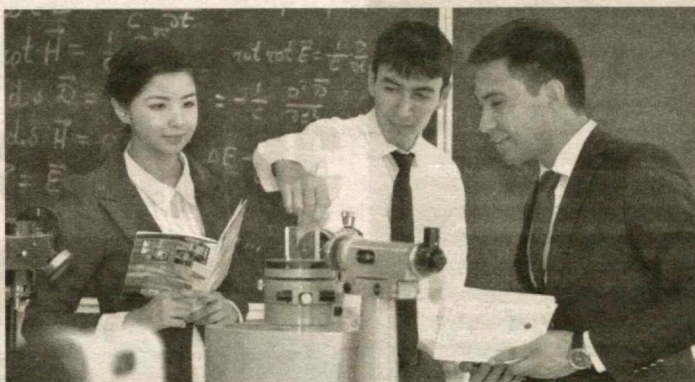
сил олаётган талабаларнинг ўқишини республиканинг бошқа олий таълим муассасаларига кўчириш учун аризалар бериш, ҳужжатларни кўриб чиқиш ва қарорлар қабул қилиш жараёнини автоматлаштирилади ҳамда талабалар учун онлайн интерактив хизмати ташкил этилади.

Бундан ташқари, 2020-2021 ўқув йилидан бошлаб олий таълим муассасаларида олий таълим жараёнини бошқариш ахборот тизими ишга туширилиб, курс, диплом ва илмий ишларини ёзиш жараёнида кўчирмачилик, плагиат (Plagiarism) ва ўғриликларнинг (асосан, Интернет тармоғи орқали) олдини олиш мақсадида кўчирмачилик(плагиат) ни аниқлаш ахборот тизими жорий этилади. Яна бир янгилик — сиртки ва махсус сиртки таълим шакли талабаларини сессия оралиғида масофавий ўқитиш тизими йўлга қўйилади.

Олий таълим муассасалари ўзини ўзи молиялаштириш тизимига ўтади

— Президентимизнинг «Олий ва ўрта махсус таълим тизимига бошқаруving янги тамойилларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг «Олий таълим муассасаларини босқич-ма-босқич ўзини ўзи молиялаштириш тизимига ўтказиш тўғрисида»ги қарори асосида 2020 йил 1 январдан бошлаб юртимиздаги 10 та олий таълим муассасаси тажриба-синов тариқасида ўзини ўзи молиялаштириш тизимига ўтади, — дейди Олий ва ўрта махсус таълим вазири ўринбосари Сарвархон Бузрукхон. — Бундан қўзланган асосий мақсад, олий таълим муассасаларининг молиявий бошқарув тизимини либераллаштириш, уларга бюджетдан ташқари маблағларни жалб қилишда кўпроқ имкониятлар яратиш, профессор-ўқитувчилар ва талабаларга замонавий шарт-шароитлар яратиш орқали олий таълимдаги ислохотлар самарадорлиги ва таълим сифатини оширишдир. Олий таълим муассасаларининг босқич-ма-босқич ўзини ўзи молиялаштириш тизимига ўтиши, иқтисодий барқарорлигини таъминлаш орқали академик мустақилликка эришиш, пировардида малакали кадрлар тайёрлаш ва кенг илмий-тадқиқот фаолиятини йўлга қўйиш тажрибаси ривожланган давлатларда анъанага айланган.

Маъмур ташаббус Буюк Британия, АКШ, Франция, Япония, Жанубий Корея

ва бошқа ривожланган давлатлардаги илғор тажрибаларни ўрганган ҳолда тажриба-синов тариқасида амалга оширилмоқда. Ўзини ўзи молиялаштириш олий таълим муассасаларининг тўлиғича хусусий секторга ўтиб кетишини аниқламайди, балки уларга мустақил ривожланиш, таълим сифатини ошириш учун мавжуд ресурслардан фойдаланишда эркинлик берилади. Шунингдек, ўзини ўзи молиялаштиришга ўтадиган олий таълим муассасаларига таълим бозоридаги талаб ва таклифдан келиб чиққан ҳолда ҳамда муассасанинг илмий-педагогик салоҳияти, унинг моддий-техник базаси имкониятларини инобатга олиб янги бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларини очиб, талабаларни тўлов-контракт асосида ўқишга қабул қилиш параметрлари ва тўлов-контракт асосида ўқитиш қийматини белгилаш ҳуқуқи берилади.

Мустақил молиялаштириш тизимига ўтадиган олий таълим муассасаларида давлат гранти ва табақалаштирилган тўлов-контракт асосида кадрлар тайёрлаш давом этади. Бу эса қабул квоталарини нафақат сақлаб қолиш, балки уларни ошириш имконини берилади. Мисол учун, 2020 йилдан ўзини ўзи молиялаштиришга ўтадиган олий-гоҳлар қарийб 17 минг нафар талабани ўқишга қабул қилиши кутилмоқда, бу эса 2019 йилдаги кўрсаткичдан 20 фоиз кўп демаскир.

Ўз-ўзини молиялаштириш тизимини жорий этилиши олий таълим соҳасининг давлат томонидан қўллаб-қувватланиши ва бюджет маблағларининг ажратилишини камайтирмайди, аксинча Ҳукумат иқтисодиёт тармоқлари учун зарур бўлган малакали мутахассисларни тайёрлашда инвестор бўлиб қолади.

Қолаверса, олий таълим муассасаларига ўқитишининг инновацион шакл ва услубларини жорий этиш ҳамда ходимларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, моддий-техник базани мустаҳкамлаш, дастурий таъминотлар, замонавий ахборот-коммуникация воситалари, ўқув ва илмий лабораториялар ҳамда сарфланадиган лаборатория материалларини, китоблар, журналлар, ўқув адабиётлари харид қилиш ва чоп эттириш учун маблағларни мустақил сарфлаш ҳуқуқи берилади.

Янги тизимга ўтаётган олий таълим муассасаларида тўлов-контракт нарх-

ларининг кескин ошиб кетмаслиги, кўшимча маблағ топиш мақсадида мавжуд имкониятларга зид равишда ортиқча қабулнинг амалга оширилмаслиги, энг муҳими, соҳада коррупцияга йўл қўймаслик учун мазкур 10 та олий таълим муассасасидаги ўқув жараёни Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тегишли ташкилотлар билан ҳамкорликда қатъий назорат қилиб борилади.

Профессионал таълим тизими яратиларми?

— 2019 йил янги профессионал таълим тизимининг (340 та касб-хунар мактаби, 143 та коллеж,

147 та техникум) тармоқини яратиш юзасидан ташкилий ишлар бошланди, — дейди

Сарвархон Бузрукхон. — 2020/2021 ўқув йилидан бошлаб ўқувчи-ёшларнинг замонавий касб-ху-

нар эгаллашлари учун касб-хунар коллежлари негизда халқаро стандарт таснифлагич даражалари билан уйғунлашган 340 та касб-хунар мактаби, 143 та коллеж ва 147 та техникумдан иборат профессионал таълим муассасалари тизими ташкил этилади. Шу боис 2020 йилда иш бериувчиларнинг таклифлари асосида 561 та касб ва мутахассисликнинг ўқув меъёрий ҳужжатлари(малака талаблари, ўқув режа ва фан дастурлари) ишлаб чиқилади. Меҳнат бозоридаги кадрларга бўлган реал эҳтиёжларни ўрганиш асосида 630 та профессионал таълим муассасасига 210 минг нафарга яқин ўқувчи ўқишга қабул қилинади.

Эндиликда умумтаълим мактабларининг 9-синф ўқувчилари орасида касб-хунарга кизиқиши ва қобилияти мавжуд ёшлар касб-хунар мактабларига қабул қилинади, техникумларда ўқишга кирган ўқувчилар эса мос йўналишларда олий таълим муассасаларига 2-курсад ўқишни давом эттириш имкониятига эга бўладилар. Вазирлик ва идоралар таркибидagi коллежларда эса талаб ва эҳтиёждан, ҳар бир соҳада яратилдиган иш ўринларидан келиб чиққан ҳолда кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилади.

Рустам ЮСУПОВ
«Mahalla»

2020 йилда хориж дипломларини нострификация қилиш янада осонлашади

Бугун кўпчиликини бир савол ўйлантиради. Хорижда таълим олиб келган мутахассисларнинг дипломини тан олиш тартиби қандай? Бунинг учун тўлов миқдори қанча? Барча хориж дипломлари Ўзбекистонда нострификация қилинадими? 2020 йилда тизимда яна қандай янгилликлар кутиляпти? Мавзу доирасида Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекциясининг бош бошқарма бошлиғи Абдурахим Носиров билан суҳбатлашдик.

Янги тартиб жорий этилди

— Тан олиш керак, яқин-яқингача хорижий олий ўқув юрти дипломи Ўзбекистонда тан олиниши катта муаммо эди, — дейди **А.Носиров**. — Ҳатто, қўшни давлатлардаги айрим олий ўқув юртлари дипломининг нострификациясига рухсат бўлмаган. Мисол учун, Қирғизистон, Тожикистон, Қозоғистондаги олий ўқув юртларини бошланғич таълим йўналишини битирган мутахассислар дипломи нострификацияга қўйилмасди.

2019 йил 1 мартдан Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Таълим сифатини назорат қилиш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорига асосан, хорижий давлатларда берилган хужжатлар янги тартиб бўйича тан олиниб, нострификация (эквивалентлигини кайд этиш) қилина бошлади.

Унга кўра, Ўзбекистон ҳудудида филиаллари ва қўшма таълим муассасалари фаолият юритаётган хорижий таълим муассасаларида ўқиган Ўзбекистон ва чет эл фуқаролари, фуқаролиги бўлмаган шахслар, халқаро эътироф этилган ташкилотлар (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Higher Education, Academic Ranking of World Universities) рейтингда биринчи 1000 ўрини эгаллаган хорижий олий таълим муассасаларида, тасаруфиди олий таълим муассасалари бўлган Ўзбекистондаги вазирлик ва идораларнинг йўлланмалари асосида мутахассисларни мақсадли тайёрлаш учун хорижий давлатлар томонидан ажратилган квоталар (грантлар) ҳисобидан таълим олган, 1992 йил 1 январгача хорижий таълим муассасаларига ўқишга кирган фуқаролар дипломи тўғридан-тўғри тан олинади. Аммо олий таълимда сифатни қафолатлаш Европа ассоциациясининг (European Association for Quality Assurance in Higher Education) тўлақонли аъзолари — ваколатли ташкилотлар томонидан аккредитация қилинган таълим муассасаларида, рўйхати Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланадиган, шунингдек, АҚШ,

Австралия, Исроил, Канада, Сингапур, Корея Республикаси, Япония давлатларининг ушбу давлатлар ваколатли ташкилотлари томонидан аккредитация қилинган таълим муассасаларида билим олган фуқаролар, рўйхати Ўзбекистон Ҳукумати томонидан белгиланадиган йўналишлар, мутахассисликлар ва касблар бундан мустасно.

Ҳозиргача халқаро рейтингда биринчи 1000 таликка кирган олий таълим муассасаларини тамомлаб, нострификация учун мурожаат қилган 967 нафар номзоднинг дипломи тўғридан-тўғри нострификация қилинди.

Аризалар қандай берилади?

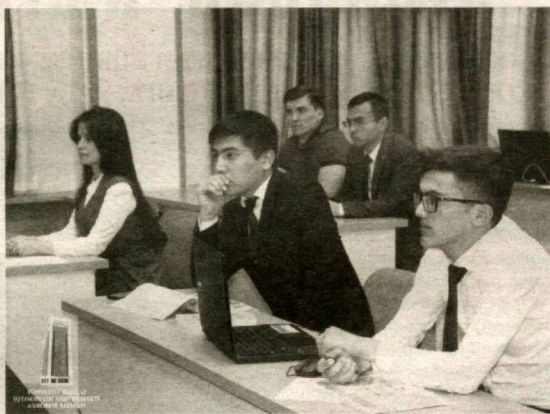
— Таълим хужжатларини тўғридан-тўғри (махсус синовларсиз) тан олиш ва нострификация қилиш (эквивалентлигини кайд этиш) тўғрисидаги ариза фақатгина Давлат хизматлари марказлари ёки Ўзбекистон Республикасининг Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали қабул қилинади.

Яна бир янгиллик, эндиликда барча таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бир босқичли — «Мутахассислик фанлари» бўйича тест синовидан ўтмоқда. Бунинг учун экспертлар томонидан соҳалар бўйича 20 мингдан ортиқ тест саволлари базаси шакллантирилди.

МАЗЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Бугунги кунда дунё мамлакатлари бўйича талабалар мобилиги 5 миллиондан ошиб кетгани мамлакатлар ўртасида олий таълим олишни таъминлаш учун бир хил ёндашувни, тан олиш талабларини мувофиқлаштиришни талаб этмоқда.

Шу мақсадда 54 та давлат томонидан ратификация қилинган Лисабон, Токио ҳамда Африка давлатларининг Аддис-Абеба конвенциялари амалда қўлланоқда.

Россияда ўқиган бўлсангиз...

— Россия Федерациясининг Фан ва таълим соҳасини назорат қилиш федерал хизмати ҳузуридаги Таълимни баҳолаш давлат бош эксперт маркази («Главэкспертцентр») билан ҳамкорликка кўра, таълим, малака ва илмий даражаларни ўзаро тан олиш тўғрисида битим имзоланди. Мазкур битимга асосан, ҳар иккала давлатда берилган таълим, малака ва илмий даражалар тан олинади ҳамда таълимнинг кейинги босқичларини давом эттириш ҳуқуқини беради.

Ҳар икки давлатда олинган, ўқиш муддати тўрт йилдан кам бўлмаган бакалавр дипломи эгалари магистратура босқичида ўқишни давом эттириши мумкин. Аммо Ўзбекистон Республикаси ва Россия Федерациясидаги таълим муассасаларида қонунда таълим шаклидан бошқа таълим шаклида ўқиб олинган хужжатлар белгиланган тартибда нострификациядан ўтказилади.

Шу вақтга қадар фуқароларимиз, ҳатто, Россиядаги таълим муассасаларига хужжат топшириш учун ҳам таълим хужжати-

ни нострификациядан ўтказишарди. Бунинг учун 6500 рубль (тахминан 100 АҚШ доллари) миқдорида пул тўлашарди. Мазкур битимнинг имзоланиши натижасида юқоридаги тўлов бекор бўлди.

Шунингдек, Беларусь Республикаси ва Ўзбекистон ўртасида таълим хужжатлари тўғрисидаги ва ўқиш тўғрисидаги хужжатларни ўзаро тан олиш бўйича битим имзоланди. Бунинг натижасида ҳар икки давлат фуқароларига тенг имконият яратилди.

Қандай дипломлар тан олинмайди?

— Нострификация учун номзодлар дипломи, аввало, эксперт комиссияси томонидан кўриб чиқилади. Мутахассислар ижобий ҳулосаси асосидагина диплом эгалари синовларга қўйилади. Акс ҳолда тан олишга тавсия этилмайди ва рад жавоби берилади.

Ўзбекистон Республикасида амалда бўлмаган, яъни экстернат ёки масофавий таълим шаклида ўқиб олинган, аккредитациядан ўтмаган таълим муассасалари томонидан берилган, хорижий давлатда ўқишнинг меъёрий муддатлари Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида белгиланган муддатлардан кам бўлган таълим хужжатлари тан олишга тавсия этилмайди.

2019 йилда 463 та ана шундай хужжат эксперт комиссиялари томонидан тан олишга тавсия этилмади.

Бир йилда нечта хужжат тан олинди?

— Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекциясининг Таълим тўғрисидаги хужжатларни легаллаштириш, тан олиш ва нострификация қилиш бўлими томонидан 2019 йилда хорижий давлатларда (давлатлар кесимида) таълим олганлик тўғрисидаги хужжатлари тан олинган ва нострификацияланган (эквивалентлиги кайд этилган)лар тўғрисидаги маълумотлар ҳудудлар кесимида таҳлил қилинди.

Унга кўра, 2019 йилда жами 10 минг 109 та мурожаат тушган. Шундан 2615 таси нострификацияланган. Соҳалар кесимида 1398 та хужжат «Ўқитувчилар тайёрлаш ва педагогик фанлар», 437 та хужжат «Иқтисодиёт, 334 та хужжат «Қишлоқ хўжалиги, муҳандислик, ишлов бериш ва қурилиш», 311 та хужжат «Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот», 135 та хужжат «Хуқуқшунослик» соҳасида тан олинди.

2020 йилда қандай янгилликлар кутилмоқда?

— Асосий мақсадимиз — ислохотларни халқаро ҳамжамият билан интеграциясини, хизматлар экспортини, олий таълим мобилигини таъминлашдир. Бунинг учун 2020 йилда ENIC-NARIC халқаро тан олиш тармок ва маълумотлар базаларига уланган режалаштирилган. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасида миллий таълим тизими ва квалификациялар бўйича очик ва шаффоф маълумотлар базасининг мавжуд эмаслиги хорижда таълим олаётган фуқароларимизга ортиқча бюрократик тўсиқ ва транзакцион харажатларни келтириб чиқармоқда. Бу муаммони бартараф этиш мақсадида ЮНЕСКО билан ҳамкорликда Давлат инспекцияси қошида Миллий ахборот маркази ташкил этилмоқда. Унда таълим тизими, квалификациялар тўғрисида электрон маълумотлар базаси яратилади. Ушбу базани ENIC-NARIC ва бошқа миллий базаларга улаш орқали барча маълумотларни онлайн тарзда олиш имконияти яратилади, ортиқча қозғоғозлик ва сансалорликка барҳам берилади.

ЮНЕСКО билан тузилган ҳамкорлик меморандумига кўра, Ўзбекистонда 2018-2021 йилларда олий таълим малакаларини тан олиш бўйича Токио Конвенциясини қабул қилиш ва амалиётга жорий этиш ҳам белгиланган. Шу мақсадда пойтахтимизда ўтказилган халқаро семинарда хорижий хужжатларни тан олиш бўйича меъёrlарни халқаро талабларга мослаштириш, Миллий ахборот марказини ташкил этиш, электрон база яратиш, уларни халқаро электрон базага улаш, Халқаро конвенцияларни қабул қилиш каби масалалар муҳокама қилинди.

Ҳозирги вақтда Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси қошида Миллий ахборот марказининг веб-сайти (<http://nic.deepex.ru/html>) тест режимда ишламоқда.

Хайрулло АБДУРАХМОНОВ
«Mahalla»

Электрон ҳисоб-фактураларни «Didox» орқали бепул юбориш имконияти яратилди.

2020 йилги Давлат бюджетидида Соғлиқни сақлаш вазирлигида 3 триллион 70 миллиард 202,4 миллион сўм маблағ ажратилиши белгиланган. Бу кўрсаткич 2019 йилга нисбатан 18 фоиз кўпдир. Ажратилган маблағнинг муайян қисми тиббиёт ходимларига тўланадиган ойлик маошга сарфланади. Улар орасида ўрта махсус маълумотли ходимлар — тиббиёт ҳамшираси, фельдшер, лаборант каби ҳизмат лавозимида меҳнат қилаётган кичик мутахассислар кўпчилигини ташкил этади.

Кичик мутахассиснинг катта «юки»

Соғлиқни сақлаш тизимида гарчанд кичик мутахассислар лавозим жихатидан пастки поғонада турса-да, улар бажарадиган вазифалар умумлаштирилса, залворлигина «юк»ни кўрамиз. Жумладан, бундай ходимлар бемор билан турли муолажа усулларини ўқитиш, навбатчилик постидида сергак ва хушёр туриш, дори-дармон ва препаратларни истеъмол қилиш бўйича унга тавсия бериш, патронаж тизими ва тиббий кўрикда иштирок этиш, аҳоли ўртасида соғлом турмуш тарзини кенг тарғиб қилиш сингари касбий этикани талаб қиладиган масъулиятли вазифаларни бажаради. Хўш, уларга тўланадиган ойлик маош қанча? Ходим меҳнатига муносиб рағбат бериляптими?

— Ҳақиқатан ҳам, четдан қараган кишига катта-кичик даволаш муассасаларида меҳнат қилаётган тиббиёт ҳамшираси, лаборант, фельдшернинг иши осондек туюлади, — дейди Соғлиқни сақлаш вазирлиги тасарруфидида ўрта тиббиёт ва фармацевтика ходимлари малакасини ошириш ва ихтисослаштириш

Энди барча ҳамширалар тўлиқ ставкада ишга олинадими?

ХОДИМГА БИРИКТИРИЛГАН ИШНИНГ КўЛАМИ КЕНГ, ОЛАДИГАН МАОШИ ЭСА УНИ ҚОНИҚТИРМАЙДИ. БОЗ УСТИГА, ЎРТА ТИББИЁТ ХОДИМЛАРИНИНГ МАЪЛУМ ҚИСМИ ТўЛИҚ СТАВКАДА ЭМАС, АРЗИМАС МАОШ ТўЛАНДИГАН ЛАВОЗИМДА ИШЛАЙДИ

маркази директори, тиббиёт фанлари доктори, профессор Лола Мусажонова. — Лекин у шифокордан асло кам ишламайди. Кичик тиббиёт ходимлари ҳам муттасил равишда соҳа янгиликларидан хабардор бўлиб турса, касбий салоҳияти ошади. Марказимизда улар икки йўналиш — малака ошириш ҳамда ихтисослаштириш бўйича ҳар 5 йилда ўқув курсларига жалб этилади. Уларнинг ўқиб даври учун ўртача ойлик иш ҳақи тўлиқ сақланади. Малака ошириш курсида ўқиб қайтган мутахассис белгиланган тест синовларидан муваффақиятли ўтса, унга олий, биринчи ва иккинчи малака тоифаси бўйича қўшимча иш ҳақи тўланади.

Шу ўринда айтиб ўтиш керакки, қўшимча иш ҳақини маълум микдорда ошириш керак. Чунки ходимга бириктирилган ишнинг кўлами кенг, оладиган маоши эса уни қониқтирмайди. Боз устига, ўрта тиббиёт ходимларининг маълум қисми тўлиқ ставкада эмас, арзимас маош тўланадиган лавозимда ишлайди. Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2019 йил 21 январда қабул қилинган 18-сонли буйруғига мувофиқ, тизимдаги мавжуд даволаш-профилактика муассасаларида асосий штатда ишлайдиган ҳар бир ходим тўлиқ ставкада ишга олинishi белгилаб қўйилди. Жорий

йилда мазкур буйруқ ижросини таъминлаш йўлида муҳим қадамлар ташланган бўлса-да, ҳали ҳам таниш-билишчилик, маҳаллийчилик, қариндош-уруғчилик доирасида штат бирикларига «яримта-юримта»лик кадрлар ишга қабул қилинмоқда. Бунга қатъий чек қўйиш вақти келди.

Ходимни ҳимоялаш — давр талаби

Қайси соҳада меҳнат қилишдан қатъи назар, ходимга амалдаги меҳнат қонунчилиги талаблари доирасида ҳафсиз шароитда ишлаши, моддий жиҳатдан манфаатдор бўлиши, дам олиши, саломатлигини тиклаши учун шарт-шароитлар яратиб берилиши керак. «Касаба уюшмалари тўғрисида»ги қонуннинг янги таҳрири бу борадаги барча масалаларни тартибга солади. Мазкур ҳужжат давлат органлари, мансабдор шахслар, иш берувчиларнинг касаба уюшмалари ҳақ-хуқуқлари риоя этилишини таъминлайди.

— Статистик маълумотларга кўра, соғлиқни сақлаш тизимида 780 мингдан зиёд касаба уюшмаси аъзоси бор, — дейди Соғлиқни сақлаш ходимлари касаба уюшмаси республика кенгаши раиси Фарҳод Хананияев. — Шундан ўрта тиббий ходимлар 277 минг, кичик мутахассислар 117 мингдан зиёдни ташкил этади. Асосий ишда 0,5 ставкада ишловчиларнинг 48 минг нафари, 0,25 ставкада ишловчиларнинг 20 мингдан зиёди ўрта махсус маълумотли кадрлар ҳисобланади. Рақамлар таҳлили нимага кўрсатади? Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига кўра ишлаб чиқилган 9+3, яъни тўққиз йиллик умумий ўрта таълимдан кейинги ўрта махсус, касб-ҳунар таълими босқичида меҳнат бозоридаги талаб

ижросини имкон даражасида, мавжуд шарт-шароитдан келиб чиққан ҳолда таъминлаш керак. Хўш, вазирликнинг юқоридаги буйруғи ижроси жойларда қай даражада таъминланмоқда?

— Туман тиббиёт бирлашмасида ўрта тиббиёт ходимлари 918 нафарни ташкил этади, — дейди Сурхондарё вилояти Музработ тумани тиббиёт бирлашмаси бош шифокори Рустам Одинаев. — Шундан 738 нафари асосий ишда ишлайди. Қайсидир йилларда тиббиёт коллежларини татомлаган йигит-қизларнинг ҳаммаси ҳам олий ўқув юртига кира олмаган. Бошиқ соҳада ишлашга даъвогарлик қила олмайдиган бундай мутахассислардан 48 нафарини 0,75, 43 нафарини 0,5, 3 нафарини 0,25 ставкада асосий ишда ишга олишга мажбур бўламиз. 0,25 ставка учун 266 минг

491 сўм, 0,5 ставка учун 532 минг 983 сўм, 0,75 ставка учун 799 минг 474 сўм ойлик маош белгиланган. Табиийки, тўлиқ бўлмаган ставкада ишловчи кадрларга берилаётган ойлик маош уларни қониқтирмайди.

Соғлиқни сақлаш вазирлигининг тегишли буйруғи ўз вақтида қабул қилинди, десак адашмаймиз. Чунки тўлиқсиз штатда ишлаб жуда кам микдорда ойлик маош олаётган ходимлар, айниқса, ҳамшираларнинг моддий таъминотида жиддий муаммо бўлаётгани бор ҳақиқат эди. Қолаверса, улар пенсияга чиққанда ҳам кам нафақа оларди. Эндиликда ўрта тиббиёт ходимларининг моддий аҳволини ўнлашда сикхн ҳам, кабобни ҳам қуйдирмасдан иш тутиш чора-тадбирларини кўряптим.

Статистик маълумотларга кўра, мамлакатимизда аҳолининг ўртача умр кўриши даражаси охириги йилларда 67 ёшдан 73 ёшга кўтарилди. Бунга осонликча эришяётганимиз йўқ. Минглаб шифокорлар сафида уларга қўл-қанот, кўмакчи, елкадош бўлаётган, қуни тунга улаб меҳнат қилаётган ўрта махсус маълумотли кадрларнинг аҳоли саломатлигини сақлашдаги хизмати чексиз ва улкан. Шундай бўлгач, уларнинг моддий рағбатини ошириш, обрў-эътиборини мустаҳкамлаш биринчи галдаги вазифага айланмоғи керак.

Хулқар КУЗМЕТОВА
«Mahalla»

МЕНДА САВОЛ БОР...

Ҳамшира рейтинги қандай аниқланади?

— Эшитишимча, тиббиёт муассасаларида ишлайдиган ҳамшира фаолиятини баҳолашнинг рейтинг тизими амалиётга татбиқ қилинган экан. Бунда қайси ҳисоблар эътиборга олинади?

Севара РАХМАТУЛЛАЕВА,
Самарқанд вилояти.

Шухрат АЛИМАРДОНОВ,
Соғлиқни сақлаш вазирлиги бошқарма бошлиғи:

— Дарҳақиқат, шундай. Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 13 сентябрдаги «Бириямчи тиббий-санитария ёрдами муассасаларида тиббий хизматлар сифатини яхшилашга, ўтказилаётган профилактика тадбирларининг самарадорлиги учун масъулиятни оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорига мувофиқ, ҳамшира ва фельдшер фаолияти 11 та кўрсаткич

бўйича ҳар олти ойда бир марта жойларда ташкил этилган махсус мониторинг гуруҳи томонидан ўрганилади.

Ўрганиш натижалари талаб даражасида деб топилса, яъни ўша ҳудудда оналар ва болалар ўлими қайд қилинмаган, эмлаш жараёни намунали ўтказилган, ҳамшира тиббий этика деонтологияга тўлиқ риоя қилган, эпидемиологик барқарорлик ҳукм сураётган бўлса, уларнинг ойлик иш ҳақига 5 фойздан 20 фойзгача устама тўланади.

БИОЛОГИК ФАОЛ ҚЎШИМЧАЛАР ДОРИ ЭМАС

РЎЙХАТГА ОЛИШДАГИ БИРИНЧИ ШАРТ — МАҲСУЛОТ
ҚАДОҒИДА «БИОФАОЛ ҚЎШИМЧА ДОРИ ЭМАС»,
ДЕГАН ЁЗУВ БЎЛИШИ КЕРАК

Фирибгарлик, олдига нажот истаб келган кишини кўр-кўрона алдаб, моддий наф кўриш... Бу инсонийликнинг энг тубан кўриниши ҳисобланиб, ҳалол, покдомон, орийатли одамнинг амали эмас. Айниқса, бемор инсонларни алдаб, чув туширмоқчи бўлган фирибгарларни ҳеч бир сабаб билан оқлаб ҳам, кечириб ҳам бўлмайди. Афсуски, биологик фаол қўшимчаларни ишлаб чиқариш ва сотишда етказиб берувчилар томонидан мана шундай ҳоллар учрамоқда.

Мамлакатимизда биологик фаол қўшимчаларни ишлаб чиқариш, сотиш қандай меъёрлар асосида тартибга солинган? Бу маҳсулотлар касалликларга дори сифатида ҳам тавсия этиладими?

Дунё бўйича бу маҳсулот савдоси ҳуқуқий жиҳатдан тўлақонли тартибга солинмаган. Шу боис қатта даромад манбаи бўлгани учун ундан ноқонуний тарзда фойда олишчи бўлганлар ҳам кўп. Мисол учун, АҚШда йилга 20 миллиард, Россияда 705 миллион долларлик маҳсулот ноқонуний сотилади. Қўшпаб ишлаб чиқарувчилар синалган, табиий ўсимликлардан фойдаланса-да, айримлар илмий ўрганилмаган, ҳатто, захарли маҳсулотлардан биофаол маҳсулот тайёрлайди. Аксарият биофаол маҳсулотлар худдики, дори воситаси сифатида тарғиб этилади. Яқинда АҚШдаги Nutrilite Products ва унинг мамлакатдаги дистрибьютори Mytinger and Casselberry, Inc устидан суд иши олиб борилди. Улар маҳсулот рекламасида «Қандай қилиб соғлом бўлиш ва қандай қилиб соғлом қолиш мумкин» деган шiorдан фойдаланган. Гўёки маҳсулотларини мўъжизавий ҳислатга эга, дея таърифлаган. Аслида эса...

Биофаол қўшимчалар касалликни даволамайди

— Ҳар бир дори воситаси табиийёт ходими томонидан тавсия қилиниши керак, — дейди **Фармацевтика тармоғини ривожлантириш агентлиги Фармакология қўмитасининг етакчи мутахассиси Бахтиёр Шоисламов**. — Чунки ҳар бир дори воситасининг кўрсаткичлари ва меъёрлари бор. Қанча вақт ва қандай тартибда ичиш, унинг нозжўя таъсирлари эътиборга олинади. Ўзбошимчилик тўғрисида. Мисол учун, юрак хасталиги бор инсон кальцийни кўп истеъмол қилса, турли асоратлар, юрак ритмининг бузилиши кузатилади. Ҳатто, ўлимга ҳам олиб келиши мумкин. Энди биологик фаол қўшимчага келсак, у аслида дори воситаси эмас, балки ҳар кунги истеъмол қилаётган овқатимизда етишмаётган витамин, тузлар ўрнини тўлдириб бору-

СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИНИНГ
ТАВСИЯЛАРИДА ҲАМ БУ МАҲСУЛОТ
ЁРДАМИДА ДАВОЛАШ КЎЗДА ТУТИЛ-
МАГАН. ҲАМЮРТЛАРИМИЗ ШУНИ ЁДДА
ТУТИШЛАРИ КЕРАККИ, ЎЗБЕКИСТОНДА
БИОФАОЛ ҚЎШИМЧА ШИФОКОР ТОМО-
НИДАН ТАВСИЯ ҚИЛИНМАЙДИ. БУ ҚАТЪ-
Й ТАҚИҚЛАНГАН.

чи маҳсулот ҳисобланади. Уларнинг бирон-бир касалликнинг олдини олиш ёки даволаш ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Унинг қадоқланишида бирор касалликни даволаш ҳақида ёзувлар бўлса, бу ёлгон. Колаверса, дори-дармон ёки биологик фаол қўшимчаларни оёлаб, йиллаб узлуксиз истеъмол қилиш ҳам саломатликка зарар.

Божхонада ушлаб қолинган маҳсулотлар

— Жисмоний шахсларга табиийёт муассасаси томонидан берилган ҳужжат тақдим этилмадан фойдаланиш учун турли номдаги 10 тагача дори препаратларидан иборат воситалар ва уларнинг ҳар бири учун 5 ўрамдан ортиқ бўлмаган дориларни олиб кириш ва чиқишга рухсат этилади, — дейди **Божхона қўмитаси ахборот хизмати ходими Хусан Тангиров**. — Божхона қўнунчилигида биологик фаол қўшимчаларни олиб кириш мумкин эмас, деган тақиқ йўқ. Агар бу маҳсулотлар кўп миқдорда бўлса, у ҳолда тижорат мақсадида олиб киришга деб қаралади. Табиийки, белгиланган тартибда импорт қилиш учун божхона органлари мувофиқлик сертификатни талаб этади.

Ходимларимиз бу бўйича мунтазам тадбирлар ўтказиб боради. Мисол учун, 2019 йил 29 апрель кунини «Сирдарё» чегара-божхона постида сифати кафолатланмаган 530 та кутиди «Коэнзим QH» ҳамда 1038 та кутиди «Активный коралловый кальций» номли биофаол (капсула ва таблетка кўринишида) қўшимча моддалар ушланди. Натжижада жами қиймати 534 миллион 440 минг 960 сўмлик маҳсулотнинг мамлакатимизга ноқонуний кириб келиши олди олинди.

Шунингдек, Давлат хавфсизлик хизмати ва ички ишлар идоралари вакиллари билан ҳамкорликда «Янгиобод» ЙПХ масканида 171 дона, Урганч аэропортида 470 дона шундай маҳсулотнинг мамлакатимизга ноқонуний киришига чек қўйилди.

Аниқ меъёр, тартиб мавжуд эмас

Яқинда пойтахтимизда мавзу доирасида халқро анжуман ўтказилди. Унда юртимизнинг таърибали профессорлари билан бирга халқро ташиқлотлар вакиллари, хусусан, В.Шабалин (Россия), Бенсу Каррахалил (Туркия), Канг Даэжин (Жанубий Корея), Малая Юлиа Суреновна (Қозғистон) ва бошқалар иштирок этди.

Тадбирда таъкидланганидек, биологик фаол қўшимчаларни рўйхатга олишда уларнинг дори воситаларига тааллуқлигидини, чегарасини аниқ белгилловчи норматив-ҳуқуқий ҳужжат мавжуд эмас.

Биологик фаол моддаларни қайта рўйхатга олишда бюрократик тўсиқлар бартараф этилмаган. Шунингдек, реализацияси бўйича ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар, республикаимизга олиб кириляётган ва ишлаб чиқариляётган маҳсулотларни соҳа классификатори яратилмаган. Рўйхатга олиш тизимида шаффофлик таъминланмаган, рухсат этиш амалиётида юзасидан ривож этилиши юзасидан жисдий муаммолар бор.

— Биз биофаол қўшимчаларни мамлакатимизга олиб киришни рўйхатга оламиз, — дейди **Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузуридаги биологик фаол моддалар, озуқа қўшимчалари, янги кимёвий моддалар, парфюмерия-косметика**

маҳсулотларига рухсатнома бериш бўлими мудири **Фарҳод Исаков**. — Бу ҳақдаги маълумотларни очик ва шаффоф тарзда эълон қилиб борамиз. Ҳар бир рухсат этилган биологик фаол қўшимча тўғрисидаги маълумот вазирликнинг расмий сайтида жойланган.

Рўйхатга олишдаги биринчи шарт — маҳсулот қадоғида «Биофаол қўшимча дори эмас», деган ёзув бўлиши керак. Колаверса, Соғлиқни сақлаш вазирлигининг тавсияларида ҳам бу маҳсулот ёрдамида даволаш кўзда тутилмаган. Ҳамюртларимиз шунини ёдда тутишлари керакки, Ўзбекистонда биофаол қўшимча шифокор томонидан тавсия қилинмайди. Бу қатъий тақиқланган.

Республикаимизга олиб кириладиган ва ишлаб чиқариладиган биологик фаол қўшимчаларни Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси санитария-эпидемиология хизмати тизимида рухсат бериш тартиб-тамоишларидан ўттиш тартиби тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш ҳақида» қарори билан тасдиқланган низом талабларига кўра экспортдан ўтказилади. Токсикологик тадқиқот ва инсон организмга таъсири самарадорлиги баҳоланганидан сўнг, эксперт комиссияси муҳокама қилилади. Маълумланганидан сўнг рухсатнома берилади ва реестрга киритилади. Шу кунгача республикаимизда 2154 тур биофаол маҳсулот рўйхатга олинган. Рухсатномалар сони эса 436 та. Яъни битта рухсатнома билан ишлаб чиқарувчи 4-5 хил маҳсулот етказиб бериши мумкин. Кўнчилик «Бавирли» рухсат олгани, деб сўрайди. Албатта, бу фирма мамлакатимизда фаолият олиб бориш учун рухсатномага эга. Маҳсулотининг инсон организмга таъсири самарадорлиги текширилган. Компания томонидан юртимизга «Маржон кальций» олиб кирилади. Лекин кейинги пайтда матбуотда бу ташиқлот маҳсулотларини тарқатишда қўнунбузилиш кузатиляётгани ҳақида ёзилди. Бунга Соғлиқни сақлаш вазирлиги ўз муносабатини билдирган. Афсуски, биз ишлаб

чиқариш ва тарқатишга рухсатнома берамиз, холос. Уни рекламаси, сотилишини назорат қилиш ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ваколатига киради. Яқинда Манаполига қариш куралиш қўмитаси ҳам шу маҳсулот бўйича сўров юборди. Уларга ҳам «Бавирли» расмий рўйхатдан ўтганини маълум қилди. Асосий эътироз, маҳсулотининг сифати эмас, балки нархига бўляпти. Тан олиш керак, ҳозирда юртимизда биофаол қўшимчаларни сотишда нархлар белгиланишда аниқ механизм яратилмаган. Бу бўйича энди ҳаракатлар бошланди. Шу кунларда биофаол қўшимчаларни ишлаб чиқариш ва тарқатиш тартибига соловчи қарор лойиҳаси тайёрланди. Муҳокамадан ўтса, амалиётга жорий қилинади.

Маржон (коралл) кальций минг дардга давом?

Матбуотда ёзилганича, бу маҳсулот 211 турдаги дардга шифо эмаш. Жумладан, онкологик, бепуштлик, инсулут касалликларда ҳам яхши самара бериши ҳақида кайд этилган.

Мутахассислар томонидан коралл кальций таркиби ўрганиб чиқилди. Маълум бўлишича, унинг минераллар таркиби олдий кальцийга қараганда бироз бойроқ бўлар экан. Аслида самарадорлик борасида амалдаги табиий препаратлардан фарк килмаса-да, нима учундир бу қўшимчанинг нархи дорихоналаримизда сотиляётган кальций препаратидан жуда қиммат.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Ион-плазма ва лазер технологиялари институти ходими Рустам Ашуровнинг таъкидлашича, институт лабораториясида ўтказилган тадқиқотда иккала кальцийнинг асоси текширилган. «Бавирли» компаниясининг тармоқли маркетинг оркали сотаётган кальций таблеткаси ва ундан анча арзон бўлган дорихоналардаги кальций таблеткаси солиштирилганда иккала намунанинг асоси бир хил экани аниқланди.

Хайрулло
АБДУРАҲМОНОВ
«Mahalla»

Республика болалар кутубхонаси фаолияти такомиллашади.

Кўпчилик ишдан қайтгач, оила даврасида, бир пиёла чой устида мириқиб телевизор кўришни хушлайди. Кимдир ахборот дастурлари орқали сўнгги янгиликларни кузатса, яна биров кино ҳамда сериаллар ишқибози. Шундай вақтда кўрсатув ёки фильм ўртасида эфирга узатиладиган турли реклама роликлари эса анчагина норозиликларга сабаб бўлиши ҳеч кимга сир эмас. Бунга маълум маънода бозор иқтисодиёти шароитида пул топишнинг ўзига хос усули дейиш мумкин. Лекин миллий менталитетимизга зид, фарзандлар тарбиясига салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган ҳолатларни қандай изоҳлашга ҳайронсан киши.

Рекламадаги беҳаё саҳналар нега назоратдан четда қоляпти?

ОЧИҚДАН-ОЧИҚ САҲНАЛАР, АКТЁРЛАРНИНГ ҒАРБОНА КИЙИНИШИ, ИШЛАТИЛАЁТГАН ИБОРАЛАРНИНГ ШАРҚОНА ОДОБ-АХЛОҚ МЕЪЁРЛАРИГА ЗИД ЭКАНИ ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИГА БЕФАРҚ БЎЛМАГАН ҲАР ҚАНДАЙ ОДАМНИ ЎЙГА ТОЛДИРИШИ АНИК

Масалан, турли гигиеник воситалар рекламасини кузатадиган бўлсак, улардаги очикдан-очик саҳналар, актёрларнинг ғарбона кийиниши, ишлатилаётган ибораларнинг шарқона одоб-ахлоқ меъёрларига зид экани ёш авлод тарбиясига бефарқ бўлмаган ҳар қандай одамни ўйга толдириши аниқ. Қолаверса, реклама узатишнинг бошқа воситаларида ҳам ҳал этилиши керак бўлган муаммоларимиз талайгина.

Аслида бугун юртимизда реклама бозори қай тартибда назорат қилинади? Омма эътиборига ҳавола этилаётган маҳсулотлар тўғрисидаги ахборотларга қўйиладиган талаблар қандай? Уларни ишлаб чиқариш ва тақдим этишда истеъмолчиларнинг ҳавфсизлиги масаласига қанчалик эътибор қаратиляпти?

Чекловлар хорижий инвесторларни жалб қилишга таъсир кўрсатадими?

— 2019 йил 11 сентябрда Монополияга қарши курашиш қўмитаси таркибида Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш агентлиги ташкил этилди, — дейди **Монополияга қарши курашиш қўмитасининг Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш агентлиги Реклама фаолиятини назорат қилиш бошқарма бошлиғи Дилшод АЗИМОВ**. — Бу агентлик «Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш» ва «Реклама тўғрисида»ги қонунлар назоратини олиб борувчи, текшириш ҳуқуқига эга бўлган давлат органи ҳисобланади. Асосий вазифамиз, реклама бозорини тартибга солишдан иборат.

Яқинда Тошкент ва Самарқанд шаҳрида наркотик моддаларнинг ташиқ рекламаси чиқиб кетди. Норозилик ишончалар кўпайиб кетганидан у ўша кўннинг ўзидаёқ олиб ташланди. Гигиеник воситалар рекламаси бўйича эса шу вақтгача ҳеч ким эътироз билдирмади. Демак, маънавиятга зид ҳолат йўқ. Бизда бундай воситаларни реклама қилишга ҳеч қандай тақиқ қўйилмаган. Қолаверса, актёр шундай кўринишда чиқсин, мана бундай кийинсин, деган қўлининг ўзи мавжуд эмас. Реклама-ларни қандайдир чекловлар асосида тайёрлаш юртимизга хорижий инвесторларни жалб этишга ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Лекин ишлаб чиқарувчиларга бирор маҳсулот ҳақидаги маълумотни санъат даражасида, миллий менталитетимизни ҳисобга олган ҳолда тақдим этишни тавсия қиламиз. Бирор рекламани маънавиятга зид, деб баҳолаш учун Маънавият ва маърифат маркази, «Нуроний» жамғармаси, Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши, Хотин-қизлар қўмитаси каби ҳамкор ташкилотларнинг шу ҳақдаги ҳулосасини билишимиз керак. Баъзан хорижий телеканаллардаги рекламани ҳеч қандай ўзгаришсиз эфирга узатиш ҳолатлари ҳам учраб қолади. Уларни ҳам ўзимизга мослаштириб, ноўрин саҳналарини қисқартириб бериш мақсадга мувофиқлиги кўп таъкидланади.

Икки ойдан буён ўзгариш йўқ

Хўш, мазкур масалага Маънавият ва маърифат марказининг муносабати қандай? Қандай рекламаларни миллий менталитетимизга зид деб топилади? Билдирилган эътирозлар ўзининг ижобий ечимини топишми?

— Марказ томонидан доимий равишда рекламаларнинг миллий менталитетимиз билан нечоғли уйғунлиги таҳлил этиб борилади, — дейди **Маънавият ва маърифат маркази илмий-экспертиза бўлими мутахассиси Олмагул Ёқубова**. — Ойнаи жаҳонни оиланинг барча аъзолари биргаликда кўриши ҳисобга олинса, эфирга узатилаётган гигиеник воситаларнинг очикдан-очик рекламаси, ўзбекиона қадриятларимизга мос бўлмаган хатти-ҳаракатлар ёшлар тарбиясига ўз салбий таъсирини кўрсатмасдан қолмайди. Айниқса, хусусий телеканаллар орқали эфирга узатилаётган шундай ахлоққа зид кўринишлар борасида жуда кўп эътирозлар билдирилган.

Шу билан бирга, 2019 йил давомида ташиқ рекламалар борасида 8 марта мониторинг ўтказилди. Аниқланган салбий ҳолатлар бўйича келарли тавсиялар ишлаб чиқиб, мутасадди ташкилотга тақдим этилган. Мана, яқинда пойтахтимизнинг Яқкасарой туманидаги Усмон Носир ҳиссида жойлашган меъбел ишлаб чиқарадиган корхонанинг ташиқ электрон рекламасидаги «Хотин эски бўлса бўлсин, меъбел эски бўлмасин», деган иборасига танқидий фикр билдирилди. Шундай кейин у ўзгартирилди. Яна бир пешлаваҳада «Я хочу...», деб ёнига бир аёлнинг карикатура кўринишидаги сурати чизилган. Унга нисбатан билдирилган эътирозлар икки ойдан буён ўзгаришсиз қолмоқда. Ибораларнинг шу тарзда тағ маъно билан берилиши ахлоққа зид ҳолат, албатта.

Айниқса, давлат тилига нисбатан хорижий тиллардаги эълонлар соки кўндан-кўнга кўпайиб борапти. Назаримизда, 1998 йилда қабул қилинган «Реклама тўғрисида»ги қонунни қайта кўриб чиқиш зарурияти туғилмоқда. Унда

рекламадаги ёзувлар давлат тилида ёзилиши кераклигини белгилаб қўйиш мақсадга мувофиқ.

Энди рекламалар фақат давлат тилида бериладими?

Тил — миллатнинг ўзига хос хусусиятларини кўрсатиб берувчи асосий восита саналади. Назаримизда, реклама тайёрлашда ҳам шу жиҳат инобатга олинса, юқорида тилга олинган муаммоларга бироз бўлса-да, ечим топилаётган...

— Ҳозирги вақтда Ўзбекистон Республикасида реклама иштиёрий тилида берилиши мумкин, — дейди **Д.Азимов**. — Бу борада турли фикр-мулоҳазалар, эътирозлар юзгага келгани сабаб МДХ давлатлари тажрибасини кўриб чиқдик. Ўрганишлар натижасига кўра, Грузия, Россия Федерацияси, Украина ва шу каби бошқа кўпжа мамлакатларда барча рекламалар давлат тилида берилад экан. Шундан кейин биз ҳам «Давлат тили тўғрисида»ги қонундан келиб чиқиб, рекламалар, асосан, ўзбек тилида берилиши керак, деган тақлиф билдирдик. Аммо реклама берувчи ўз хоҳишига кўра, параллел равишда яна бирор қўшимча тилини танлаши мумкин. Инглиз, қозоқ, тожик ва бошқа тиллардаги оммавий ахборот воситалари эса рекламани ўзи рўйхатдан ўтган тилда берса бўлади.

Янги йилда қандай янгиликлар кутилмоқда?

— Хабарингиз бор, «Реклама тўғрисида»ги қонун 1998 йилда қабул қилинган, — дейди **Дилшод АЗИМОВ**. — Вақт ўтиши ва ахборот тарқатишнинг янги воситалар пайдо бўлиши билан мазкур ҳужжатга айрим ўзгартришлар киритиш эҳтиёжи пайдо бўлди. Шу мақсадда унинг янги таҳрири ишлаб чиқилди. Унга кўра, 2020 йилда ташиқ реклама жойлаштирилаётган ер майдони аукционда сотилади. Туристларнинг мароқли ҳордиқ чиқаришини таъминлаш мақсадида реклама қўйилмайдиган тарихий обидалар ҳудуди ажратиб олинади.

Янги қонун лойиҳасида одоб-ахлоқ меъёрларидан четга чиқмаслик бўйича тавсиявий характерга эга бўлган тақлифлар ишлаб чиқиш ҳам назарда тутилган. Танқидга сабаб бўлган рекламаларни сайти-мизга жойлаштириб, истеъмолчиларнинг муносабатини ўрганамиз. Эътирозли жиҳатлар эса реклама берувчига тушунтирилади. Қолаверса, юртдошларимиз янги ташкил этиладиган телеграм ботдаги (сайтда эълон қилинади) манзилимизга ўз фикр ва мулоҳазаларини юбориши мумкин. Қонун бузилиш ҳолатлари бўйича, албатта, чора кўрилади.

Шахноза РАҲИМХЎҲАЕВА
«Mahalla»

МЕНДА САВОЛ БОР...

Нега дори воситалари рекламаси кўп?

— Қиш келиши билан ҳаммаёқда дорилар рекламаси кўпайиб кетади? Бу одамларнинг шундай воситалардан ўзбўлармонлик билан фойдаланишига, оқибатда, аҳоли оғирлашишига сабаб бўлмайди? **Карима ТУЛПОВА**. Тошкент шаҳри.

Дилшод АЗИМОВ, Монополияга қарши курашиш қўмитасининг Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш агентлиги Реклама фаолиятини назорат қилиш бошқарма бошлиғи:

— Қонунчиликка кўра, фақатгина рецептсиз бериладиган дори воситасининг рекламаси амалга оширилади. Ўзлони бериладиган дориларнинг 90 фоизи эса чет эл фармацевтик компанияларида ишлаб чиқарилади. Улар маркетинг истеъмолчига етиб боришнинг энг қулай йўли

эканини билгани учун ишлаб чиқаришга 10 сўм сарфласа, рекламага 100 сўм сарфлайди. Бу ҳолатни тартибга солиш учун фуқароларнинг мажбурий тиббий сугурта қилиш тизими яхши ишлайди керак. Агар аҳолининг дори воситаларига бўлган эҳтиёжи қоплаб берилса, ўз-ўзидан талаб қолмайди. Қолаверса, истеъмолчининг рекламани таҳлил қилишга, ундан кўзланган асосий мақсад нима эканини тушунишга ўргатишимиз керак.

«Тошкент — Андижон» йўналишида автобус қатнови йўлга қўйилди.

Яқинда бир хушxabар тарқалди: Хоразм «Лазги» рақси Ўзбекистон маданий меросининг элементи сифатида Инсоният номоддий меросининг репрезентатив рўйхатига киритилди. Бу ҳақдаги қарор Колумбиянинг Богота шаҳрида 12 декабрь кuni ЮНЕСКОнинг Номоддий меросни асраш ҳукуматлараро қўмитаси мажлисида қабул қилинди. Рақсдаги жозиба, оташин ва бетакрор ҳаракатлар мазкур қўмита аъзоларининг ҳайратини минг чандон оширган, эҳтимолки, уларни ҳам беихтиёр рақсга чорлаган кўринади. Зотан, ЮНЕСКОнинг Номоддий меросни асраш ҳукуматлараро қўмитаси «Лазги»нинг Инсоният номоддий мероси Репрезентатив рўйхатига киритилишини овоз бермасдан, кенг консенсус асосида маъқуллагани бу фикримизни исботлайди.

ХОРАЗМ «ЛАЗГИ»СИДАН ДОГИСТОН «ЛЕЗГИНКА»СИ ЯРАЛГАНМИ?

Бу нимадан далолат? Бу, ҳеч шубҳасиз, қадимий ва бой тарихимиз, маданиятимиз илдизлари нақадар теранлигидан, аждодларимизнинг ижодкор ва санъаткор халқ бўлишгандан, дунё рақс санъатида ўз ўрнимиз ва овозимиз борлигидан ишона.

«Лазги» рақси мазкур рўйхатга номзод сифатида 2017 йилда Ўзбекистондан Халқаро «Олтин мерос» хайрия жамоат фонди тарафидан тақдим қилинган эди. Мана энди «Лазги» инсониятнинг бебаҳо мулкига айланди. Бундай катта эътирофга эришишда Ўзбекистон халқ артисти, бетакрор истеъдод эгаси, фидойи санъаткор, моҳир балетмейстер Гавхархоним Матёкубованинг хизматлари бекиёс. Шу боис машҳур раққоса билан бутунги суҳбатимиз мазкур ютуқнинг қандай қўлга киритилгани тўғрисида бошланди.

— 1993 йилда «Офатихон «Лазги» номли монография нашрдан чиқди. Бир кuni Халқаро «Олтин мерос» хайрия жамоат фонди томонидан ушбу монографияни тўлдириш таклиф қилинди. Шу зайдда «Лазги» ҳақидаги маълумотларни мукаммаллаштирдик. ЮНЕСКОга жўнатганимиздан кейин ҳам ушбу ташкилот олимлари бизга бир неча марта саволлар билан мурожаат қилишди, 444 та саволга жавоб топиб бердик, тўхтовсиз изландик. Урганч давлат университети ҳамда Хоразм Маъмун академияси олимлари билан ҳамкорликда бир қанча тарихий манбаларни ўқиб-ўрганиб чиқдик. Аслида ЮНЕСКО рўйхатига киришининг ўз ҳолида бор. Жумладан, «Лазги» рақсини пухта ўрганиб, қайси ҳаракатлари ўзига хос, дунё халқлари рақс элементларини таққорлаган эмасми, ўзига хослиги нимада, фалсафаси, вужудга келиши, тарихи барча-барчаси мукаммал ўрганиб чиқилди ва «Лазги»миз тан олинди.

— Мазкур ютуқни турлича баҳолаётганлар ҳам йўқ эмас. Жумладан, айрим санъатшунослар воҳа одамлари ижро этиб келган «Қўмпишчи», «Чағаллақ», «Сичқон ўйини» каби қатор рақс турларини «Лазги»дан ҳам қадимийроқ эди, дейишди...

— Асло бундай эмас. Тўғри, ушбу рақслар ҳам Хоразм санъатининг бебаҳо дурдоналари. Аммо уларнинг мазмун-моҳияти «Лазги»чалик бекиёс эмас. Санаганларингиз, асосан, ҳайвон ўйинларидир. Бундай рақслар маиший турмуш шароитидан, одамларнинг ҳаёт тарзидан келиб чиққан. Ёки халқларнинг аралашуви, ҳаёт муаммолари туфайли юзага келган. Аммо «Лазги»нинг фалсафаси бундай ғоялардан анча устун, унинг уч минг йиллик тарихи бор. Рақснинг пайдо бўлиши олам ва одам яралиши билан боғлиқ. «Авесто» Хоразмда ёзилган. Оташпарастлик маросимлари бизнинг туپроқларда ўтказилган. «Лазги» оташпарастлик динининг покланиш маросимларида ўйналган. Мендан кўпчилик сўрайди: нима учун «Лазги» куйи чалинса, одам беихтиёр ўйнаб кетади? Ана шу саволга жавоб бор: чунки «Лазги»га ўт-олов акси, жўпқинлик, оташинлик кўчган.

— Доғистонликлар «Лезгинка»си ҳам жуда машҳур. Хоразм лазгиси ва лезгинканинг бир-бирига қандай алоқаси бор?

— XII асрда Чингизхонга энгилгандан кейин Султон Жалолиддин Синд дарёсидан ўтиб, Кавказ томонларга боради ва 10 йил саргардонликка юради. Доғистонга бораганида саркардани заҳарлашади. Жалолиддин Мангубердиннинг ўлиmidан сўнг у билан борган хоразмлик аскарлар ўша ерда қолиб кетишади. Табиийки, Хоразмшоҳлар даврида аскарларнинг мадҳиясига айланган «Лазги» рақсини бу йигитлар Доғистонда ҳам ижро этишган. Бу ҳақда тарихий манбаларда етарлича маълумотлар бор. Маҳаллий аҳоли ана шу аскарларни лезгинлар, улар яшаган қишлоқни «Лезгиё», деб аташган, бу сўз «келгинди» деган маънони англатган. Бора-бора юртиmidан кетган шу одамлар туф аҳоли билан қоришиб, бизнинг маданиятимиз уйғунлигида «Лезгинка» рақси пайдо бўлган. Унутмаслик керакки, Хоразм Доғистондан маданият ўрганмаган. Зеро, буюк давлатнинг санъати ҳам буюк бўлади.

— «Лазги» куйига биринчи бўлиб шёър басталаган буюк

санъаткор Комилжон Отаниёзов бўлса, сиз шу рақсга янгича сайқал ва янгича умр берган ижодкорсиз. Ушбу рақс тарихидаги энг муҳим ҳиссангиз қандай?

— Комилжон устознинг санъатимиз ривожига тутган ўрни бекиёс. Олдин воҳада бир одат бўлган: эркаклар бор даврада аёллар рақс тушмаган. Хотин-қизлар ўзаро гармон чалиб ўйнашган, халфалар куйлаган. К.Отаниёзовнинг диалогтар кўшиқлари халқнинг юрагидан жой олғач, устоз раққосаларни ҳам ишга соддилад.

«Лазги» илоҳий куй бўлгани учун олдин яшаб ўтган устозлар унинг куйига шёър басталашмаган. К.Отаниёзов биринчи марта сўз боғлаб «Лазги»ни айтган. Ана шундан кейингина «Лазги» Ўзбекистон ҳудудидан чиқиб кетиб, дунёни забт этган. «Лазги» яқка рақс эди. Мен М.Тургунбоева, Тамарахонимлар саҳналаштирган оммавий рақслардан илҳомланиб, «Лазги»ни оммавий саҳналаштирдим. Шундан кейин ушбу рақсимиз бутун дунё узра ёйилди.

— Балетмейстер сифатида бутунги миллий рақс санъатимиздаги муаммоларни нима-ларда кўрасиз?

— Аввало, миллий рақсларимизни ўйнай олмаётимиз. Менимча, бу ёшларимизнинг миллий-лигимиздан, маънавий илдизларимиздан узоқлашаётгани билан боғлиқ. Устоз К.Отаниёзов бирор рақсга тушганимизда, биздан ашуланинг сўзларини тушунишни талаб қиларди. Китоб ўқишни, ғазални ёллаб, унда акс этган маънони рақс ҳаракатлари орқали етказиб беришни истардилар. Агар сўзларни ёд олмасак, ўйнашга руҳсат бермасдилар. Олдий мисол, соч, кўз, қоп, юришларинг деган сўзлар маъносини рақс ҳаракатлари орқали кўрсатиш керак. Аммо соч сўзи ашулада 20 марта келади. Бундай пайтда бир хил ҳаракат томошабини бездиради. Шу боис 20 хил ҳаракат билан рақсга тушиш кераклигини ҳам устозимиз тушутирган. Эстрада санъати кириб келиши ҳам рақс санъатимизда баъзи муаммоларни чиқарди. 1990 йиллардан кейин рақсларда ҳаракатлар тезлашиб кетди. Тезкор рақсларда эса ноз-

МАЗЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Ўзбекистон халқ артисти Гавхар Матёкубова 1947 йил 18 октябрда Хоразм вилоятининг Кўшкўпри туманида таваллуд топган. Унинг раққосалик даври 1961 йилдан бошланган бўлса, 1997 йилдан рақс соҳасида балетмейстерлик фаолиятини бошлади. Илмий-амалий изланиш жараёнида Г.Матёкубова йўқолиб бораётган анъанавий халқ рақсларини саҳналаштирди.

Ўзбекистон халқ артисти, «Меҳнат шухрати» ордени соҳибаси айна пайтда катта шижоат билан Хоразм вилояти Маданияти бошқармаси Халқ ижодиёти бўлими бошлиғи, Академик ва халқ бадийи жамоалари «Хоразм рақси» ансамбли раҳбари, Маданият вазирлиги «Ўзбекконцерт» давлат муассасаси қошида «Устоз-шоғирд» Миллий рақс Марказининг раёсат ва ижодий гуруҳ аъзоси сифатида меҳнат қилмоқда.

Устоз раққоса ва оlima «Офатихон «Лазги» номли монография ҳамда Ўзбекистон халқ артисти Комилжон Отаниёзовнинг 100 йиллигига бағишлаб «Санъат дарғаси», «Лазги» — 3 минг йил» китобларини нашр қилдирди. Гавхар Матёкубованинг шоғирдлари бисёр. Улар орасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвонига сазоворлар, Зулфия номидаги ҳамда «Ниҳол» мукофотлари совриндорлари бор.

карашма, ибo-ҳаёни чиқариб бериш мушкулроқ.

— Раққоса бўлиш қийин, аммо раққосанинг оила бекаси бўлиши ундан ҳам мураккаб. Шундай эмасми?

— Жуда қийин. Халқимиз орасида киз боланинг раққоса бўлишини қабул қилмайдиганлар бор. Лекин ҳақиқий истеъдод эгаси ҳар иккисиниям эплайди. Ўзимнинг ҳаётим мисолида айтсам, турмуш ўртоғим Олимжон Тожиёв билан 1964 йилдан 2002 йилгача, у киши вафот этгунгача бахтли яшадик, уч фарзанд улғайтириб, барини олий маълумотли қилдик. Тўғри, орада тушунмовчиликлар бўлган, рақс тушишига қаршилик қилган, аммо менинг санъатсиз яшай олмаслигини тушунигани учун ҳам оилам пароканда бўлмади.

— Сиз Тошкент давлат университети(ҳозирги ЎЗМУ)нинг тарих факультетини тугатгансиз. Бу эса кўплаб рақс турларининг тарихини тадқиқ этишингиз, санъатимизнинг маъвум жихатларини ёритишингиз, китоблар ёзишингизда қўл келяпти.

— Албатта. Эрамиздан аввалги даврларда саҳналаштирилган «Чанок ўйини», «Қайроқ ўйини», «Авесто маликаси Анахита»,

«Олов ўйини» каби рақсларни тайёрлашда тарихий манбаларга таянганман. Ҳозир эса «Туپроқдан яралдим, туپроққа қайтгумдир», деган рақс устида ишлаётман. Маликалар тимсолини гавдалантириш учун ҳам ўқиб, изланиб керак. «Авесто»ни ўрганганимда Анахита маъбудаси эътиборини тортди. У — гўзаллик, мўл-қўлчилик маъбудаси. Бир кўринишда олдий туюлган рақснинг ҳар бир ҳаракатлари мусиқага мос тушгани учун тарихий асарларга юзланганимиз. Ҳатто рақс учун махсус куй, куйга мос оҳанг, либос, тақинчоқлар танлаш осон кечмаган. «Авесто»да бу маросимларда рақс унли, мазмунли товушлар билан ижро этилган деган маълумотларни ўқигач, бундай товуш чиқарадиган инсонни излаб-излаб чекка қишлоқда яшовчи ёши катта момоларни топганимиз. Ўша рақс куйида сўз йўқ, аммо товушлар бор. «Анахита» 2004 йилда Мукаррама Тургунбоева номидаги кўрик-танловда олий ўринга лoйқ қўрилди. Бугунги кунда ҳам дунёга чиқсак, репертуаримиздан ушбу рақс, албатта, ўрин олади.

— Мазмунли суҳбатингиз учун ташаккур!

Юлдуз ҲОЖИЕВА
суҳбатлашди.

ЙЎТАЛ – БОШҚА БИР КАСАЛЛИКНИНГ БЕЛГИСИ...(МИ?)

ЙЎТАЛНИНГ 14 КУНДАН ОРТИҚ ДАВОМ ЭТИШИ, ТАНА ҲАРОРАТИ ОШИШИ, КУЧЛИ ЧАРЧОҚ ХИС ЭТИШ, ТЕРЛАШ, КУКРАК ҚАФАСИДА ОҒРИҚ СЕЗИШ ХАВФЛИ САНАЛАДИ.

Совуқ об-ҳавода вирусли юқумли касалликлар авж олади. Юқори нафас йўлларининг шомоллаши билан кечувчи хасталикларнинг ёқимсиз аломатларидан бири — йўталдир. Баъзан муздай сув ичгач ёки шомоллаш оқибатида ҳам йўтал юзага келади. Йўтал ҳар қандай одамни ҳолдан тойдиради, тунлари тинч ухлашга қўймайди.

Бу сафар саҳифамизда айнан йўтал ва уни даволаш турлари ҳамда унинг олдини олиш йўллари ҳақида маълумот берамиз.

Сабабсиз йўтал бўлмайди

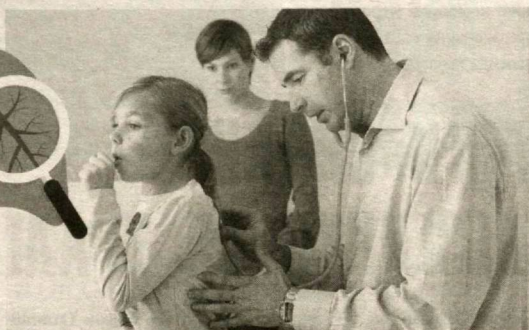
Қиш — шомоллаш мавсуми. Ҳар қандай киши йўтални шомоллаш билан боғлайди. Аммо йўтал сабабсиз пайдо бўлмайди — у бирор юқумли, респираторли ёки вирусли касаллик белгисидир. Йўтал — назорат қилиб бўлмайдиган, ўпкани ҳар хил зарарли моддалардан химоя қилувчи рефлекторли ҳаракат. У нафас йўлларида ажраладиган ортиқча (балғам ва шилимшиқ) моддаларни чиқаради. Йўтал организмнинг ёт жисмларга ёки аллергияга реакцияси натижасида ҳам пайдо бўлади, лекин кўпинча бу рефлекс, организм мустақил енга оладиган шомоллаш билан боғлиқ. Йўтал муайян касаллик эмас, балки бошқа хасталикнинг бир белгиси. Асосий касалликни даволаш орқали йўталдан қутулиш мумкин. Қолаверса, организмнинг ташки мухит таъсирларига нисбатан химоя реакцияси ҳамдир. Совуқ ҳавода авж олувчи вирусли йўтал мунтазам равишда ўз белгиларини ўзгартириб, бир неча ҳафтагача давом этиши мумкин.

14 кундан ўтса, хавфлидир

Йўтал ҳақида гап кетганда, аҳоли ўртасида куруқ ва нам йўталга ажратилади. Аслида тиббиётда йўталнинг 20 дан ортиқ тури мавжуд бўлиб, ҳар бири қайсидир касалликнинг белгиси сифатида организмда кўриниш беради. Масалан, куруқ йўтал, одатда, ларингит, трахеит, бронхит, бронхитал астма қабиларда кузатилади, нам йўтал ўпка абсцесси, ўпка гангрениси, сурункали бронхит, пневмония, бронхоэктазия, бронхитал астма касалликларидан пайдо бўлади. Оғрикли йўтал нафас йўлларида кучли шомоллаш жараёни бошланганини билдиради. Йўталнинг бошланишига чанг-тўзон, ви-

руслар, бактерия ва микроблар, аллергия моддалар сабабчи бўлади. Йўтал ёрдамида нафас йўлларимиз ортиқча балғам ва микроблардан тозаланади. Агар микроб ҳалқумнинг орқа қаватини зарарлаган бўлса, томоқ яллиғланади. Ана шунда фарингит пайдо бўлиб, йўтал юзага келади. Борди-ю, инфекция овоз пайларини зарарлаган бўлса, дарров ларингит бошланади. Бунда йўтал ҳам анча изтиробли бўлиб, кетиши қийинроқ кечади. Айнан шу даврда касаллик даволанса асорати қолмайди. Агарда тўғри даво чоралари қўлланилса, йўталдан атиги 3 кунда халос бўлиш мумкин. Акс ҳолда касаллик авж олиб, бронхитга олиб келади. Бунда янада оғрикли йўтал пайдо бўлиб, кечаси ҳам кишини қийнайди.

Йўталнинг аллергия турини кўпчилик уни оддий ёки куруқ йўтал деб ўйлайди. Фарқлаш қийин кечади. Йўталнинг бу тури одамни мавсумлар ўзгарганда кўпроқ қийнайди. Бунга сабаб, баҳорда гуллайдиган ўсимликлар ва дарахтлардан ажраладиган гул чанги бўлади. Ёзда эса баъзи манзарали дарахтлар ва ўт-ўланлардан ажраладиган уруғ чанги сабаб бўлади. Ҳаттоки, хонадаги ҳаво ва буюмлар ҳам таъсир қилиши мумкин. Тунда хуруж қиладиган йўтал фақат аллергия ҳолатда бўлмайди. Баъзан юрак касалликларини ҳам билдиргувчидир. Агар йўтал муолажаларга қарамасдан 10

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

ХАЛҚ ТАБОБАТИ ОРҚАЛИ ЙЎТАЛДАН ХАЛОС БЎЛИШ УСУЛЛАРИ

- Турпни қирғичдан чиқариб, сувни доқа орқали сузиб олинг. Уни асал билан аралаштириб, кечқурун ухлашдан олдин ва овқат олдида 2 ош қошиқдан истеъмол қилинг.
- Сабзи шарбатини чиқариб, уни тенг миқдорда сут билан аралаштиринг. Ичимликни кун давомида 5-6 марта қабул қилинг.
- Ярим килограмм пиёзни майдалаб, 400 грамм шакар билан аралаштиринг ва 1 литр сувга солиб, 3 соатча қайнатинг. Бироз совигач, 50 граммча асал қўшинг. Суюқликни овқатдан кейин кунига 4-6 ош қошиқдан ичинг.
- Икки бош пиёзни майда тўғраб, 1 стакан сутга солиб қайнатинг. 4 соатча тиндириб қўйгач, сузиб олинг. Уни ҳар 3-4 соатда 1 ош қошиқдан ичиб туринг.
- Бир бош саримсоқлиёз ва оддий пиёзни майда тўғраб, сутда қайнатинг, сўнг асал қўшинг. Қайнатмани куруқ йўтал қийнаганда ҳар соатда 1 ош қошиқдан истеъмол қилиш зарур.

кун давом этса, танада инфекция борлигини билдиради.

Йўталнинг 14 кундан ортиқ давом этиши, тана ҳарорати ошиши, кучли чарчоқ хис этиш, терлаш, кўкрак қафасида оғриқ сезиш хавфли саналади.

Болаларда қандай кечади?

Болалардаги йўтал турли хил хусусиятга эга бўлиб, уни даволашга ёндашув ҳам турлича

бўлиши зарур. Масалан, куруқ, тўхтовсиз, ачиштирувчи, балғамсиз йўталда томоқ кичилиши, ўкчиш қабилар кузатилади. Бундай йўтал, айниқса, кечаси хуруж қилади. Болага енгил бўлиши учун ота-оналар куруқ йўтални юмшатишга ҳаракат қилишлари лозим. Бунда «куруқ йўтал учун» деб ёзилган, томоқдаги ачишишни йўқотадиган, тинчлантирувчи препаратлар ёрдам беради. Уларни болалар шифокори тавсиясига кўра сотиб олган маъқул. Шунингдек, йўтал билан кечувчи хасталикларда иммунитетни кучайтирувчи, антибактериал ҳамда яллиғланишга қарши дори-дармонлар ҳам тавсия қилинади. Болалар учун таркибда табиий антибиотик бўлган, ўсимликлардан тайёрланган сироп ва экстрактларни қўллаш мақсадга мувофиқ. С витаминига бой маҳсулотлар эса кичкинтойнинг иштаҳасини очади, умуман, тез соғайишига ёрдам беради.

Қандай текширилади?

Агар йўтал бир ҳафта ва

ундан ортиқ давом этса, беморнинг умумий аҳоли ёмонлашса, бу — шифокорга мурожаат қилиш учун жиддий сабаб бўла олади. Йўтални эффектив даволаш тўғри қўйилган ташхисдан бошланади: йўтал сабабларини, йўтал ҳаракатини аниқлаш, қўшимча симптомларни ҳисобга олиш (иситма, бурун битиши, бош оғриши каби) керак. Вақтида шифокорга мурожаат қилсангиз, у йўтал билан кечувчи касалликни аниқлаб даво чорасини белгиласа, йўтал тез кунда йўқолади. Йўтал антибиотик билан даволанмайди. Антибиотиклар инфекцияни даволайди. Йўтал пайтида антибиотиклар ичсангиз, йўтал чакирган касалликнинг клиник манзарасини беркитиб қўйиш мумкин ва шифокор ташхис қўйишда адашади. Ундан ташқари, антибиотиклар иммунитетини бузиб қўйиб, беморнинг (айниқса, болаларда) аҳолини оғирлаштиради. Йўтал нима сабабдан пайдо бўлганини билиш учун стетоскоп орқали ўпка эшитилади, рентгенография қилинади, умумий қон анализи топиштирилиб, туберкулин синамаси ва бурун-ҳалқумдан мазок олиб экиш орқали аниқланади.

Даволашни тўғри олиб бориш муҳим

Йўтал бошланиши билан унга тўғри даво чоралари қўлланилса, касаллик тезда бартараф этилади. Бемор овқатланишга, гигиенага эътибор бериш билан бирга, дори воситаларини тўғри танлай олиши лозим. Бошланғич йўтални нотўғри даволаш пневмониянинг ривожланишига олиб келиши мумкин, шунинг учун йўтални даволаш фақат шифокор томонидан белгиланиши керак. Чунки шифокор йўталнинг қайси босқичда эканлигини аниқлагандан кейингина дори-дармонларни тайинлайди.

Шундай сурункали касалликлар борки, бемор нега йўталлаётганини ўзи билади. Бу — ангина, трахеит ва ларингит билан касалланган беморларга тааллуқли. Уларда йўталдан фориг бўлиш чўзилади. Бундай беморлар, албатта, шифокор назоратида бўлиши шарт. Дори-дармонлардан тапқари, физиотерапия ва ингаляция даво чоралари ҳам қўлланилади. Албатта, уларда қайта-қайта йўтал бўлиш ҳолатлари кузатилади. Қайта-қайта йўталнишга эса безъетибор бўлмаслик керак.

Энг муҳими, йўталга шунчаки енгил ўтиб кетадиган дард деб қарамаслик, касалликнинг илк босқичидаёқ шифокорга мурожаат қилиш, ҳар қандай шароитда ҳам даволанишни охиригача етказиш, врач тавсияларини тўлиқ бажариш керак.

Гўзал СУВОНҚУЛОВА,
олий тоифали шифокор,
терапевт.

Соғлиқни сақлаш вазирлиги байрам кунлари тиббиёт муассасалари узлуксиз ишлашини маълум қилди.

Ҳар бир организмда ташқи таъсирларга қарши химоя тизими мавжуд. Бу — иммунитетдир. Иммунитетимизнинг юқори бўлиши бизни турли касалликларга чалинишдан ҳимоялайди. Акс ҳолда эса ҳолсизлик, тез-тез хасталаниш, ундан тузалишнинг қийин кечиши юз беради. Демак, касалликларга тобелик, биринчи навбатда, айнан иммунитет тизимимиздаги муаммолар билан боғлиқ. Айниқса, қиш кунларида келиб чиқадиган шамоллаш, грипп, тумов каби хасталикларга организмимиздаги кучсизлик, химоясизлик кенг йўл очиб беради. Ҳўш, иммунитет тизимимиз ҳақида нималарни биламиз, уни кўтариш учун қанақа чоралар қўллашимиз лозим? Қандай ҳолларда организмимиз кучсизланиб, касалликлар қаршисида ожиз қолишимиз мумкин?

ИММУН ТИЗИМИНИ ҚАНДАЙ МУСТАҲКАМЛАШ МУМКИН?

Химоя кучимиз нимага боғлиқ?

Замонавий тиббиётнинг аниқлашича, атроф-муҳитнинг ифлосланиши, доимий стресс ҳолатида юриш, етарли даражада мева-сабзавот, сут-қатик, гўшт каби маҳсулотларни истеъмол қилмаслик, уйдаги электр жиҳозлар (телевизор, компьютер, микротўлқинли печ) таратаётган зарарли тўлқинлар каби омиллар иммунитетимизнинг заифлашувига олиб келади. Қолаверса, ҳар бир организм фаолияти иммунитет билан бевосита боғлиқ. Асаб, эндокрин тизимидagi ўзгаришлар ҳам иммунитетимизга таъсир қилади. Мисол учун, хурсанд кайфиятда бўлиш ижобий ўзгаришни келтириб чиқарса, ҳафалик акс таъсирга эга. Чунки депрессия натижасида ҳосил бўладиган кортизол гормони иммунитетни кисиб қўяди. Шу боис иммунитет ҳақида қайғурган одам организмдаги ҳар бир ўзгаришга эътиборли бўлиши керак.

Рухий ҳолат ўзгариши, тана ҳароратининг сабабсиз кўтарилиши ва пасайиши, тез толиқиш, умумий ҳолсизлик, узок давом этувчи депрессия, руҳий тушқунлик, атрофдаги воқеа-ҳодисаларга нисбатан бефарқлик, тунги бедорлик, кундузи уйку босиш, турли аллергия таъсирларининг пайдо бўлиши иммунитет пасайганидан дарак. Иммунитетингиз қай даражада эканини сиздаги шамоллашнинг давом этиш муддати ёхуд бирор жойингиз шиллингандан кейинги жароҳатнинг битишига қараб аниқлаш мумкин. Жароҳат тез битса, тумов тез чекинса, демак, иммунитет юқори. Хасталик асоратли кечиб, жароҳат секин битса, иммунитетни кўтариш учун дарҳол ҳаракат қилиш даркор. Чунки иммун тизимдаги «носозлик» организмнинг касалликларга

чалинувчанлигини оширади.

Тиббий воситалар яхши самара берадими?

Иммунитетни кўтаришга мўлжалланган таблеткалар бор. Аммо ҳар қандай дори ҳам иммунитетнинг бир занжирига таъсир қилади, ҳолос. Қолаверса, химоя тизимимизни тезда кўтаришнинг умуман иложи йўқ. Албатта, бунинг учун жиддий саъй-ҳаракат, дори-дармон ва бошқа усулларни қўллаш, уларни сабот билан узок вақт бажариш талаб қилинади.

Табий усуллар нечоғли фойдали?

Иммунитетни кўтаришда доридан кўра соғлом турмуш тарзига амал қилиш самаралидир. Вақтида ишлаб, вақтида дам олиш, фойдали мева-сабзавотларни истеъмол қилиш, тоза ҳавода ҳордиқ чиқариш, гигиенага риоя қилиш, асабийлашмаслик орқали барқарор иммунитетга эришиш мумкин. Чинқиш муолажасини қўллаш ҳам бу борада беназир.

Иммунитетни кўтариш аслида ҳолсизликнинг олдини олишдир. Бунинг учун ҳар кун наҳорга 1-2 дона қизил сабзи, 2 дона апельсин ёки олма, тушлик пайтида ярим боғ селдир ёки қашниқ, салат барги, уйкуга ётишдан олдин 1 пиёла қатик истеъмол қилиш фойдалироқ. Петрушка, шивит, салат барги танага қувват берувчи, юқумли касалликлардан ҳимояловчи таъсирга эга.

Ошқозон-ичак, жигар, ўт пуфаги соҳасида муаммолар бўлса, олдийгина наъматак, дўлана, шотут меvasини истеъмол қилиш тавсия этилади, чунки улар витаминларга низоҳатда бой. Одамгидеҳ (женьшень), зуб-турум, газанда ўт, дала қирқбўғини, арслонқуйрук, дасторбош, беҳи барги, тоғжамбил, шивит ва зигир уруғи, бўйимодарон каби ўсимликлар ҳам иммунитетни оширади. Улардан дамлама тайёрланиб, кунига икки маҳал наҳорга ва ётишдан олдин ичилади.

Иммунитетни кўтариш ҳамда асаб тизимини мустаҳкамлашда асалга тенг келадигани йўқ. Уйку олдида 1 ошқошиқ асал ёб, орқасидан қайнатилган илиқ сув ичилса, низоҳатда фойдалидир. Ёки седанани янчиб, асалга ара-

лаштириб, ҳар кун наҳорга нўхатдай миқдордагиси истеъмол қилинади.

Дуч келган дамламани ичавериш мумкинми?

Баъзи одамлар ўзига ўзи «ташхис» қўйиб, «даволаниш»ни одатга айлантиришган. Озгина чарчоқ сезса, «иммунитетим тушиб кетган», дея турли гиёҳли чойлар, биологик фаол қўшимчалар, витаминларни қабул қилишади. Гиёҳлар ҳам кучли стимулятор, уларни қўллаш-қўлламаслик бўйича аниқ йўриқнома бор. Дуч келган гиёҳдан чой дамлаб ичавериш организмдаги яширин касаллиқни кўзгаб юбориши мумкин. Биологик фаол қўшимчалар, витаминларга ҳам аслида организмга эҳтиёж бўлмаслиги, уларнинг гиперфаоллиги зарар келтириши мумкин. Мисол учун, ҳозир кўпчилик занжабил (имбир) ли чой ичишга ўтиб олган. Занжабил, албатта, фойдали, аммо онкологик хасталикларга мойиллиги юқори бўлганларга мумкин эмас.

Эмлаш қанчалик ёрдам беради?

Вакцина (эмлаш) — муайян бир хасталик билан оғриган бемордан био-материал олиб, уни маълум дозада соғлом одамга юбориш, яъни сунъий йўл билан «юктириш» демакдир. Соғлом организм бу ёт модда билан танишиб, унга қарши реакция кучи — иммунитет ҳосил қилади. Бу инфекция яна организмга тушганда қандай курашиш йўлини билиб олади.

Вакцина инъекциялари ёмон асоратларни, сурункали хасталикларни келтириб чиқаради, дея ишонадиганлар ҳам бор. Эмлашдан кейин кузатиладиган баъзи ноқуш ҳолатларни тўғри баҳолаш лозим. Чунки организм ёт моддани қабул қилади, у билан курашиш осон кечмайди. Масалан, гриппга қарши эмлаш ўтказилса, инсон чиндан ҳам, грипп билан оғриганда ўзини қандай ҳис қилса, худди шундай бўлиши, ўзини намлик ва совуқдан узок тутиши, тана ҳароратини назорат қилиб туриши керак. Ҳеч бўлмаганда 3 кун ўзини парвартишлари лозим. Шундангина вакцина кутилган натижани бериб, асоратларсиз кечади.

Хулоса ўрнида

Иммунитет организмнинг касал юктирмаслиги ва касалликларга қарши курашиш қобилиятидир. Уни кўтариш эса саломатлиқни мустаҳкамлашнинг бир усули ҳисобланади. Шу боис им-

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

ОРГАНИЗМНИ ҚАНДАЙ КУЧЛИ ҚИЛИШ МУМКИН?

Қиролича Мария номидаги Лондон университети олимлари иммунитетни оширишнинг 5 та табиий усулини маълум қилишди.

Олимларнинг фикрича, иммунитетни оширишда табиий воситалардан бири маврак (шалфей) ҳисобланади. У ўзининг бактериялар, оксидантлар ва яллиғланишларга қарши хусусиятлари билан маълум. У нафас йўлларида мустаҳкамлаш ва шамоллашнинг олдини олишда ёрдам беради.

Иммунитетни, шунингдек, ёрқин рандаги маҳсулотлар, мевалар ва сабзавотлар: помидор, апельсин, лавлаги, қаклажон ва тарвуз мустаҳкамлайди. Бу маҳсулотларни фаол истеъмол қилиш билан бир ҳафтадан кейин ижобий натижага эришиш мумкин.

Олимлар иммунитетни қўллаб-қувватлаш учун гиёҳлар ва зираворлар — саримсоқ, занжабил, зарчавадан фойдаланишни тавсия қилишади. Бу маҳсулотлар бактериялар ва вирусларга қарши хусусиятларга эга. Бундан ташқари, улар моддалар алмашинувини тезлаштириш ва ортиқча вазнини йўқотишда ёрдам беради. Шамоллашга учрамаслиқнинг яна бир усули янги мева ва сабзавот шарбатларини ичиш ҳисобланади. Улар иммунитетни мустаҳкамлашга ёрдам берувчи асаб тизимига ижобий таъсир кўрсатувчи магнийга эга.

мун тизимининг заифлашиши нафақат маълум бир витамин ёки минераллар етишмаслиги, балки ҳаёт тарзимиз ва кун тартибимизнинг нотўғри ташкил этилишига ҳам боғлиқ бўлишини эсдан чиқармаслигимиз лозим.

Дилшод АШУРОВ,
олий тоифали шифокор

Энди тамаки маҳсулоти қадоғига чекиш оқибатида келиб чиқадиган касаллик тасвири туширилади.

2020 йил: дунёни қандай синовлар кутмоқда?

Бугун глобллаштириш жараёнлари мамлакатлар ва қитъаларни тобора мустақкам боғламоқда, хариталардаги чегаралар ва жўғрофий тўсиқлар муайян маънода эскириб борапти. Бир минтақадаги ҳодисалар бошқасида оғир оқибатларни келтириб чиқарапти. Бутун дунёга таъсир ўтказаяпти. Хўш, 2020 йилда дунё сиёсатида қарорлар қабул қилинишига сабаб бўладиган қандай воқеалар кутилмоқда? Жаҳон ОАВ, эксперт ва кузатувчилари ана шу саволларга жавоб изламоқда.

Қарама-қаршиликлар янада кучайиши кутилмоқда

Тахлилларга кўра, янги йилда қудратли давлатлар ўртасидаги рақобат янада кучаяди. Дунёнинг биринчи рамакли иктисодиёти — АҚШ ортидан шиддат билан қувиб келаётган Хитой Халқ Республикасига нисбатан стратегия «хужум»ни кучайтиради. Бу поштиналар, санкциялар, янги технологияларга норматив тўсиқлар, Тайванни фаол қўллаб-қувватлаш, Шинжон уй-гурларини исёнга чорлаш, Жанубий Хитой денгизиде янада босимкор ҳаракатланиш кўринишида намоён бўлиши мумкин. Боз устига, қуроллар устидан назорат бўйича келишувларни бузиш ва уларга риоя этмаслик АҚШ, Россия ва Хитой ўртасида қуролланиш пойғасини кучайтиради. Ҳозирнинг ўзидаёқ, АҚШ ва Россия бир-бирини яқин ва ўртача олисликка уладиган ракета қуролларини чеклаш тўғрисидаги битим шартларини бузишда айбалаётгани ва битимдан чиққани бунга яққол мисол бўла олади. Россия олий раҳбарияти таъкидлаётганидек, бу галги қуролланиш пойғасига Москва катта маблағ сарфлаб ўтирмайди.

Аксинча унинг замонавий ракета технологиялари қаршисида ожиз бўлиб қолаётганини, энг илгор авиаташувчи кемалари «заиф матоҳ»га айланиб қолаётганини Пентагон ва НАТО раҳбарлари ҳам эътироф этапти. Бирок Россия билан чегарадош давлатлар, хусусан, Польша, Болтиқбўйи давлатлари ва Руминия ихтиёрий равишда ўз ҳудудида Америка ҳарбий кучлари ва ракета ҳужумидан муҳофаа тизимларини ўрнатишга тайёр. Бунга жавобан Кремль Калининград ва Кримда замонавий ракеталарини жойлаштириш билан жавоб қайтармоқчи. Хитой эса қуроллар устидан назорат тўғрисидаги келишувлар имзоламасликка интилиб, Тинч океанининг ғарбий қирғоғида ўз ҳарбий кучлари сонини оширишга киришган.

АҚШда президент ўзгарадими?

АҚШдаги 2020 йил ноябрда ўтадиган президентлик сайлово йилнинг энг муҳим воқеаларидан бири бўлади. Гарчи демократлар тушиб кетган бўрсини тиклаш ва навбатдаги президентлик сайловида ғалаба қозониш мақсадида амалдаги президент, республикачи Дональд Трампга қарши Вакиллар палатасида импичмент жараёнини бошлашга овоз берганига қарамай, уларнинг интилишлари юқори палата – Сенатда қатор сабабларга кўра омадсизликка учраши тайин бўлиб қолмоқда.

Президентлигининг 4 йили мобайни-

да сайловолди ваъдаларининг кўпини бажаргани, янги иш ўринлари яратгани, Афғонистон ва Ироқдаги қўшинлари сонини камайтиргани сабабли Дональд Трампнинг ғалаба қозониши кутилмоқда. Зеро, президент Дональд Трамп илгари сурган «Энг аввало Америка» шиори хориждаги, биринчи навбатда, Хитойдаги ишлаб чиқарувчиларни, сармоёларни мамлакатга қайтаришни, ишлаб чиқаришни Американинг ўзида тиклашни тақозо этарди. Ушбу сиёсат ўз мевасини берди. Океанорти мамлакатда юз минглаб иш ўринлари очилди, ЯИМ ҳажми 2-3 фоизга кўтарилди.

Яқин Шарқ, Туркия, Ҳиндистон

Бундан икки-уч аср илгари Россия ва Туркиянинг ошиб бораётган қудрати қаршисида ожиз қолган Британиянинг «айёр дипломатия»си руслар ва усмонийларни бир-бирига гиж-гизлаб уларни кўп йиллик урушлар гирдобига улоқтирганди. Аммо тарихдан сабоқ чиқарган бу икки давлат Сурия ва бошқа ихтилофли масалаларда ҳозирча тил топиша олди. 2020 йилда Евроосиёдаги бу икки қудратли давлатни Ливия, Суриянинг Идлиб атрофидаги вазият юзасидан Ғарб давлатлари уриштириб қўйиши мумкин. АҚШ эса Ҳиндистонни Эрондан нефть, Россиядан қурол сотиб олмасликка, Хитойнинг «бир макон — бир йўл» ташаббусига қўшилмасликка ундаши кутилмоқда.

Жанубий Корея, Исроил, Япония, Канада...

Геосиёсий ўйинларнинг кучайиши бизнес учун хавотирлар уйғотади. Миллий хавфсизлигига таҳдид туғилиши иддаоларига таянган Қўшма Штатлар Хитой сармоёлари йўлига баланд тўсиқлар қўйиш мақсадида Европа, Исроил, Япония, Австралия,

Канада, Жанубий Корея ва Тайванга кучли босим кўрсатади. Ҳақиқат шуки, Чин мамлақати бугун Европадаги тортиб, Америкага, Осиёдан тортиб, Африкага бўлган катта ҳудудларга сармоёси билан кириб бўлди. Ҳозирча АҚШ босимида Малайзия, Австралия Тайван каби давлатлар ён бериб бўлди. Бирок бу каби савдо урушлари илмий тадқиқотлар ва стратегик соҳалардаги савдога, суъний интеллектдан тортиб, 5G тармоқларига бўлган тизимлар ривожига соя солади. Хитойнинг илгор давлатларни авиакосмик саноат ва замонавий электрон узатгичлар соҳаларида қувиб ўтиш интилишлари корпорациялар учун хавотир туғдиради ва АҚШни кибермақонда янада шиддаткор сиёсат юритишга мажбур этади. Бундан ташқари, маълумотларнинг сизиб чиқиши туфайли корпорацияларнинг янги ўйинчилари судга тортиши ва жарима ундириши билан боғлиқ жанжаллар кўпайиши эҳтимолдан узоқ эмас. Чунки ахборот технологиялари соҳасида яққол устунлик қилаётган АҚШ Пекини муаллифлик ҳуқуқларини бузиш ва технологияларни кўчириб олишда айбаш ҳолатлари кучайди.

Европа

Италия бугун бошдан кечираётган иктисодий ва молиявий қийинчиликлар Европа Иттифоқи учун ташвиш туғдиради. Британиядаги парламент сайловида консерваторларнинг қўли баланд келиб, Жамоалар палатаси «Брекзит» учун овоз бергач, Буюк Британиянинг 2020 йил 31 январда Европа Иттифоқидан расман чиқиши муқаррар бўлиб қолди.

Италия ҳукуматининг популистик қарорлари ҳам 2020 йилда еврозона учун жиддий таҳдид бўлиши кутилляпти. Зеро, бу мамлакат қарзининг ошиши ва қалтираб турган банк тизимининг қулаши каби хавотирлар кун

сайин ошмоқда. Римга Брюсселнинг ёғдираётган таҳдидларига кўра, молиявий бозорлари ва облигация юқори даромадларининг чилпарчин бўлиши хавфироқдир. Италия ҳукумати ва Еврокомиссия қарама-қаршиликнинг тизимли инкирозга айланиб кетиши олдини олишга уринмоқда, аммо италийан банк секторининг қарамлиги еврозона барқарорлиги учун энг жиддий хавф бўлиб қоляпти. Европа Марказий банки пул-кредит сиёсатини кучайтиришга секин ва эҳтиёткорона ўтади, чунки ягона пул бирлиги масаласида Италия томонидан хавф бор, Европанинг иктисодий тараққиёти эса секинлашаётгани аён.

Газнинг нархи ошадими?

Саудия Арабистони ва Россия нархларининг тушиб кетмаслиги учун «қора олтин» қазиб чиқариш ҳажми ортидан синчковлик билан кузатиб боради, Эрон экспорти ортиши ёки тушиб кетиши оқибатлари ҳам диққат билан кузатилади. Ироқ ва Ливия ҳам нефть қазиб чиқариши ошириши, бу билан АҚШнинг экспорт салоҳиятига бўлган босимни сезиларли камайтиришлари мумкин.

2020 йилда Қўшма Штатлар сиқилган табиий газ экспортини кўпайтириб урта етакчи экспортчи давлатлар сафига мабодо қўшилса, «зангори олов» бозорида жиддий ўзгаришлар рўй беради. Шу сабабдан ҳам Вашингтон Европадаги айрим иттифоқчиларини ишга солиб, Россия ва Германиянинг Болтиқ денгизи тубидан ўтувчи «Шимолӣ оқим-2» лойиҳасини тўхтатишга чакирмоқда. Бу орқали АҚШ табиий газини Шарқий Европа давлатларига етказиб беришни бошлайди.

Хулоса ўрнида

2020 йил кўп жиҳатдан инсоният учун хавотир уйғотаётгани бор гап. Бунда узоқ йиллардан буён гоҳ очик, гоҳ линхон кечаётган қарама-қаршиликлар, дунё харитасидаги «эски яралар»нинг очилиб кетиши эҳтимоли юқори. Биз, албатта, тинчлик ва барқарорлик бўлишини, ҳамкорлик биринчи ўринга чиқишини истардим. Зеро, тинчлик бўлган жойда ҳамкорлик бўлади. Ҳамкорлик бор жойда хавфсизлик таъминланади. Урушлардан инсон чарчади. Таъбир жоиз бўлса, уруш, бу — одамнинг ўзи ўтирган дарахт танасини ўзи қирқишга тушганидир. «Жанжал» оловида инсиниш учун унга тинмай мой сепиб турганлар бир ҳақиқатни англаб олишлари лозим: урушда ғолиблар бўлмайди, вақтида сув сепиб қўйилмаса, эртани-кечми, бу оч олов ҳаммани қонига тортиб кетади.

Абдували САЙБАЗАРОВ,
шарҳловчи.

Трансплантацияга рухсат берилган қариндошлар рўйхати кенгайди.

Мамлакатни ҳеч қайси соҳа спортчалик дунёга машҳур қилолмайди. Шу маънода спортчиларимиз юртимиз шарафини жаҳон ареналарида юксакларга кўтариб келаётгани бизга чексиз фахр ва ифтихор бағишлайди. Йил сайин ютуқлар кўлами бораётгани янада қувончли. Хўш, 2020 йилда спортчиларимиз халқимизга қандай муваффақиятларни туҳфа қилишга интилишмоқда? Бу борада нималар режа қилиниб, қандай тайёргарликлар кўрилмоқда? Жисмоний тарбия ва спорт вазирлиги Олий спорт ютуқлари бошқармаси бошлиғи ўринбосари Нуриддин Маҳмудов шу ҳақда гапириб берди.

2020 йилда қайси спорт мусобақаларида иштирок этилади?

Энг масъулиятли мусобақалар

— Бу йил юртимиз спортчилари олдида жиддий синув турибди, у ҳам бўлса, Япония пойтахти Токиода бўлиб ўтадиган XXXII-ёзи Олимпия ва XVI-Паралимпия ўйинларида қатнашиб юксак муваффақиятларни кўлга киритишдир. — дейди Нуриддин Маҳмудов. — Биринчи навбатда, 2016 йилдаги ютуқларимизни янада баланд даражага кўтаришни мақсад қилганмиз. Айни кунларда бу борада қизгин тайёргарлик ишлари олиб боришмоқда. Маълумки, жорий йилнинг май ойида Олимпия ўйинларига йўлланма тақдим этувчи мусобақалар бўлиб ўтади. Уларда Олимпия спорт турлари бўйича терма жамоалар рейтинг йиғалди ёки тўғридан-тўғри йўлланмани кўлга киритади. Шунинг билан бирга, 2019 йил якунига кўра, мазкур нуфузли мусобақада иштирок этиш учун йўлланмаларни кўлга киритган спортчилар Олимпия спорт туридан 18 нафарни ташкил этса, Паралимпия спорт туридан жами 16 нафардан иборатдир. Айни дамдаги вазифамиз — спортчиларимизни бўлажак рейтинг мусобақаларига сифатли тайёрлаш, мунгазам иштирокини таъминлаш, бунинг учун уларга барча шароитни яратишдан иборат.

Ҳозирги кунда олимпиадада қатнашувчиларнинг асосий ўзаги — 120 нафар спортчи саралаб олинган. Аҳамиятли жиҳати, тайёргарликни юксак даражада олиб бориш учун бир қатор хорижий мураббийлар ҳам жалб этилган. Жумладан, бадний гимнастика бўйича Екатерина Пирожкова (Россия), оғир атлетика спорт турида Ержас Болтаев (Козогистон), Артур Эмирян (Туркманистон), камондан отишда Владимир Ликвишвили (Грузия), байдарка ва каноэда эшак эшиш турида Михаил Брузчалский (Польша), Игорь Родомский (Беларусь), синхрон сузишда Татьяна Хайцер (Россия), велоспорт бўйича Фредрик Магне (Франция), қиличбозликда Игорь Чикинев (Эстония), Сильвия Лара Селес (Мексика), енгил атлетикада Сейфи Сейфиев (Қирғизистон Республикаси), стол теннисда

Лю Гул Ян (Хитой), футбол бўйича Эктор Купер (Аргентина) машғулотлар олиб боришади. Ҳозирда юқори даражада тайёргарлик кўриляпти.

Бу жараёнда спортчиларимиз олимпиадада ғалаба қилишдан бошқа нарсани ўйлашмаслиги керак. Шу мақсадда ҳар бир вилоят ҳокимлиги ўз ҳудудига яшовчи спортчиларга шароит яратиб беришга масъул қилиб бириктирилган. Улар энг кучли спортчиларимиз, Худо хоҳласа, барчаси йўлланмани кўлга киритиб, юртимиз шон-шухратига хисса қўшишади.

Қайси спорт турлари бўйича қатнашиб қутуляпти?

Йўлланма берувчи масъулиятли мусобақалардан бири — футбол бўйича Осиё чемпионатида ярим финалга чиққан 1-, 2-, 3-ўринларни эгаллаган жамоаларга йўлланма берилди. Улар орасида Япония бўлди, тўртинчи ўрин эгаси ҳам олимпиадада қатнашчигига айланади. Оғир атлетикачиларимиз март ойида Хитойда йўлланма учун кураш олиб боришади. Бокс бўйича эса Хитойнинг Ухань шаҳрида 3-14 февраль кунлари йўлланма берадиган турнир ўтказилади. Бу ерда йўлланмани кўлга киритолмаган спортчиларга май ойида Парижда яна бир мартаба имконият берилади. Лекин боксчиларимиз бу ишни Парижга қолдиришмоқчи эмас. Тошкентда февраль ойида ёшлар ўртасида бўлиб ўтадиган Осиё чемпионатида ҳам 2-3 нафар ёшларимиз Токио олимпиадасига рейтинг баи йиғади.

Умуман олганда, дзюдо, бокс, юнон-рум кураши, эркин кураш, енгил атлетика, ўқ отиш, спорт гимнастикаси, байдарка ва каноэда эшак эшиш, сузиш, сув полони, оғир атлетика, велоспорт, теннис, қиличбозлик, трамплин, стол тенниси, таэквандо ВТФ, академик эшак эшиш, бадний гимнастика, қаратэ ВКФ, футбол, замонавий бешкураш, камонда ўқ отиш спорт турлари бўйича вакилларимиз Олимпия ўйинларида юртимиз шарафини ҳимоя қилиши мўлжалланмоқда.

Медалларни кимлардан кутамиз?

Олимпиадада бу гал ҳам боксчиларимиз яхши натижаларни кўлга киритишига кўзимиз етляпти. Чунки Фазлиддин Гойибназаров, Шаҳрам Гиёсовлар бу йил йўлланма учун курашади, шунингдек, Бобоусмон Ботиров, Дилшод Рўзметов, Миразиз Мирзахалилов каби ёш умидли боксчиларимиз бор. Оғир атлетикада ҳам шундай. Мисол учун, Акбар Жўраев 191 кг. вазирда қатнашади. Ундан умидимиз катта. Қолаверса, Адхамжон Эргашев, Муаттар Набиева ҳам бемалол медалларга даъвогар бўла олишади. Хуллас, Руслан Нуриддинов, Иван Ефремов каби етуқ спортчиларимизнинг ютуқлари кайтарилишига ишонамиз.

Бундан ташқари, яқка кураш спорт турлари — эркин кураш, юнон-рум кураши, шунингдек, байдарка ва каноэда ҳамда академик эшак эшиш спорт турларидан яхши натижалар қуттишга асосимиз бор. Велоспортдан Ольга Забелинскаянинг имкониятлари яхши.

Оксана Чусовитина, Денис Истомин, Светлана Радзивил, Баҳодир Жалолов сингари маҳоратли спортчиларимиз эса аллақачон ишончимизни қозонган.

Яна қандай муҳим мусобақалар бор?

Спортчиларимиз 2020 йилда бошқа яна бир қатор нуфузли халқаро мусобақаларда иштирок этишади. Мисол учун, август-сентябрь ойларида Австрияда академик эшак эшиш бўйича катталар ўртасида Жаҳон кубоги бўлиб ўтади. Бу, албатта, эшакчиларимизнинг юртимиз медаллари шодасини бойитишига яна бир имконият бўлади. Словенияда август-сентябрь ойларида ўтадиган ёшлар ўртасида Жаҳон чемпионатида ҳам вакилларимиз иштирок этишади.

Бадний гимнастикачиларимизни ҳам масъулиятли мусобақалар қутиб турибди. Улар март ойидан август ойигача давом этадиган ушбу спорт тури бўйича Жаҳон кубогига қатнашишади. Кўп боксчи мазкур мусобақалар Болгария, Италия, Озарбойжон, Руминия, Португалия, Германия, Испания, Россия, Беларусь ва Ўзбекистонда бўлиб ўтади. Май

ДАРВОҚЕ...

2019 йил якунлари бўйича кўрсаткичлар

2019 йил давомида Ўзбекистон спортчилари томонидан Жаҳон чемпионатларида юқори натижалар қайд этилди. Спорт турлари орасида энг яхши натижа кўрсатганлар боксчилар бўлиб, Жаҳон чемпионатида умумжамоа ҳисобида биринчи ўринни олди. Бундан ташқари, оғир атлетикада ҳам яхши натижаларга эришилиб, бу спорт турида умумжамоа ҳисобида 4-ўрин эгалланди.

2018 йилда терма жамоалар аъзолари 126 та халқаро мусобақада қатнашган бўлса, бу кўрсаткич 2019 йил 175 тага чиқди. Ўз навбатида, 2018 йилда кўлга киритилган медаллар 416 тани ташкил этган бўлса, ўтган йил 539 тага етди, яъни 30 фоизга ўсиш қўзатилди.

ойида эса вакилларимиз Бадний гимнастика бўйича Катталар ўртасида Осиё чемпионатида қатнашиш учун Японияга боришади.

Жорий йилда, шунингдек, Аёллар ўртасида баскетбол бўйича Осиё чемпионати ўтказилади. Ўтказиладиган жойи ва вақти йил бошида эълон қилинадиган таквим режада маълум бўлади. Аёллар жамоасини ушбу мусобақага тайёрлаётимиз. Худо хоҳласа, яхши натижа қайд этилади деб умид қиламиз.

Вентрияда июль ойида бўладиган байдарка ва каноэда эшак эшиш бўйича катталар ўртасида Жаҳон чемпионатида ҳам спортчиларимиз муҳим ғалабаларни қайд этиши қутуляпти.

Юртимиз қайси халқаро мусобақаларга мезбонлик қилади?

Бу йил юртимиз бир қанча халқаро мусобақаларга мезбонлик қилиши режалаштирилган. Шулардан бири — февраль-март ойларида ўтадиган механик эшак эшиш бўйича Осиё чемпионатидир. Албатта, унга дунёнинг кўплаб давлатларидан спортчилар ташриф буюриши қутуляпти.

Бундан ташқари, енгил атлетика бўйича халқаро Наврўз марафони бўлиб ўтади. Мазкур марафони спорт байрами десак адашмаган бўламиз. Чунки тадбир жараёни миллий байрамимиз руҳи билан уйғунлашади. Ҳар йили ўтадиган дзюдо бўйича халқаро гран-при мусобақаси

янада юқори даражада ташкил этилиши қутуляпти. Март ойида ўтадиган теннис бўйича ITF таснифига кирувчи халқаро мусобақа ҳам нуфузига кўра жиддий ўрин эгаллайди. Шунингдек, Хоразм вилоятида камонда ўқ отиш бўйича халқаро фестивал, Тошкент вилоятида от спорти бўйича Жаҳон кубогига саралаш, Самарқанд шаҳрида байдарка ва каноэда эшак эшиш бўйича Осиё кубоги мусобақалари ўтказилиши кўзда тутилган.

Май-июнь ойларида Хоразм вилоятида ўтказиладиган Ўзбекистон Республикаси Президентининг соврини учун кураш бўйича Пахлавон Маҳмуд хотирасига бағишланган Халқаро турнир эса дунё полвонларини юртимизда тўплади. Ноябрь ойида Самарқанд вилоятида Белбоғли кураш бўйича Президент соврини учун Жаҳон кубоги ҳам қутилиши саралайди.

Хулоса ўрнида

Умуман олганда, бу йил спортчиларимиз мўлжалли янада юқори олишган. Шунга яраша пухта тайёргарлик ҳам олиб борилаётир. Уйлаймизки, 2020 йил мамлакатимиз спорти тарихида ўзига хос из қолдирадиган, муваффақиятларга тўла давр бўлади. Спортчиларимизнинг сабот ва матонат билан интилиши, ўз мақсади йўлида дадил қадам босиши шундай дейишимизга асос беради.

«Mahalla» мухбири
Тўлқин ШЕРНАЕВ
ёзиб олди.

Жаҳон банки Ўзбекистондаги илмий ишланмалар учун 50 млн. доллар ажратади.

Янги йилни нишонлаш ислом дини ғояларига зид эмас

Янги йил байрами дунёда кенг нишонланадиган, каттаю кичикка бирдек шодлик улашадиган завқли айём. Ушбу байрам халқимиз ҳаётида ҳам муҳим аҳамиятга эга

Шу ўринда ислом динига эътиқод қилувчилар салмоқли ўринни эгалловчи юртдошларимиз орасида «Янги йилни нишонлаш ҳақида динимизнинг ҳукми қандай?», деган савол туғилиши табиий. Аммо айни пайтда бу саволга диний маълумоти турлича бўлган кишилар «батафсил» жавоблар беришадигани одамлар орасида турли тушунмовчиликлар, чалкашликларни келтириб чиқармоқда. Чалкашликларни-ку бартараф этса бўлади, аммо терс тушунчаларнинг фожиаи оқибатларидан эҳтиёт бўлиш даркор. (Зеро, яқин ўтган йиллардан бирида Душанбе шаҳридаги марказий майдонда Янги йил кечасида Қорбобо кийимидаги ёш йигит калтаклаб ўлдирилгани фикримиз далилидир).

Шу ўринда бир қанча саволлар туғилади: ҳўш, Янги йил байрамини нишонлаш шариат қоидаларига зидми? Милодий йил алмашинувининг байрам қилиниши динимиз ғояларига соя соладими? Ҳар бир мусулмон гуноҳкор бўлишдан қўрқади, ўз наватбатида, бу байрамни нишонлаш ҳам анъанамизга айланган, шундай экан, қандай йўл тутиш керак?

«Ҳар бир амал ниятларга кўради»

— Ҳар бир сананинг, байрамнинг ўзига яраша тарихи бор. Шу жумладан, Янги йилнинг ҳам, — дейди **Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари Иброҳимжон ИНОМОВ**. — Янги йил Римда Юлий Цезар томонидан жорий этилган. Кейинчалик бу байрам аста-секин Римга тобе халқлар орасида тарқалиб, қадрият сифатида шакллана борган. Шу тариха Юнонистон, Миср, Яқин Шарқ мамлакатлари ва Европанинг жанубий ҳудудларида кенг ёйла борган. Маълумотларга кўра, халқимизда бу байрам XIX асрдан нишонлана бошланган. XX асрнинг иккинчи ярмида эса Янги йил деярли ҳар бир хонадонда, ташкилотларда кенг нишонланиши кузатилади. 1991 йилда Ўзбекистонда мустақиллик эълон қилингач ҳам Янги йил байрами расмий байрам сифатида сақлаб қолинди. Кўпчилик мўмин-мусулмон юртдошларимиз Янги йилни байрам қилмаслик керак, у бошқа дин вакилларининг байрами, деб далил сифатида Пайғамбаримиз Мухаммад соллаллоху алайҳи ва салламнинг «Ким бирор қавмга ўхшаса, у ўшалардандир» (Имом Ибн Можа ривояти), деган ҳадисни келтирадилар. Аслида-чи, аслида ҳам шундайми? Мўмин фаросатли, ҳар бир масаланинг моҳиятига эътибор қаратадиган, ҳар бир ишдан эзгулик ва савобни кўзлайдиган кишидир. Шундай экан, йил поёнида бир йиллик фаолиятни сарҳисоб қилиш,

камчиликлардан хулоса чиқариб, муваффақиятларга шукрона келтириш, Янги йилда янги режаларни тузиб олиш мақсадида шукрона дастурхони ёзишнинг нимаси ёмон?! Йилнинг исталган санасида, халқимиз таъбири билан айтганда, Худо берган куни маст қилувчи ичимликлар ичиб, оғзига келган сўзни сўзлаб, ҳамманинг асабига тегиб юришни эса динимиз қаттиқ ва қатъий қоралайди. Демак, ҳар бир нарсани ният ва мақсадга боғлиқ. Бежиз мўътабар ва ишончли ҳадис китобларида биринчи ҳадис: «Ҳар бир амал ниятларга кўради», дея бошланмаган.

Янги йил ва «Рождество»нинг фарқи нимада?

Кўпчилик Янги йил римликлар илоҳи Янус шарафига жорий этилганини билишмайди. Аксинча бу байрам насронийларники деб билишади. Ҳақиқий насронийлар эса ушбу байрамни расман нишонламайди, улар бу байрамга қарши чиқмайдилар. Насронийлар нишонлайдиган байрам «Рождество»дир. Унда Исо алайҳиссалом туғилган кун байрам қилинади. «Рождество» янги тақвим бўйича католиклар ва протестантларда 25 декабрда, Рус, Серб, Арман-григорян, шарқий католик черковларида эса юллан тақими бўйича 25 декабрь — янги григориан тақими бўйича 7 январда нишонланади. «Рождество»ни нишонлаш мусулмон кишига тўғри келмайди. Ушбу диний байрамларнинг бирортаси Янги йил байрами ўтказиладиган 31 декабрь ёки 1 январь санасига мос эмас. Ўзбек халқи нишонлайдиган Янги йил байрами бутун дунёда жорий бўлган милодий тақвим бўйича йилнинг алмашинуви, ҳолос. Бу байрамнинг халқимизнинг на динига, на эътиқодга алоқаси йўқ. Лекин сонияларни, дақиқаларни, соатни, кунни, ойни, йилни, асрни айлантирадиган христианлар эмас, Исо Масих ҳам эмас, балки христианларни ҳам, Исо алайҳиссаломни ҳам, мусулмонларни ҳам яратган Аллох таолодир!

Демак, Янги йил соф дунёвий байрам бўлиб, ҳозирда бутун дунёда, ҳусусан, араб давлатларида ҳам жорий бўлган тақвимнинг алмашинувидан бошқа нарсани акс эттирмайди. Барча мусулмон мамлакатларида ҳижрий тақвим билан бирга, милодий тақвим ҳам юритилади. Ҳижрий-қамарий тақвим ой кўринишига асосланган бўлиб, асосан, диний маросимлар ва байрамлар санасини белгилаш учун фойдаланилади. Масалан, рамазон ойининг кириши, ҳаж мавсуми ва икки ҳайит кунларини белгилашда тўлиғича ой кўринишига

асосланган ҳижрий тақвимга амал қилинади. Аммо дунёвий фаолият учун сайёрамизнинг куёш атрофида мунтазам ва қатъий ҳаракатига асосланган милодий тақвим жорий этилган.

Исломда фақат икки ҳайит байрами нишонладими?

Ўзбекистон халқаро ислом академияси Илмий тадқиқотлар ва инновацион лойиҳалар марказининг маълумот беришича, дарҳақиқат, исломда фақат иккита диний байрам мавжуд. Икки ҳайит ўз номи билан ҳижрий-қамарий тақвимга асосланган диний байрамлардир. Буни ҳеч ким инкор этмайди. Шунингдек, ҳеч ким Янги йил байрамини исломий байрам, деб ҳам айтмайди. Энди, икки ҳайитдан бошқа байрамни нишонламаслик керак, деб фикрлаётганлар далил қилиб олган ҳадислар санади саҳиҳ бўлса-да, матнида баъзи мулоҳазалар борлигини таъкидлаш жоиз. Биринчидан, Пайғамбар алайҳиссалом Ясрибга келиб, ясрибликларнинг байрамларини икки ҳайитга алмаштирганлари ва номмано айтганлар дейиш бошқа саҳиҳ хабарларга зид келади. Барча сийрат китобларида, ҳадис шарҳларида ва уламоларнинг сўзларида илк ҳайит, бу — Рамазон ҳайити бўлиб, (Йил ал-фитр) ҳижратнинг иккинчи йилида жорий бўлгани айтилган, Қурбон ҳайити (Йил ал-азҳо) эса ундан ҳам кейинроқ жорий бўлган. Пайғамбаримиз алайҳиссалом Мадинага келиб икки ҳайитни байрам деб эълон қилганлар дейиш тарихий ҳақиқатга зид. Шунинг учун далил бўла олмайдиган нарсани далил қилиб келтиришга шошмаслик керак.

«Кимки ўзини бирор қавмга ўхшатса, у ўшалардандир» деган ҳадисга келсак, яъни Янги йил диний байрам бўлмаса ҳам, уни мусулмон бўлмаган халқлар жорий қилган, бу уларга эргашиш бўлиб қолади, демоқчи бўлганларга жавоб тариқасида мусулмонлар шу кунгача тутиб келадиган «ашуро» рўзасининг жорий бўлиши ҳақидаги ҳадисларни бир эслаб қўйишларини маслаҳат берган бўлар эдик:

«Ибн Аббос розияллоху анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам Ашуро кунни рўзасини тутганларида ўша кунни рўза тутишга буюрдилар. Шунда: «Эй Расулуллох, бу кунни яҳудийлар ва насронийлар улуғлашади», дейилди. Расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам: «Келаси йил, иншааллох, тўққизинчи кунни ҳам рўза тутамиз», дедилар. Келаси йил келмасдан аввал Расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам вафот этдилар. (Муслим, Абу Довуд ва Табароний ривоят қилган).

Бошқа бир ривоятга яҳудийлар бу кунни Мусо алайҳиссаломга нажот берилгани учун рўза тутишларини айт-

ганида, Расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам «Мусога улардан кўра биз ҳақлироқмиз», деб ашуро кунни рўза тутишни буюрганлари айтилган.

Бундан ташқари, дунёвий масалаларда мусулмонлар бошқа халқлардан кўп нарсаларни ўзлаштирганлар. Жумладан, Ҳазрат Умар давлат ишларини ташкил қилишда айнан ўша даврдаги Рум ва Форс империяларидаги девон, почта, шурта (хўқуқ-тартибот) тизимларини жорий қилганлар. Исломнинг олтин асри деб таърифланган мусулмон уйғониш даврида мусулмонлар европаликларнинг кўплаб ютуқларини жорий қилган эдилар. Бунга тарихий мисоллар етарли.

Хулоса

Ўзбекистон — дунёвий демократик давлат. Унда қонунчилик билан белгиланган байрам кунларини шу юртда яшовчи барча нишонлашга ҳақли. Янги йил эса, дунё халқлари нишонлайдиган дунёвий байрамлардан бири бўлиб, уларни мусулмон кишии ўтган йил учун шукрона, кейинги йилга эзгу ниятлар билан нишонлаши динимиз тамойилларига зид келмайди. Шундай экан, Янги йил байрамини нишонлаш ҳар кимнинг ўз ихтиёрига ҳавола этилади. Лекин Аллох таоло ман қилган нарсаларни истемол қилиш, шариатимиз қўрсатмаларига зид ишларни бажариш нафақат муайян саналар, байрамлар арафасида, балки ҳеч қачон мумкин эмасдир.

Юлдуз ҲОЖИЕВА
тайёрлади.

Хурматли фуқаролар йигини фаоллари, азиз маҳалладошлар!

Барчангизни кириб келган янги — 2020 йил билан чин дилдан муборакбод этамиз. Сизларга, сизлар орқали барча яқинларингизга тинчлик-хотиржамлик, сиҳат-саломатлик, она Ватанимизнинг гуллаб-яшнаши, халқимиз фаровонлиги йўлидаги эзгу ва хайрли ишларингизда улкан зафарлар тилаймиз.

Халқимиз Янги йил байрамини ҳар йили шоду хуррамликда, юксак зафарлар билан кутиб олишга одатланган. Муҳтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёев раҳнамолигида амалга оширилаётган ислохотлар натижасида 2019 йилда ҳам барча соҳаларда улкан муваффақиятларга эришдик. Бу жараёнда Сизларнинг ҳам улкан хизматларингизни алоҳида эътироф этишни истардик. Тизимдаги намунали фаолиятингиз, фидойилигингиз, одамлар қалбига йўл топа олиш борасидаги иқтидорингиз, фаоллигингиз билан аҳоли ўртасида ўрناк бўлиб келмоқдасиз. Халқ дарди билан ёниб яшайдиган, ўз ишига масъулият билан ёндашадиган, сўзи ўтқир, тарғиботда таъсирчан кучга эга жонқуяр фидойиларсиз. Юрт равнақи, халқ фаровонлиги йўлидаги саъй-ҳаракатларингиз бардавом бўлсин!

Табарруқ хонадонингиз нур ва зиёга тўлсин!

Янги йилнингиз муборак бўлсин!

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши бошқаруви.

БУ — ҚИЗИҚ...

Янги йилни дунё мусулмонлари қандай нишонлайди?

Янги йил — янги режа ва мақсадлар, орзулар байрами. Ўз навбатида, бу сана сарҳисоб они ҳамдир. Зеро, инсон ҳар йили янги йилни қарши олар экан, ўтган умрининг маъно-мазмунини, эришган муваффақиятлари қаторида, йўл қўйган камчилик ва хатоларини ҳам галвирдан ўтказиши. Бу унинг истиқболига, кейинги одимларига мустаҳкам пойдевор бўлиши шубҳасиз. Шу боис Ўзбекистонда ҳам ҳар йили Янги йилнинг кириб келиши ўзгача шукӯҳ ва байрамона кайфиятда нишонланади. Эътиборлиси, ушбу сана бузғунчи замонавий жамиятда, яъни сайёрамиз аҳолиси томонидан миллати, диний эътиқоди ва ижтимоий маъқеи, дунёқарашидан қатъи назар, аксарият инсонлар томонидан эзгуликлар улашувчи байрам сифатида қадрланади. Бунга қуйидаги мисолларда ҳам кўриш мумкин.

ТУРКИЯ: Янги йил — саёҳатлар байрами

Туркияда мазкур байрам ҳар бир хонадонда ўзига хос онлавий байрам сифатида катта тантана қилинади. Байрамнинг янги таассуротларга бой ва қизиқарли ўтиши учун барча бирдек ҳаракат қилади. Ушбу байрам болажонлар учун, айниқса, саргузаштларга тўлиқ тарзда ташкил этилишига катта аҳамият берилади.

Бу давлатда кўплаб одамлар янги йилни катта онлавий зиёфат билан бошлайдилар. Асосий таом — анъанавий қовурилган курка. Кўпчилик ўн икки соат кутиб, ярим тунда кувноқ кайфиятда ўйин-кушпу қилишади. Мамлакатда байрамни нишонлашни жамоат жойида ўтказишни хоҳлайдиганлар кўпчилигини ташкил этиши анъанага айланиб бормоқда. Бъзи одамлар 31 декабрь куни кечқурун Туркия шаҳарлари марказларига бориб, ўз шаҳарлари ва кўхна обидаларни зиёрат қилиб, тарих ҳақиқатларини англашади.

Қайд этиш жоиз, Туркия Григориан тақвимида 1926 йилдан эътиборан, фойдаланишни бошлади Бу йилгача Усмонли империяси кунларни ҳисоблашда ислом тақвими (Руми тақвим)дан фойдаланган.

ИНДОНЕЗИЯ: экзотик таассуротларга бой байрам

Индонезия ҳам мусулмон аҳоли энг кўп яшайдиган мамлакатлардан ҳисобланади. Бу юртда Янги йил байрами энг экзотик муҳитда ўтказилади. Байрам тadbирларида сув спорти мусобақаси ва томошалари учун қўлай шароитлар яратилади. Шунингдек, сайёҳларга қадимий обидаларни зиёрат қилиш, термал булоқларда сузиш, Батур вулканини зиёрат қилиш тақлиф этилади.

Жава яқинида жойлашган Ломбок оролида экстремал сайёҳларнинг қизиқарли дастури бўлиб ўтади. Сув остида, бир неча метр чуқурликда, Янги йил дарахти ва чироқлар билан байрамона стол ўрнатилади. Мамлакатнинг шарқий оролларида эса Янги йил шаманизм ва сеҳргарлик муҳитида нишонланади.

БАА: «Янги йил аввалгисидан яхшироқ келсин!»

Мазкур давлат аҳолиси Янги йил байрамини йил бўйи кутади. Зеро, у барчага кўплаб умидлар, орзулар ва улғувор режалар улашади. Аслида бу ўзига хос метафора бўлиб, унда «Янги йил ҳаммасини

боши(нўл)дан бошлаш ва камчиликларни тузатиш имконини беради», деган ғоя борлиги билан эътиборлидир.

Байрамда, айниқса, болалар совғалар олиш лаҳзаларини сабрсизлик билан кутадилар, катталар эса янги йилда ўтаётган йилда эришилмаган режаларни амалга ошириш учун орзу, яхши ният ва мақсадлар қилишади.

2014 йилда Дубай шаҳрида ташкил этилган Янги йил байрами «Гиннес рекордлар китоби»га киритилди. У дунёдаги энг катта микёсда ўтказилган ва энг кўп вақт ҳамда гўзал мушакбозлик амалга оширилгани билан аҳамиятли бўлганди.

Янги йил остонасида барчанинг тилида бир дуо: «Янги йил аввалгисидан яхшироқ келсин!»

Ажабланирлиси шундаки, дунёдаги энг қиммат Янги йил арчаси Буюк Британия, Германия ёки Америка Қўшма Штатларида эмас, балки айнан БАА пойтахти Абу-Дави шаҳридаги «Эмиратес Паласе Хотел» меҳмонхонасида ўрнатилган бўлиб, унинг қиймати 11 миллион долларга баҳоланади.

Ўн уч метрли арчанинг 11 миллион донга безаклари оддий ўйинчок эмас, балки дунёдаги энг йирик ишлаб чиқарувчиларнинг заргарлик буюмларидир. Бу бир юз саксон бир донга катта микдордаги марварид, олмос, зумрадлардан ташкил топган. Шунингдек, улкан арчага ҳар бири минг доллардан ортик баҳоланадиган маржонлар, билагозуқлар, сирғалар, соат ва бошқа заргарлик буюмлари осиб қўйилган.

Интернет маълумотлари асосида тайёрланди.

ТАЪЛИМ

ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ҲАМ БОЗОР
МУНОСАБАТЛАРИГА ЎТАДИ

— Шу кунларда олий таълим соҳасида бозор муносабатлари ўрнатилиб, олий ўқув юртлари ўзини ўзи молиялаштириши тўғрисида кўп эшитяпмиз. Бу нима учун амалга ошириляпти?

Нигина СОАТОВА.
Наманган шаҳри.

Баҳриддин ШАЙВАЛИЕВ,
Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ахборот хизмати бош мутахассиси:

— Дарҳақиқат, 2020 йил 1 январдан бошлаб юртимиздаги 10 та олий таълим муассасаси тажриба-синов тарикасида ўзини ўзи молиялаштириш тизимига ўтди. Бундан профессор-ўқитувчилар ва талабаларга замонавий шарт-шароитлар яратиш орқали олий таълимдаги ислохотлар самарадорлиги ва таълим сифатини ошириш мақсад қилинган. 2020 йил январидан Тошкент давлат иқтисодиёт, Тошкент давлат юридик, Урганч давлат ва Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетлари, Самарканд давлат чет тиллар, Самарканд иқтисодиёт ва сервис, Тошкент молия, Тошкент давлат шарқшунослик, Тошкент фармацевтика ва Тошкент темир йўл муҳандислари институтлари тажриба-синов тарикасида ўзини ўзи молиялаштириш тизимига ўтади.

Юқоридагилар таълим бозоридаги талаб ва таклифдан келиб чиққан ҳолда ҳамда муассасанинг илмий-педагогик салоҳияти, унинг моддий-техник базаси имкониятларини инобатга олиб янги бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларини очиб, талабаларни тўлов-контракт асосида ўқишга қабул қилиш параметрлари ва тўлов-контракт асосида ўқитиш кийиматини белгилаш ҳуқуқига эга бўладилар. Бу эса қабул квоталарини нафақат сақлаб қолиш, балки уларни ошириш имконини беради.

Мисол учун, 2020 йилдан ўзини ўзи молиялаштиришга ўтадиган олийгоҳлар қарийб 17 минг нафар талабани ўқишга қабул қилиши кутилмоқда, бу эса 2019 йилдаги кўрсаткичдан 20 фоиз кўп демаслик.

ЭКОЛОГИЯ

«ДЕНГИЗ ЎРНИДА ЎРМОН»
ҲОЯСИ ТЎХТАБ ҚОЛДИМИ?

— Жорий йил Орол денгизининг қуриган қисмини ўрмонзорга айлантириш борасида ташаббус бошланганди. Аммо кейинги пайтларда мазкур масала оммавий ахборот воситалари эътиборидан четда қолмоқда. «Денгиз ўрнида ўрмон» ҳояси тўхтаб қолдиими?

Нурмет СОЛИЕВ.
Қорақалпоғистон Республикаси.

Владимир СОКОЛОВ,
Оролни қутқариш халқаро жамғармасининг Ўзбекистондаги вакили:

— Бу борадаги ишлар тўхтатилгани йўқ. 2019 йилнинг ўзида минглаб гектар Оролқум чангалзорга айлантирилди. Бундан ташқари, ўтган йили 24 декабрда Вазирлар Маҳкамасининг «Орол денгизи тубидаги суви қуриган ҳудудларда «яшил қопламалар» — химоя ўрмонзорлари барпо этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Унга кўра, Орол денгизининг суви қуриган тубида «яшил қопламалар» барпо этиш давом эттирилади. Жумладан, 700 минг гектар майдонда «яшил қопламалар» ташкиллаштирилади. Бу ишларга ўрмон хўжаликларидан қўшимча 1000 нафар ходим жалб этилади, ишчилар озик-овқат ва махсус кийим-кечаклар билан таъминланади. Чўл ўсимликлари уруғлари захирасини жамғариш ва экиш учун узлуксиз етказиб берилади. Чўлқуварлар авиация, алоқа ва бошқа хизматлар билан тўлиқ таъминланади.

Шунингдек, қарор билан тасдиқланган «Йўл харитаси»га кўра, 3 минг гектар майдонда маҳсулдор яйловзорлар барпо этилади. Мўйноқ шаҳрини кўкаламзорлаштириш учун мос бўлган дарахт кўчатларини етиштириш мақсадида Мўйноқ давлат ўрмон хўжалигида 20 гектар майдонда кўчатхона ташкил этилади.

ТИББИЁТ

«ТЕЗ ТИББИЙ ЁРДАМ» МАШИНАЛАРИ КУЗАТУВ
КАМЕРАЛАРИ БИЛАН ЖИҲОЗЛАНАДИ

— 2020 йилдан мамлакатимизда тез тиббий ёрдам сифати масаласи тубдан ўзгариши, тиббиёт кореталарининг қақурибга етиб келиши мuddатлари қисқариши, бунинг учун зарур чора-тадбирлар кўрилатгани тўғрисида кўп гапирилди. Шу пайтгача бу борада бирор амалий иш қилиндими?

Толибжон ФАЙЗИЕВ.
Тошкент шаҳри.

ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуни-

Акмал ТОШЕВ,
Соғлиқни сақлаш вазирлиги Ахборот хизмати мутахассиси:

— Бу борада қатор амалий ишлар бошлаб юборилган. Жумладан, тез тиббий ёрдам хизматининг тезкорлигини

қацияларини ривожлантириш вазирлиги билан ҳамкорликда «Тошкентдаги тез тиббий ёрдам фаолиятга замонавий ахборот ва коммуникация технологияларини жорий этиш» лойиҳасининг биринчи босқичи ишга туширилди.

Лойиҳани амалга ошириш доирасида пойтахт тез тиббий ёрдам хизматида замонавий тиббий ускуналар ва АКТ билан жиҳозланган 81 та тез ёрдам машинаси келтирилди. Янги машиналар олдингиларидан барча параметрлари жиҳатидан афзал бўлиб, ҳам тиббий ходимлар, ҳам беморлар учун анча қулайдир. Бундан ташқари, улар замонавий видеокузатув камералари, зарур тиббий, ахборот, коммуникация ва мультимедиа технологиялари билан жиҳозланган. Бу call-маркази билан доимий алоқани таъминлайди. Ундаги дастурлар тор доирадаги мутахассислар билан масофавий маслаҳатларни амалга ошириш ва беморнинг аҳолини хар сонияда назорат қилиб туриш имконини беради.

ТАРАҚҚИЁТ

ТРАНСПЛАНТАЦИЯГА РУХСАТ БЕРИЛГАН
ҚАРИНДОШЛАР РЎЙХАТИ КЕНГАЙДИ

— Яқинда докторлар тоғамнинг буйрагини трансплантация йўли билан алмаштириш кераклиги тўғрисида ҳулоса беришди. Аммо у кишининг бир нафар қиз фарзанди бор, холос. Қизи «сарик касал» билан оғиргани туфайли ундан буйрак кўчириб ўтказиб бўлмас экан. Жиянлар ҳам ўз органини қариндошига берса бўладими?

Каримжон ИКРОМОВ.
Қашқадарё вилояти.

Улуғбек ЙЎЛДОШЕВ,
Ўзбекистон Республикаси бош трансплантолог:

— Вазирлар Маҳкамасининг ўтган йили 25 декабрдаги қарорига мувофиқ, буйрак ёки жигар бўлагини трансплантация қилиш яқин қариндошлардан бошқа қариндошлар ўртасида ҳам

амалга оширилади. Илгари ушбу амалиёт фақат яқин қариндошлар ўртасида мумкин бўлган. Эндиликда бундай қариндошлар рўйхатида болалар, неваралар, туғишган ака-ука ва опа-сингиллар, эвара, шунингдек, тоға, амаки, амма, жиянлар, тоғавачча, амакивачча, аммавачча ва холаваччалар киритилди.

Бундан ташқари, трансплантация амалиётлари эндиликда 9 та, жумладан, Қорақалпоғистон Республикаси, Бухоро, Навоий, Наманган, Самарканд ва Хоразм вилоятлари кўп тармоқли тиббиёт марказларида амалга оширилади. Илгари фақат 3 та тиббиёт муассасасида бунинг имкони мавжуд бўлган.

РАҒБАТ

«КЕЛАЖАК БУНЁДКОРИ» МЕДАЛИ
КИМЛАРГА БЕРИЛАДИ?

Янги қонун билан «Келажак бунёдкори» медали таъсис этилгани тўғрисида эшитдим. Бу медал кимларга берилади?

Наргиза ЭРМАТОВА.
Бухоро вилояти.

Севара ЎРИНБОЕВА,
Адлия вазирлиги Ахборот хизмати раҳбари:

— Дарҳақиқат, ўтган йили 28 декабрь куни Президентимиз «Келажак бунёдкори» медалини таъсис этиш тўғри-

сидаги Қонунни имзолади. Қонун билан тасдиқланган низомга кўра, «Келажак бунёдкори» медали билан 14 ёшга тўлган ва 30 ёшдан ошмаган Ўзбекистон фуқаролари мукофотланади. Медал билан ватанпарварлик, фидойилик ва меҳнатсеварлик фазилатларини намоён этиб, халқ манфаатлари учун садоқат билан хизмат қилаётган, Ватанимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини юксалтиришга ва шон-шухратини оширишга муносиб ҳисса қўшаётган, мамлакатимиз ижтимоий-сиёсий ҳаётида фаоллиги ва ташаббускорлиги билан тенгдошларига ўрнак бўлаётган, ўқишда ва меҳнат фаолиятида катта ютуқларга эришган ёшлар тақдирланадилар.

